Orationes Philippi Beroaldi uiri q̄clariſ-
ſimi Bononiæ litteras bonas docentis.

Io. Ba. Ascensius bonarum litterarū studiosus. Laurētio Burello diuinæ scientiæ doctori uenerādo: ac Carmœlitarum ordinis præcipuo facile præsidio atq; ornamēto: totiusq; litteraturæ delitiis salutem dicit.

Quo magis magisq; Laurēti pater dulce decus nostrū: cādida tua facinora aio complector: eo mihi uita tua religiosius obseruanda uidetur. Quicquid enim tui rerūq; tuarū est: raram quādā mo/destissimi instituti significationē habet. Nā/ut taceā quāto ingenii splendore ineuntē ætatē decorasti: qui nō fortunæ strepitu elatus: nō diuitium largitionibus obnoxius: sed ut ingenuū animū decebat: tuis artibus/tuæq; pulcherrimæ indolis industria fretus: ad fūmū sacræ theologiæ decus euasisti. Neq; uero aut tanta rerū dexteritate ignauior: aut tāta dignitatis gloria superbior effectus es: sed feruenti sudore: uineā illā christianā: optima quidē opera excoluisti. Siquidem (ne multis moliar) quænā totius galliæ usq̄ particula quæ non natiuis cultisq; tuis eloquiis: tuis candidis moribus: tuaq; ciuili & plane humana uita honestata eniteat? Verūenimuero tametsi in eo successu multi ꝑ dignitate honores oblati sunt: tamen ne cœptā diuinæ cōtionis prouinciam deserere: bidentē & sarcula illis prætulisti: declamatorū multo omniū optimus. Illud uero magis admiror: ꝙ subtantis æstiui solis ardoribus: quadragesimali cōtinuata declamatione fatigatus: imo si fieri posset defatigatus: pro religionis tuæ cōmoditatibus: tam lubenti animo his diebus romam ꝓfectus es. scilicet qui tempu. & quā deo destinasti obedientiā longe tua uita pluris faceres. At neq; in ea itinerū fatigatione imparē labori gloriā consecutus es. Nemo etenī mediusfidius uerbis exprimat: quāta obseruantia romana curia aduentantē excepit. orantē audiuit. & docentem argumētantēq; mirata est: sed quid istic noui? quando ut inquit Valerius. Magno ubiq; precio uirtus æstimatur. Illud uero si iusta lance pensitauerimus stupēdi ratione uicerit. ꝙ eis auctus honoribus: reditū faciens: ab instituto tuo nusq̄ aberrasti: uerū semper cōmuni cōmoditati cōsulēdo: omnia secretiora italica ut optima quæq; dicēdi uiuendiq; præcepta nobis afferas penetrasti. quo factū est: ut gallica

inuētus desiderata olim iā pluscula uolumina: tuo auspica/
tu lectitare possit. atq; (ut alia omittā) quo nihil acceptius
dei superi nobis dimiserint frequēs opus cōcarmoelitæ tui
Baptistæ mantuani/a mantuano illo homero facile secūdi
nobis trāsportasti: Adhoc quibus nihil disertius nihilq; uti/
lius in terris æstimo: Philippi Beroaldi uiri q̄clarissimi ora
tiones nobis adduxisti: quas nunc tanto quidem desiderio
perlegimus: quanto olim ipsum docentē Bononiæ paucos
quidem dies audiuimus. Mira me hercules uis elegātiarū:
mira sentētiarū grauitas: mira uarietatū iucūditas: mirum
doctrinæ pondus. īmensum deniq; utilitatis emolumentū
in ipsis conspicitur. Nam tametsi pro maiestate dicēdi: pri/
mā oratoris gloriā Cicero nimirū sibi uēdicet: si tñ ad tēpe
statē nostrā respexeris: neq; Tullii oratiōes: neq; laudatissi/
mas Liuii cōtiones: Beroaldinis (ut ipse inquit pro sua mo
destia) oratiūculis: prætuleris. Nam licet olim dum latina
lingua uigeret: operæpreciū erat etiā uulgi animos doctis
contionibus demulcere atq; dirigere: nunc tamen quando
a nemine intelligatur: uel Cicero nequicq̄ ad plebem ora/
uerit. Sunt tamen ubiq; gentium scholasticorum gymna/
sia: sunt canonicorum conuenticula: sunt doctissimorum
uirorum cœtus: ad quos quæ de qualibet scientia & uirtute
dicas ex Beroaldo nostro excerpere licet. Vbi itaq; tā ube/
res lucubrationes relegerem. iniuriarum mihi ipse reus fo
re uidebar: si tanta dona unus secundum te possiderē. Duxi
igitur mearum partium esse impressioni mandarem. ut tua
beneficētia de omnibus æque ac de me mereret̃. Cæterū
cum plurimos imprimēdi caracteras ineptiores censerem
q̄ quibus tam conditum opus crederemus. Multosq; aut in
scitia aut uecordia imprimētium/ libros deprauatos men/
dososq; uiderem: paulisper ab incœpto moratus sum: Dū
egregiam candidamq; Iohannis Trechsel alamani huius/
modi artis peritissimi famam: omnium testimonio lauda/
tam intelligerem: sciremq; ipsum italicam litteram paratā
habere: qua tersius castigatiusq; opus hoc imprimi posset.
Tradidimus igitur te suffragante Beroaldina eloquia rur/
sus imprimenda/que propediem tui auspicii dexteritate in
omnes galliæ extremitates transfundentur. Quo quidē hę

nescio omnes mortales tuæ paternitati obnoxios feceris. Statui tamen ne qui immemores sint hoc carmine ineptulo lectores admonitos habere. Vale honos noster Lugduni ad. vii. kalendas Augusti. Anno. M.cccc.xcii.

Io. Ba. Ascensius Lectoribus salutem dicit.

P Alladiæ mentes: melior pars ætheris alti
  Aspicite hec oculis aurea dona bonis.
Non etenim legitis mediocri parta labore
  Pro quibus egregii tanta tulere uiri.
Sæpe quidem uiuos Beroaldus roserat ungues
  Quam potuit numeris hæc sociare suis.
Sæpe liquet græcos uoluisse & sæpe latinos
  E quibus excerpsit tot bona uerba libros.
Nil siquidem diui: nil inuenere camœnæ
  Quod non dicendi laudibus æquiparet.
At tibi Laurenti Burelle: decus probitatis
  Non poterit laudum gallia ferre satis.
Tu siquidem assiduis horrentes imbribus alpes
  Et solem hæc referens passus es æstiferum
Proinde tuis multos meritis debemus honores
  Gallica qui latio sceptra lepore beas.
Nec minus est merita donandus laude Iohannes
  Trechsel: qui ære suo multiplicauit opus.
Gratis ergo animis iuuenes properate senesq;
  Discite ab italico uerba latina uiro.

Philippus Beroaldus Martino Boemo discipulo suo.

c

Ollegi nuper oratiũculas nonnullas uariis a me
tẽporibus & argumentis concinatas. easq́ te im
pulsore tradidi impressoribus ĩprimendas: quæ
fortassis tutius intra chartaceam meam supelle/
ctilem delituissent sicuti prius situ puluereo ob/
rutæ delitescebãt. Sed mos gerendus fuit tibi id a me peti/
tionibus prope quotidianis efflagitanti: quem mei nomi/
nis amantissimũ meæq́ (quãtulacũq́ est) eruditionis stu/
diosissimũ cognoui. Et sane tu unus in primis id facis quod
faciendum doctissimi scriptores præceperũt: Vt præcepto
rem non minus q̃ ipsa studia ames: eumq́ ad patris uicem
colas: qui & ipse animorum parens merito nuncupari po/
test. Nam sicuti parentes filiorũ corpora effigiant. Ita præ/
ceptor discipulorum mentes format. quæ res tanto præci/
osior uideri solet quanto homo interior homine est exte/
riore præstantior. Tu uero perge quo cepisti mi Martine
inter scholasticos transmontanos probatissime: & litterarũ
studiis prout facis uigilanter incumbe. Enimuero suauissi/
mi tui mores. Ingenii specimen. Naturæ docilitas & auidi/
tas inexausta discendi spondent talem te futurum: ut quan
docũq́ in patriam repedare destinaueris domuitionemq́
capessere: possis tecum cum cultu nitoreq́ italicorum ge/
nuino opulentiam quoq́ litterarum in Boemiam reporta/
re. Hic aũt libellus ut opinor neq́ tibi neq́ tui similibus sor
descet propter rerum quas continet non iniucundam uari/
etatem. Vale & dilige doctorem.

Philippi Beroaldi Bononiēſis oratio habita in enar/
ratione Georgici carminis atq; trāquilli: qua laus rei
ruſticæ continetur.

p Rudentis litterarum profeſſoris officium eſt
uiri præſtātiſſimi uerba rebus quas tractatu/
rus eſt accōmodare & oṙonem illis applicare
ſcriptoribus quos eſt enarraturus. Vt ſcilicet
talis ſit prima oratio qualis eſt rerū explican/
darū futura materia. Et quēadmodū ille ine/
ptus dicit̃ eſſe precator qui aquā a libero ui/
num precatur a nymphis: ita præpoſterus ille uideri poteſt
enarrator: q in principio ſuarū enarrationū uagat̃ extra ꝑ/
poſitū. & dū amphorā facere debet urceū format. Nec im/
merito uetus ille uituperat̃ orator q cū diſerte diceret & uo
lubilitate uerboꝝ raperet̃ cauſam omnino nō tāgebat: ui/
de prudēs auditor & iudex bñ inquit & bene. ſed quorſum
iſtud tuū tā bñ? Nos igit̃ ne ab officio boni ꝓfeſſoris diſce/
deremus ea hodierno die dicere inſtituimus quæ agricola/
tionis Virgilio & hiſtoriæ ſcriptori trāquillo ſint accōmo/
data. Quæ dū a nobis explicant̃: uos oīs q̄ſo ut benigne at/
tēteq; audiatis: Nec inuiti ſexquihorā officio l̃ratorio ipar/
tiatis: Ea enī ut ſperamus audietis quæ uoluptati uobis ſit
audiuiſſe. Et utilitati meminiſſe. Vitæ hominū traditæ ſunt
duæ. Ruſtica & Vrbana. Quæ quēadmodū loco diſtinctæ
ſunt: ita tēporis iteruallo ſeparatæ. Lōge enī antiqor ruſti/
ca ē. Cū rura diu añ urbes inuētas hoīes coluerit: & imēſo
annoꝝ numero agricolæ urbanis añcellūt. nec mirū. Cū di
uina natura dederit agros ars humana ædificauerit urbes:
Ipſam uero ruſticā uitā eruditiſſimi bifariā diuiſerūt uide/
licet in paſtoriciā & agriculturā. Alia enī ſciētia coloni eſt.
Alia paſtoris. neq; idem ſunt paſtio & agricolatio. Quæ ab
exiguis ꝑfecta primordiis ad id dignitatis ꝓceſſit ut ruſtici
urbanis præponetētur: Vt apud ueteres romanos ruſticæ
tribus laudatiſſimæ iudicarentur: Vrbanæ uero ignomini/
oſæ. Et apud antiquos græcos illuſtriſſimus quiſq; paſtor
erat ex quo alios græco uocabulo polyarnas alioſ polyme
las alioſ polybutas uocitarūt. a multitudīe uidelicet agnoꝝ

ouis ac boum. Romani cum uirum bonum laudabant eum bonū agricolam bonūq; colonum appellitabāt. Amplissi/me eni laudari existimabat qui ita laudabat. In tāto deniq; honore tantaq; æstimatione apud priscos fuit rusticatio ut imperatores romanos non puderet manibus triūphalibus colere agros: Tractare semina: Disponere arbusta: & eadē diligentia metiri arua qua castra & eadē cura exercere ligo/nes & sarcula qua gladios & pila: Ipsi proceres urbis i agris morabātur. Et ut inquit elegiarum scriptor

Centum illi in prato sæpe senatus erat.

& cū cōsiliū publicū desiderabat a uillis accersebātur ī sena tū ex quo uiatoribus nomē est īditū senatores ducesq; in ur bem accersētibus. Arāti Cincinato uiator attulit dictaturā. Serranū inuenere serētē oblati honores. Portius Cato ille Censorius & omniū bonarū artium magister agri colendi studiosissimus fuit & uillaticis uoluptatibus in primis oble ctabatur. Inter externos quoq; Abdolomino agrum colē/ti regimē Tyriorū ultro traditum est & ultro oblata sunt re/giæ maiestatis insignia. Præterea nobilissimarū familiarū non aliunde cognomēta sunt q̄ a rebus rusticanis. Nam Fa/bii. Lētuli. Cicerones a leguminibus quæ quisq; optime se/rebat cognominati sūt: Pisones a pinsendo nūcupati. Mul/ta quoq; noīa habemus ueterū Romanorū partim a maio/re partim a minore pecore deducta. Nam iunios bubulcos Statilios tauros. Pōponios uitulos cognoīarunt. Et porcii Catones: & annii capræ inde dicūtur. Quinetiā Italiam nū/cupationem traxisse a uitulis quos græci antiq; Italos uoca bāt: Et Romanorū populū a pastoribus esse ortū nemo nō nouit. huc adde q̄ ex agricolis gignūtur milites strēnuissi/mi: & optimi Tyrones ex robusta rusticorū iuuētute delige bātur. Firmiora etenī salubrioraq; sunt corpora eorū q sub dio artus roborāt forisq; uersant q̄ qui in urbibus intra con septa umbrosa desides conctantur. Et hinc me Hercules est q̄ græci Romaniq; Tēpla Esculapio medicinæ deo extra urbes ædificabant. Quia uidelicet credebant fidelius con/stantiusq; illos ualituros qui in agris q̄ qui in ciuitatibus ha bitarent. hinc illa ueterum romanorū mascula proles agre/stibus operibus exercitata & sub dialibus durata laboribus

bellicos tumultus martiasq; exercitationes facile sustinuit & aduersus hesternos hostes semp uictrix semp inuicta surrexit. Enimuero tempora illi ita partiebantur Ut nonis tm̄ diebus res urbanas reuisitarent reliquis septē diebus res rusticas exercerent. Vnde & nōdinarum conuētus constituti. Praeterea cū mercatorq; quaestus sit periculosus & calamitosus cum foeneratorum inhonestus & dedecorosus Cū opificum sordidus & illiberalis: Sola est agricultura ex qua quae stus stabilissimus honestissimusq; cōsequit minimeq; inuidiosus: Quā Aristoteles in oeconomico potissimam secundum naturā possessionū esse cōmemorat. in qua Catonis oraculū uitē questuosissimā iudicauit. scropha uero pratis primatum bonitatis dedit: a quo antiqui prata parata nominauerūt. Hinc locupletes appellati loci hoc est agri pleni. Et ipsa pecunia ipsumq; peculiū a pecore nomen sortiūtur quod in rusticatione quaestuosissimū est. Quod unū diuitiarū genus apud ueteres usurpabat. Extant tm̄ auctores inclytissimi qui autumāt pecuniā a nota pecudis esse appellatā: qua signatus fuit ex aere nummus a Seruio Tullio rege romanorq;. Theseū quoq; apud graecos memoriae ꝓditum est signasse nūmum bouis nota ut ita ad agricolationē atticos ꝓuocaret. Vnde hecatonboon quod est cētum nūmorū: & decaboon quod est decē appellant abeo nūmo i quo effigies bouis erat insculpta. Quinetiam luculentissimi scriptores fortunatiorem beatioremq; rusticorum uitam q̄ urbicorum esse dixerūt. Et olim Delphicus Apollo Aglaum prophodium dixit esse foelicissimum Qui paruum quidem praediolum colebat sed annuis uictibus large sufficiens. Ex quo nunq̄ egressus ferebatur. Et Dioclecianus imperator imperio imperatoriaq; purpura depositis festinabundus se contulit ad Tranquillitatem rei rusticae quietissimam. Illic q; inocio beatissimo consenuit. Et Attalus Rex omissa regni administratione hortos fodere cepit & gramina seminare. Vnde non minus uere q̄ eleganter scripsit Mantuanus Homerus.

O fortunatos nimium sua si bona norint.
Agricolas. Quibus ipsa procul discordibus armis.
Fundit humo uictum facilem iustissima tellus.

Idem secundũ litteratam uitã qua nihil est excellentius ni/
hilq; amabilius: Exoptat uitã rusticanã scribẽs facũdissime.
Rura mihi & rigui placeant in uallibus amnes.
Flumina amem siluasq; inglorius:
Et ab Oratio decentissime dictum est.
Beatus ille qui procul negociis.
Vt prisca gens mortalium.
Paterna rura bobus exercet suis.
Solutus oĩ fœnore Lucretius quoq; de uita rustica loq̃ns ait
Tum loca tum sermo tum dulces esse cachinni.
Consuerant. Agrestis enim tũ musa uigebat. Et ab eodem
ocia agricolarum dia hoc est generosa nuncupantur. Meri
to igitur de agricultura. tam honorata tam laudata. tãq; fru
gifera non solum priuati scriptores præcepta tradiderunt:
Verumetiam reges operæprecium se facturos existimarũt
si de re rustica libros cõdidissent. Nec talẽ scriptitandi pro/
uinciam maiestati regiæ indecoram esse crediderunt. Si/
quidem Hierony. Attalus philometor: Et Archelaus Re/
ges. Xenophon & mago duces de rusticis rebus diligentis/
sime perscripserunt. Complures uero minori fortuna: non
minori cura apud græcos negociũ istud scriptis prodiderũt
Apud latinos autem. M. Cato. qui dictus est optimus ora/
tor. optimus Senator. optimus Imperator Agricolatio/
nem Ciuitate romana donauit: & eam loqui latine primus
instituit. Cuius liber extat eruditissime conscriptus et pro/
pter uetustatem adorandus. post hũc duo Sasernæ pater
et filius. deinde Tremellius scropha. Corne. Celsus Iulius
Atticus. Iulius græcinus Iulius hyginus. & gargilius Mar/
tialis hanc materiam prosequti sunt. Quorum uolumina.
Calamitate temporum et incuria mortalium deperdita de
syderantur. Ex his uero qui leguntur Terentius Varro rem
rusticam expoliuit. Plynius compositissima breuitate uenu
stauit. Paladius decentissimo ordine distinxit. Columella
autem tãq̃ rusticationis parens eam diligentius erudiuit: &
totũ disciplinæ corpus luculẽtis uoluminibus cõplexus est.
Sed nos maxĩe oĩum Virgiliũ Maronẽ Veneremur. Qui
quasi canõ fuit posterioribus scriptoribus agriculturæ præ/
cepta petentibus ab eo uelut a lege quadam. Quo uno Co/

lumella præcipue est usus archetypo: qui Carmine rem ru/
sticam fecit eloquentem. Eamq; unus omniũ maxime illu
strauit. qui tanto maior est hesiodo ascreo in hoc scribendi
genere apud græcos prestãtissimo: quanto Mantua maior
est ascra. Laudatiõibus Maronis ĩ præsentia supsedebimus
cum illius tanta sit gloria ut nullius laude crescat. nullius ui
tuperatione minuat᷑. Hoc unum obiter dixisse contenti si/
mus Virgilium tantũ inter latinos poetas omnes excellere
quãtũ inter minores stellas luna splẽdescit. Cui non fauor
principum nomen conciliauit. Sed ingenium diuinum exi
miæq; uirtutes fauorem principũ & populi comparauerunt
Qui hoc solus assecutus est: ut appellatiõe poetæ Virgilius
apud latinos intelligatur. Sicuti apud græcos Homerus si/
cut nuncupatione urbis rome significatur. Est enim poeta
haud dubie incõparabilis & quẽ cæteri oẽs longo interual
lo subsequantur. ut uerissimæ scripsit Quintilianus: & olim
populus romanus auditis in theatro Virgilii uersibus sur/
rexit uniuersus. & præsentem spectantemq; poetam tãq̃ al/
terum augustũ est ueneratus. Hic est ille quem omnes scri/
ptores certatim extollũt. De quo Alcinius poeta sic scribit
De numero Vatum si quis seponat homerum.
Proximus a primo tum Maro primus erit.
Et si post primum Maro seponatur homerum.
Longe erit a primo quisq; secundus erit. Hunc etiam duo
in lingua uernacula excellentissimi poetæ Frãciscus petrar
cha. & Dantes florẽtinus summis laudibus decorarũt. Con
sensus eruditorũ est nullũ latinorum poetarũ. P. Virgilio
esse cõparandũ nedũ æquiparandũ. Qui a lactãtio nostrorũ
primus. a Seneca Vates maximus: ab Augustino poetarũ
oĩum præclarissimus & optimus appellat᷑. Quẽ Alexander
romanus impator platonẽ poetarũ nuncupabat. Enarrabi
mus itaq; cõsultissimũ rei rusticæ illustratorẽ. Et diis bñ iu/
uãtibus Virgiliana georgica auspicabimur. In quibus tam
emũctus tã eloquẽs tã eruditus ẽ: tã deniq; absolutus cõsu/
matusq;. Vt nõ pauci ingenio doctrinaq; præstãtes: Georgi
cũ Maronis carmẽ æneidi illi diuinæ anponere nõ uereant᷑
Ego uero ut hoc diiudicare nõ ausim: ita illud affirmare nõ
dubirẽ in georgicis Maronianis tantã esse rerũ uerborũq;

copiam: tantã multiformis doctrinæ cognitionem: quan/
tam in paucissimis scriptoribus nouisse meminerim. Enar/
ratio huius poematis cõplectet̃ enarrationẽ columelæ. Ca
ronis. Varronis. atq; palladii. multa quoq; plinianæ erudi/
tionis cũ Virgiliano carmĩe enodabimus: quæ ꝓphanũ uul
gus ignorat. Eidẽ etiã lectiõi multa iuriscõsultorũ accõmo
dabimus. apud quos tituli sunt rerũ rusticarũ ut de fũdo in/
structo. de seruitutibus prædiorũ: finiũ regendorũ: de aqua
quottidiana & æstiua: de fonte de riuis: & multa id genus.
interlegendũ obseruabimus: q̃ curiosi lectores georgicorũ
fuerint diuus Augustinus diuusq; Hiero. q̧ sepiuscule istius
poematis citãt testimoniũ. & in primis hieronymus in epi/
stola ad rusticũ monachũ Versus illos decẽter usurpat: Ec/
ce supcilio cliuosi tramitis undã elicit: quoꝝ pulcherrimoꝝ
uersuũ Spectatores eẽ admonemur in decretis. Di. nouissi
ma de cõsecratiõe. Lectiõi maronianæ copulata erit lectio
suetonii trãquilli scriptoris cãdidissimi Cui consensu erudi
torũ dat̃ palma ĩ uitis impatoꝝ scriptitandis. Et quẽadmo/
dũ Virgiliũ rei rusticæ scriptores exẽplar habẽt: Ita Sueto/
niũ tãq̃ ducẽ posteri sequti sũt ĩ hoc genere scribẽdi. Vnde
Iulius capitolinus ꝓfitet̃ se illo mõ & ordine scribere uelle
de impatoribus quo Suetonius trãquillus scriptitauit. Et di
uus hieronymus scriptoꝝ ecclesiasticoꝝ Catalogũ texens
ducem sequit̃ trãquillũ. & eius uolumẽ de grãmaticis & re/
thoribus uenustissime conscriptũ habet Archetypon. Idẽ a
flauio uopisco scriptor emendatissimus & cãdidissimus ap/
pellatur. cui dicit familiare fuisse amare breuitatẽ. Erit ope
ræpreciũ ĩ trãquillo tãq̃ ĩ lucidissimo speculo cõtẽplari qui
mores quæ studia fuerit uiroꝝ maximorũ: Quoꝝ cognita
uita sñiam illã platonis uerissimã eẽ cõprobabit. præclara ĩ
genia: quẽadmodũ uirtutes maximas ita uitia quoq; maxi/
ma ꝓducere solere. & quod nos q̃rimur id maiores nr̃os q̃/
stos eẽ: uidelicet illo prisco seculo euersos fuisse bonos mo
res: regnasse nequiciã. & ex impatoribus plures extitisse fla
giciis maculosos q̃ uirtutibus decoratos. oĩs historiæ iucun
da cognitio est & ferme omnes historyci fauorabiles: sed
tãto fauorabiliores illi cẽsendi sunt: quãto dignioribus sũt
accõmodati. principibus autẽ accõmodissimi sunt libri de

uita & moribus principũ cõcinnati Qualis ẽ Suetonius. Vnde capiant exẽpla quæ imitent᷑: Et quæ uitanda sunt: uitare cõdiscant. Hinc est ꝙ demetrius phalereus Ptolomeum regem monere solebat ut libros de imperio regnoq; cõpositos lectitaret. in illis enĩ scripta documenta contineri: quæ amici monere non audeant. Et Scipio africanus laudat᷑ ꝙ pædiam Cyri a Xenophonte elegãter magis q̃ fideliter scriptam nunq̃ dimittebat e manibus. Quã Cicero cum imperator esset totã legendo cõtriuit. hoc duces. hoc principes maxime decet. hoc a summatibus uiris fieri debet in legendo trãquillo quod Africanus quod Cicero in Xenophõte factitarunt. Nos uero faciamus id quod Cyprianus: q absq; Tertulliani lectione nullam diem præterire pmisit: qui crebro dicere solebat. Da magistrum uidelicet Tertullianũ significans. Nullũ nos quoq; diẽ sine trãquilli lectione prætereamus. Et sicut Archesilas anteq̃ iret dormitũ & mane cum surgeret ibat ad Homerũ lectitandũ dicens se pergere ad Amasium: ita nos & matutino & uesptino tẽpore ad trãquilli lectionẽ pinde ac dulcis amasii accedamus. & in eo ueterum imperatoꝝ uitam mores gesta cõtemplemur. ne pueri semp esse iudicemur. Nanq; nescire quid anteq̃ natus sis acciderit id est semp esse puerum. Erit mediussidius Trãquilli lectio plena iucunditatis: plenaq; eruditionis. sed eruditionis neq; ptritæ neq; triuialis in qua homines alioquin eruditi allucinãtur. Quæ recõdita est & clausa ĩ litterarum interiore sacrario. In cuius uestibulo hærent homines male litterati. Sed quid ego tã multa de Virgilio Trãquilloq; cõmemoro. quoꝝ eruditio eruditissima: & facundia facundissima per se patet & manifestaria est. Ego uero omni studio oĩq; diligẽtia elaborabo & oĩbus uiribus neruisq; contendã. Implicita explicare. nodosa enodare. & abstrusa recludere. In summa pro uirili parte cõnitar: ut nulli auditoꝝ enarrationes nostræ sint futuræ infructuosæ: ut nullus gymnasii nr̃i cultor assiduus merito dicere possit se operã & ipẽsam sub magistro pœnitẽdo pdidisse. Sed iã tẽpus est canere receptui. Et uela orõnis meditatæ cõplicare: Vt deiceps ex tẽporalis eloquutio orã soluat. & p æquor patẽtissimum minime cũctabunda discurrat. Cuius merces incompositæ

non minus futuræ sint frugiferæ atq; iucundæ : q̄ orationis compositissimæ fuerunt. Vos queso ut quemadmodum i quæ diximus attente audiuistis. Ita quæ dicturi sumus attē te audire uelitis. Dixi

Philippi Beroaldi oratio habita in principio enarrationis propertii continens laudes amoris.

Ocrates ille fons philosophorū Viri clarissimi: Cuius luculentis dissertationibus libri Platonis sunt refertissimi : quadam olim orationē amorem uituperaturus ob uerecundiam pallio caput operuit. Idem mox eiusdem laudationem per palinodiam hoc est contrarium cantum celebraturus id aperto atq; reuelato capite factitauit. Nos quoq; i presentiarum amorem laudaturi socratis exemplo non obuoluto capite dicemus : sed aperto non pudibundi tergiuersantesue: Sed sequestrato pudore alacres deum illum laudabimus:q unus & maxime laudandus est: & maxime laudabilis . poetasq; amasios atq; poesim amatoriā docebimus etiā grauissimis professoribus conuenire dignaq; esse id genus poemata: quæ in gymnasio literatorio publica pfessiōe palā explicent̄. Nouissimo loco porabimus ea adhibita peroratiōe: quæ neq; auribus ūris iniucūda neq; mētibus infructuosa futura sit. Quæ singula dum a nobis sumatim ptractant̄: Vos q̄so me sicuti facere cōsueuistis benigne attēteq; audiatis . Magnus deus est amor & apud deos hoiesq; mirādus ut philosophoꝝ sapiētissimi dixerūt.& ob origīnē antiq̄ssimā in primis honorādus siqdē hesiodus cecinit post illud primordiale chaos repēte terrā atq; amorē simul extitisse.& ut inquit elegāter pmenides A ī deos oēs primū generauit amorem . Vnde ab orpheo Quem diuus Augustus inter theologos priscos annumerat cognominatus ē phanes ab eo q ex chao primus apparuit.plures amores sicuti ueneres fabulosa finxit antiqtas . Quos luculenti scriptores posteritati cōmendarūt . Nos uero omissis reliqs Amorē illū celebremus.q a platone diuinitus memorat̄ Qui uirtutes amatoribus suis cōciliat.Qui nos diis amicos facit. Nos a platonica disciplina ne digito qdē.ut dicit̄ trāsuerso recedentes laudemus amorem ꝑut laudari meretur.

dicamusq; eũ esse cælestẽ: bñficũ: pacificum: pulcherrimũ:
qui mortalibus maxiorũ bonoꝝ cã ẽ. qui pacẽ largit̃ hoi/
bus. Qui uentis requiem. qui mari trãquillitatẽ. qui elemẽ
ta societate cõglutinat. qui cunctas animátes familiaritate
cõciliat. beniuolẽtiæ largitor. maliuolẽtiæ exterminator.
Et queádmodũ cõiungi nõ põt amaritudo cum dulcedine
caligo cum lumine. pluuia cum serenitate. pugna cum pace
cum fœcũditate sterilitas. cũ trãquillitate tẽpestas. ita cum
amore odiũ. Inuidia. liuor. maliuolẽtia copulari nõ possũt.
& quemadmodũ radius a sole. calor ab igne. rigor a glacie.
candor a niue. nequeũt separi. ita ab amore diuelli nõ pos/
sunt. beniuolẽtiæ. Societas. necessitudo. cõcordia. hic ẽ enĩ
amabilissimus. amiciciæ nodus princepsq; ad beniuolentiã
cõglutinandã unde ab amore amiciciã nuncupatã eẽ sapiẽ/
tes tradiderunt. Quod est in nauigio gubernator. quod in
ciuitate magistratus. quod in mũdo sol. hoc inter mortales
est amor. Nauigium sine gubernatore labascit. ciuitas sine
magistratu periclitat̃: mũdus sine sole tenebricosus efficit̃
& mortaliũ uita sine amore uitalis nõ est. Tolle ex hoĩbus
amorẽ. solem e mundo sustulisse uideberis. huc adde ꝙ hic
deus a nobis oẽm rusticitatẽ amolit̃. oĩs elegãtiæ oĩumq;
mũdiciarũ pater ẽ. Vnde uenuste plautinus senex. Amorẽ
deũ appellat mũdiciãtẽ. eũq; nitidis nitoribus ait ãtecellere
Da mihi hoĩem efferũ atq; truculẽtũ. hũc amor e uestigio
mollẽ reddet & mãsuetũ. Da rudẽ & rusticanum. statim ab
amore fiet ingeniosus & urbanus. Da ĩcultũ. ab amore cul/
tissimus efficiet̃. Deniq; torpor oĩs. segnicies oĩs. sõnus le/
thargicus. marcor. squalor. incuria: ex amoris cõtubernio
eliminant̃. in quo industria. nauitas uigilantia. solertia. cul
tus. nitor cõmorant̃. Atqui amoris accusator quid tantope
inquit hũc deũ laudas & extollis? Qui multos mortaliũ de
mẽtes fecit. qui multos a semita uirtutũ in uiã uitiorũ decli
uẽ præcipitauit. Qui multis exitiũ cõcinauit. huic ego tã se/
uero obiurgatori: tãq; aspero amoris criminatori ita breuis
sime rñdeo. Nõ est ista amoris culpa sed hominũ qui ama/
re nesciuerunt. Sicut enĩ est quidam modus in rebus: sunt
qdã præscripti fines: quos ultra ꝓgredi nephas ẽ: ita ĩ amo/
re est quædã mediocritas adhibẽda. Philosophoꝝ sentẽtia

est moderatas esse Virtutes: excedentes modũ atq; mẽsurã
iter uitia reputari. Vnde ab uno de septẽ sapiẽtibus dictũ ẽ.
quod latine significat ne quid ni
mis. cui astipulatᷣ oratiana illa sentẽtia. Virtus est mediũ ui-
tiorum utriq; redactũ. Hic modus hec mẽsura hoc tempa-
mentũ: quod uirtutibus adhibetᷣ: in amore quoq; adhibeatᷣ
& ꝓcul erit omnis de amore cõquestio. Nam ut inquit ele-
ganter & uere plautinus seruus. Bonũ est pauxillũ amare sa
ne. Insane nõ bonũ est. Quid nõ ne hoc idẽ præcepit diuini
dogmatis doctor apostolus præcipiẽs in nobis ordinatam
esse debere charitatẽ? Quæ in multis ut inquit Origenes in
ordinata cõspicitᷣ. Vocabulo aũt charitatis amorẽ in cano-
nicis scripturis appellari hieronymus augustinusq; notifi-
cant. præterea nõ laudes canimus amoris illius uulgaris at-
q; cõis: qui pecuniis belluinisq; libidinibus dñatᷣ. Sed illius
præcones existimus qui celestis ẽ: quẽ græci Erota appell
tant: a quo existimat Plato in cratyllo heroũ nomẽ deriua
ri: q̃uis Augustinus & Marcianus capella ethymon· hoc ẽ i
terpretamẽtũ nois heroũ aliũde deducãt. Et cũ nihil aliud
sit amor sicuti doctissimi philosophorũ diffinierũt q̃ fruen
dæ pulchritudinis desideriũ: illũ nos amorẽ laudamus cele
bramus extollimus: qui pulcherrimus est: qui ex pulchroꝝ
desiderio natus: pulcherrima plura mortalibus cũctis ĩptit.
Nõne artes ut reliqua omittamus ab hoc quasi quodã fõte
fluxerũt? Nõne hic omniũ inuẽtionum autor est & ꝓpaga-
tor? medendi nãq; & diuinãdi & sagittas ab arcu excutiendi
disciplinã amore duce inuenit apollo. Texendi artificiũ mi
nerua. fabricam ærariã uulcanus. mẽsuras & pondera plie-
don: lr̃as mercurius. leges ceres. quæ ob hoc a græcis thes-
mophora idest legifera noĩatᷣ. Deniq; omnes qui ut ĩquit
Maro per artes inuẽtas uitam excoluerũt: amore impulso
re atq; autore cõmenti sunt nouas inuẽtiones. Nõ enĩ talia
ĩuenissent nisi talia adamassent. Omitto quod per amoris
bñficiũ animalia cũcta ꝓgenerantᷣ in terris. Nõne ea quæ
inaĩata dicuntᷣ amare quodãmõ existimantᷣ. hinc Magnes
ferrũ trahit. Succinũ paleas. cecias nubes. & ut inquit Em-
pedocles. Arida terra amat imbres. Et nemo nõ inquit hie
ronymus aliquid amat. Deniq; amore cõstãt oĩa augescũt

florescunt propagantur. Et ut autor est Aristoteles in ethi/
cis id cuiq; uoluptati est: cuius dicitur amator: & iucundissi/
mũ est re amata potiri. Igit amorẽ colamus: amorẽ meritis
præconiis extollamus: a cuius sacrario procul abscedat pro
phanum uulgus hoc est homines inuidi atq; maliuoli. Si/
cut enim non conuenit mendacio laudare ueritatem: pauo
ri fortitudinẽ. Vicio uirtutem: ita maliuolo amoris cultura
nõ conuenit. Quinpotius qui maliuolus est is colat atq; se/
ctetur deum amori contrariũ. Quem prisci Anterota quasi
contra erota hoc est cõtra amorem e regione collocatũ nũ
cupauerũt. Cæterũ cum ille qui deũ colit amet & sacerdo/
tes: Nos qui amoris cultores eẽ uolumus. diligamus illius
sacerdotes. qui profecto sunt poetæ amasii atq; elegiogra/
phi: quorũ lepidiora poemata nõ sunt aspernãda neq; ꝑ ar/
gumento impudiciciæ sunt habenda: & quis uetus uerbũ sit
talem esse hoĩum uitã qualis sit oratio tñ poetis ludere uer
siculis amatoriis & lasciuire ꝑmittit. Nã ut inquit Catulus.
Castum esse decet pium: poetam.
Ipsum: uersiculos nihil necesse est.
Qui tum deniq; habent salem: & leporem.
Si sunt molliculi: ac parũ pudici: Quod autẽ amatoria scri/
pta nullũ præbeant specimen morũ: nullũq; sint uitæ turpis
indicium testatur Adrianus imperator: qui Voconii poetæ
tumulũ uersibus exornans ita scripsit. Lasciuus uersu mente
pudicus eras: & ab Ouidio decenter & uere dictum est.
Crede mihi mores distant a carmine nostro.
Vita uerecunda est: musa iocosa mihi. Ouidio subscribit fe/
stiuissimus poeta epygrãmaticus de seipso scribens.
Lasciua est nobis pagina. Vita proba est.
Quid autem poetarum exemplo cõmemoro? cum seueris/
simi sanctissimiq; philosophorũ ludicros amatoriosq; uer/
siculos cõscripserint: qui tanto sanctiores existimant quan
to apertiores. tanto pudicicius cõpositi: quanto simplicius
promulgati. Deniq; audite uel unicum dei philosopho/
rum platonis exemplum. qui uersiculis huiusmodi amores
suos non erubuit profiteri latine ita possumus interpretari.
Suauia dans Aghatoni. animã ipse in labra tenebã.
Egra etenim ꝓperans. tanq̃ abitura fuit.

Ex his ne queso uersiculis parum pudicis Platonem impu/
dicum existimabimus: Platonisq; mores infamabimus? qui
tantum absfuit ab impudicicia: quantum uersiculi a pudi/
cicia. Cuius uita tanto ꝓbatior fuit quanto musa lasciuior.
Ne longum faciam: sīscripta omnia: quibus amores resq;
amatoriæ continētur sunt cum suis scriptoribus repudian/
da. Repudient' canonicæ scripturæ hoc ē īstrumēti ueteris
luculenta illa uolumina: quibus nihil sacratius nihil religi/
osius nihil mistycū magis existimatur. liber Geneseos abii
ciatur: quoniam in eo amores Iacob & Rachaelis: Concu/
bitus sichen cum dina uiolētus: stuprū Iudæ cum nuru tha/
mar referuntur. Nemo librum numerorum sumat in ma/
nus. quoniam israhelitici populi fornicationes cum filia/
bus moabitarum in eo perscribūtur. Caue legas Iudicū uo/
lumen. Continet enim Sāsonis robustissimi mollissimos
cum puella Dalida complexus. librum Hester ne tangito.
docebit enim te quemadmodū Assuerus rex amorē amo/
re sicuti clauū clauo trudere conatur: & ad impatiētiā amo/
ris leniendā per singulas pene noctes nouas puellas deuir/
ginat efficiens ex uirginibus mulieres. libros Regum tanq̄
nephandos explodito. quibus Dauidis & Bersabes adulte/
ria: eiusdem senescentis cum adolescētula Sunamite com/
plexus: Ammonis cū sorore Thamar incestus infandus: So
lomonis cum reginis concubinisq; innumerabilibus fatuæ
amationes cōmemorant'. Et ut semel finiam: ipsum Canti/
cum canticoꝝ tanq̄ syreneos cantus obturata aure trāsito:
Cum meros amores merāq; impudiciciam nisi mistyce in/
telligamus resonare uideatur. Ideoq; apud hæbreos obser
uabatur ne quis adolescentulus libellū illum teneret in ma
nibus. ne quis puer illius lectione oblectaretur. Igitur cū sa/
cris uoluminibus amatorias res contineri. eaq; non magis
a ꝓphanis q̄ religiosis hominibus quotidie legi: quotidie
in tēplis nō clam sed palā decantari uideamus. Tandē fate/
amur licere poemata lasciuiētia scribi: & scripta lectitari ci/
tra omnē criminationem. Et nos nemine ut speramus im/
probāte enarrabimus Amasii poetæ propertii amatorium
uenustūq; poema. Quo nihil in hoc genere existimo fieri
posse pfectius: de cuius eruditione excellēti elegātissimoq;

splendore in præsentia tacebimus: cum iam receptui canen dũ sit: & quia multa scitu digna a nobis pscripta sunt in nris cõmentariis: quorũ lectio studiosis erit ut confidimus frugifera: & a nemine non bono ingenuoq; lectore ,pbabuntur. Cum propertio pariter ,pgredietur dimidiatus Suetonius: ut luculentissimo scriptori extremã manũ imponamus. ad cuius lectionẽ ne illotis ut aiunt pedibus accedamus more nro. Isagogica quædã hoc est introductoria premitte mus. Quæ usui uobis sit audiuisse & uoluptati meminisse. Vos ut facitis libẽter audite: atq; animũ aduertite. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione Titi Liuii ac Silii italici continens hystoriæ laudationem.

O Fficium est boni professoris uiri præstantissimi id uelle ,pfiteri quod auditoribus utilitatẽ cũ uoluptate maxima allaturũ sit: quod scholasticorũ auribus satisfacturum: quod tẽporibus sit futurũ accõmodatũ. hoc ego semp oĩ studio ac diligẽtia superioribus ãnis efficere contendi & impræsentiarum effecturum me esse confido. Cum duos celeberrimi nominis scriptores ex omnibus delegerim quos in hoc augustissimo gymnasio ,pfiterer: quorum lectio & prodesse & delectare plurimum possit atq; his temporibus sit futura maxime conueniens. Nam cum omnium disciplinarum cognitio utilis ac iucunda mortalibus sit: historiæ cognitionem mediusfidius utilissimam iucundissimamq; esse cẽseo ex quo cum multũ omnibus scriptoribus debeamus qui non solum sibi sed etiam posteris uixisse creduntur plurimum profecto historicis debere nos non possumus inficiari: quorum labore ac industria effe ctum ẽ ut omnium ætatum: omniũ gentium: omniũ populorũ res gestæ omnia præclara facinora scirẽtur a nobis intelligerẽtur cognoscerent. Vt cuncta cunctorum illustrissimorũ uirorum dicta factaue memoratu digna contueri ediscere recordari liceret: qua quidem re nihil pulchrius nihil iucundius nihil magnificentius excogitari posse contenderim. Etenim ut a Cicerone scriptum est diuinitus nihil earum rerum scire quæ antequam nascereris factæ sint: hoc est

semper eẽ puerum. Cognoscere uero res gestas memoriæ ueteris: ordinem tenere antiquitatis: exemplorũq; omniũ habere noticiam decorum laudabile ac prope diuinum est. Senibus ideo maior auctoritas est quoniã ob longam ætatẽ plurimas res nosse ac uidisse creduntur. at hoc iuuenibus cognitio historiarum præstat ut etiam præteritis sæculis uixisse uideantur. & illi me hercle adolescentes qui hystorias habeant ad manum & exẽpla illustrium uirorum in promptu tanto senibus sunt anteponendi: quanto plura negocia complectit̃ hystoria multoꝝ sæculoꝝ q̃ faciat hominis uita longissima. huc adde quod qui bonus orator esse concupiscit in primis abundare debet exemplorũ copia & nosse q̃plurima. Nam cum sit hystoria testis temporum lux ueritatis: magistra uitæ: nuntia uetustatis nihil ambigitur quin orator optimus esse non possit nisi fuerit antiquitatis exẽplorumq; cognitiõe instructissimus: nisi hystorias perinde ac ungues suos habuerit exploratissimas: quoniã ut inquit Quintilianus hystoria alere potest orationem molli quodam ac iucundo succo. Est præterea operæpreciũ in uoluminibus hystoricorum omnis exẽpli documenta uelut in illustri monumento posita intueri unde quæ imitanda sint depromere ac nobis proponere ad imitandũ quæ fugiẽda fugere possimus. pulchrum est ut inquit uerissime Diodorus ex aliorum erratis in melius instituere uitã nostram & quid appetendum fugiendumue sit ex aliorum exẽplis possi cognoscere. Vnde haud immerito Demetrius phalereus Ptolomæum regem subinde admonebat ut libros lectitaret quoniã quæ amici non audent principibus demonstrare ea omnia in libris scripta reperiũtur. Hoc est in cognitione rerũ salubre atq; frugiferũ scire quibus artibus: qua disciplina: quibus moribus maxima imperia orta sint. Maximi imperatores nomen sibi immortale pepererint. Et ecõtrario qua uitiorum labe infecta amplissima regna corruerint & ex summo in imum præcipitauerint. ad summam hystoria ad id quod honestum est capessendum inflammat. Detestatur uicia probos extollens improbos deprimens. hystoriæ ut inquit uerissime Victruuius per se tenent lectores cum habeant nouarum rerum uarias expectationes. Vtinã

nobis deus eam ingenii memoriaeq; diuinam uim condo/
nasset qua Portius latro declamator egregius fuerat deco/
ratus qui cum omnes hystorias unus omnium notissimas
haberet iubebat aliquẽ ducem nominari & e uestigio eius
omnia acta cursim diligẽterq; cõmemorabat. Caeterum cũ
omnes historici sint legendi ad eundi edıscendi: scriptores
potissimum latini rerumq; italicarum ac maxime romana/
rum enarratores sicut mihi uidetur sunt adorandi colẽdi le
ctitandi necunq̃ e manibus dimittendi: idq; duabus potissi/
mum de causis faciendũ uidet᷑ quoniam & rerum nostratiũ
cognitio magis ad nos q̃ externarum ptinere existimatur:
& quod historici latini sanctiores ueriores q; graecis scripto
ribus fuisse credũtur: pugnãt enim inter se omnes fere grae
corum scriptores & alter alterius mendacia refellere cona/
tur. ita Ephorus Hellanicum: Timeus Ephorum philinum
polibius Herodotum q̃ plurimi tanq̃ fabulatorem reprahẽ
dunt hinc a Satyrico poeta dictum esse credimus quicquid
graecia mendax audet in historia. Discrepantiae autem illo/
rum causa haec potissimum fuisse tradit᷑: quod nullam unq̃
curam graeciae populi adhibuerũt ut praeclara facinora seri/
berent᷑ ac publicarent᷑: ideoq; magna in scriptoribus menti
endi licẽtia fuit: qui cũ partim res gestas ignorarẽt: partim
affectionibus ducerent᷑ non historiam conscripserunt: sed
mera mẽdacia. Contra apud romanos ut omnia prout ge/
sta fuerũt incorrupta integra atq; fideliter conscripta habe/
rent᷑: pontifices maximi res omnes singuloꝝ annorũ litte/
ris mandabant: efferebãtq; in albũ tabula domui proposita
ut esset populo potestas cuncta cognoscendi: & hi annales
maximi nominabant᷑. Hanc autem similitudinem scribẽdi
secuti sunt Piso Fabius pictor & ille Cato portius omnium
bonarum artium magister a Plynio nũcupatus: qui sine ul/
lis ornamentis sine pigmẽtorum coloribus sine fucato ni/
tore monumenta rerum gestarũ reliquerũt nuda recta atq;
simplicia primã illã imprimis obseruantes historiae legem:
quae praecipit ne quid falsi dicat᷑. etenĩ dempta ex historia
ueritate ita narratio omnis inutilis ac penitus manca effici/
tur sicut corpus animantis inutile fit oculis effossis ut lucu/
lente scriptum est a Polybio. Deinde cum ingenia erudito

iam sæculo indies magis excolerentur & facundia uberior politiorq; proflueret eloquentissimi apud romanos ad scribendum hystoriam sese applicauerunt: qui non ut superiores tantummodo narratores fuere: Sed etiam exornatores atq; illustratores maximi extiterũt qui utpote diuino ingenio præstantes uiri hystoriam affectionibus omnibus casuum uarietate mirabili egressiõibus iucundis resperserũt & qbusdam flosculis quasi pratum distinctam uariegatãq; decorarunt. qui cum omnes sint excellentissimi: cum omnium lectio iucũdissima ac utilissima futura sit cum omnes haud dubie suspiciendos ac lectitandos esse censeam: Titus liuius in primis enarratione dignissimus mihi uisus est & iucunditatis utilitatisq; inter alios refertissimus. Cuius lectio omnium scholasticorũ auribus animisq; satisfactura sit. est enim dulcis candidus & effusus & eo nullus historicorum melius commẽdauit mitiores affectus apud quem omnia tum rebus tum personis sunt accommodatissima. q in narrando miræ est iucũditatis clarissimiq; candoris: qui ut uerissime dixit Quintilianus in contionibus supra quam narrari potest est eloquentissimus: Cuius lactea ubertas lectorem detinet auocat pascit omnibusq; affectionibus ualidissime commonet & quo uult maxime impellit: cuius diuinæ facundiæ nihil addi potest cuius orationi si quid demas ex elegantia detraxeris quemadmodum de Platonis oratiõe Phauorinus dicere solebat. Idem grandiloquus est & sentẽtiarum grauitate & maiestate uerbo℞. idem copiosissimus nec tamen longus. Nam ut inquit egregie Martialis: Non sunt longa quibus nihil est quod demere possis. non igitur ĩmerito diuus Hieronymus testatur quosdã ex ultimis hispaniæ galliarumq; finibus uiros illustres Romã uenisse uel ob hoc solũ ut Titum liuiũ lacteo eloquentiæ fonte manãtem cõtuerentur: qui ut Plynius in epistolis inquit posteaq̃ hominem uidere statim in patriam repedarunt. O te fœlicem o te beatum Tite liui: cuius unius uidẽdi causa uiri nobiles tot milia passuum confecerunt ex penitissimis regionibus proficiscentes. tot montes incultos. tot inuia loca superarũt. illa profecto illa diuina uirtus est existimanda quæ in uno homine tantũ polluit tantũ effulsit ut ad eum uisen-

dum tanq̃ ingens celebrandumq; miraculum Galli Hispa/
niq; solicitarentur. merito Quintilianus Liuium inter cæte
ros scriptores legẽdum esse præcipit in scholis quoniã sci/
licet candidissimus est & maximus auctor historiæ: merito
& nos Liuium ex omnibus unum delegisse uidemur quem
publice hoc anno profiteremur: cuius libri omnes cum le/
ctitandi sint & in manibus quotidie habendi. Nonne hæc
decas liuiana quam diis bene auspicantibus ordimur enar/
rare reliquis decadibus est anteponenda? Nonne hæc ĩ pri
mis uolumina a Liuio diuinitus scripta fuisse censendũ est?
Et hæc profecto decas: hoc enim nomine Liuiani libri a nu
mero denario nuncupantur quãto bella quæ continet. cæ/
teris bellis maiora fuerunt: tanto reliquas decades ante/
cellit. Laudat Origenẽ adamantiũ Hieronymus q cum in
cæteris uoluminibus omnes superauerit in Cantico canti/
corum ipse se uicerit. Laudatur a Cicerone Crassus orator
quem cũ in agendis causis consensu omnium cunctos sem/
per exuperauerit in extrema actione a semetipso superatũ
esse testat̃. Praxiteles inter statuarios a Plynio celebratur
perinde ac marmoris gloria superauerit etiã semet hoc idẽ
& nos hodierno die de Liuio merito dicere possumus. q cũ
in cæteris decadibus cæteros añcelluerit ĩ hac semetipsum
uicit: & me hercules ut dicã uiri clarissimi quod sẽtio eodẽ
aĩo Liuius bella scriptitauit quo romani gesserũt: eodẽ in/
genii fulmine stilum exercuit quo romanus populus arma
tractauit: eadẽ uigilãtia ĩcubuit chartis: q̃ Ro. milites disci/
plinæ militari incubuerunt: & mediusfidius uidet̃ populus
Ro. uel ob hoc unũ tã memorãda facinora gerere uoluisse
ut illa a tã luculẽto scriptore describerent̃: q res haud dubie
luculẽtas uerbis luculẽtis æquauit quẽ quotiẽscũq; ĩ manus
sumo: non legere uideor bella: sed tractare. & ut inqt Hiero
nymus de paulo non audire uerba: sed tonitrua. in Liuianis
uoluminibus uidere uideor ĩperatores cõtionabũdos mili
tesq; suos exhortãtes ad prelia alacri aĩo capessenda: Sena/
tum de rebus dubiis cõsultantẽ: hostes hinc formidosos tre
pidare: Romanos illinc furibundos inuadere. Deniq; apud
Liuium omnis rei militaris disciplina continetur: omnia
stratagemata: oẽs calliditates imperatoriæ demonstrãtur.

Leges ſenatus populiq́ꝫ decreta: omnes deniq́ꝫ artes: qbꝰ
domi foriſq́ꝫ uiuit̃ conſpiciũtur. Sed prohdolor quantã ia/
cturam paſſi ſunt omnes litterarũ ſtudioſi ex centũ decem
uoluminibus liuianis deperditis: qui omnia quæ unq̃ Ro/
mani per ſeptingentos annos geſſerunt præclara facinora
ueluti in unum redacta corpus noſcere potuiſſent. Quanto
diſpendio affectus eſt Ro. po. Cuius tot ac tantarũ rerũ ge/
ſtarum memoria cũ libris liuii pariter interiit: Quãtũ ueræ
famæ detrimentũ illuſtriſſimi imperatores ſubierũt: quoꝝ
nomina fuiſſent ſempiterna & geſta memorent̃: Si liuiana
uolumina nõ intercidiſſent: quod ſi defunctis ullus eſt ſen/
ſus profecto liuianos manes ingemiſcere credendũ eſt tot
labores incaſſum ſibi fuiſſe ſuſceptos: tot nequicq̃ uigila/
tas noctes: tot fruſtra conſcripta uolumina. quæ ſi extarent
omnia: nihil præterea nobis foret deſiderandum. habere/
mus in quo ocium in quo tẽpus bene collocare poſſemus:
& tamen nobis utpote ſomniculoſis uix ætas ſuppeteret ad
legendum: quæ illi diuina quadã benignitate prædito ſup/
peditauit ad ſcribendum: qui etiam Dialogos ut inquit Se/
neca philoſophorũ more Conſcripſit: Sed querelæ ab ex/
ordio noſtro enarratiõis procul abſint: nihil nec nobis nec
ipſi Liuio profuturæ. Cæterum cum ſapiẽtis ſit ſeruire tem/
poribus: Nos quoq́ꝫ temporibus his ſeruiamus: quibus cũ
arma uigeant: bella horrida perſtrepant: Cum omnis Italia
bellicis tumultibus ſeuiat: Claſſica perſonent: Cum Ma/
uors telum ſuum quatiat: Bellona dominet̃: idoneum eſſe
uidetur ut ſcriptores eos potiſſimũ legamus: qui bella de/
ſcribunt: hec ergo ſit noſtra militia. alii bella gerent nos le/
gemus alii ſub Dio in campis patentibus intuti pugnabunt
nos pugnas confectas in umbra in ſcholis tuti recenſebi/
mus. hinc aures noſtras Liuius perſonabit inde Sylius. Am
bo eadem bella facundiſſime narrantes ille ſoluta oratio/
ne: hic uerſu heroico: qui non minus hyſtoricus q̃ poeta iu/
dicãdus eſt: Qui ſtilo Cothurnato & charactere grandilo/
quo tonare ac fulminare uidetur: qui bella nõ ſcribere ſed
bellare: Cui optime cõuenit illud oratianum: Audire ma/
gnos iam uideor duces non indecoro puluere ſordidos: Ar
dens eſt Cõcitatus: erectus: idem Candidus Copioſus atq́ꝫ

sublimis: multum habet neruorum: plurimum lacerto/rum: totus bellicis rebus accõmodatus: qui non minus eru ditionis afferre possit: q̃ iucunditatis: mira est in Sylio rerũ reconditarum copia uaria ac multiplex locorum & maxi/me Italicarum urbium descriptio: multa hystoriarum co/gnitio. Et cum uirgilium illa fœlicitas ingenii soluta oratio ne reliquerit: Cum Ciceronem facundia illa genuina in car minibus destituerit: Sylio contigit id quod paucissimis dii dederunt ut idem esset & maximus poeta: & summus ora/tor: qui utrumq; & Maronis & Ciceronis opus fœlicissime impleuerit: quod epigrammaticus poeta elegantissime de monstrat his uersibus cum de Sylio loqueretur. Sacra co/thurnati non attigit ante Maronis: Impleuit magni q̃ Cice ronis opus: Idem alibi Silium musarũ decus appellat: Sed q̃d plura? Liuii & Silii facũdia: uires: ingeniũ: eruditio: cæte ræq; uirtutes eximiæ sese nobis quottidiana enarratiõe ex/hibebunt: sese offerent: ostentabunt Clarius sole fulgen/tes. Ego uero omni diligentia: studio: Vigilantia elabora/bo: enitar atq; contendam: ita singulos nodos enodare: ita implicita explicare: ut quemadmodum uos mihi ornamen to maximo futuri estis: ita ego uobis sim non minimo emo lumento. hoc mihi in animo est uelle prodesse: Vobis sit uelle proficere: Dii faxint ut utriq; utrumq; propositum im plere possimus.

Philippi Beroaldi Oratio habita in enarratione episto/larum Ciceronis & Lucani Continens laudem poetices.

m Aximum deorum munus est uiri Circumspe/ctissimi: & quo nullum maius excogitari po/test eloquentia: Qua una uel maxime separa/uit hominem a cæteris mutis animantibus. deus ille parẽs & mundi fabricator: quæ quia sermone carent irrationabilia merito uocantur. Eloquen/tia homines palabundos in agris atq; dispersos congrega/uit in populum: & ex feris atq; immanibus mites reddidit & mãsuetos. Eloquẽtia multæ urbes constitutæ sunt: pluri ma bella restincta: Firmissimæ societates: Sãctissimæ ami/citiæ comparatæ: Eloquentia mortales immortales effi/ciuntur: Merito itaq; flexamina & omnium regina rerum

oratio a doctissimis nuncupatur: Cuius tanta est dignitas: tanta potentia: tanta maiestas: ut Duce eloquentia diis si/millimi esse uideamur: Et homines eloquentes: qui orato/res nominantur tantū reliquis hominibus præstare credū/tur: quantum homines bestiis antecellunt: Nihil mediussi dius eloquentia diuinius reperiri potest: nihil cōsumma/to oratore præstantius. Cæterum cum eloquentiæ partes omnes sacræ sint ac uenerabiles: Cæterisq; aliarum artium studiis anteponēdæ. Poetica in primis sacratissima est: quā antiqui primariam quandā philosophiā esse tradiderunt: Quæ ab ineunte nos ætate uiuendi formulā doceret: quæ mores: quæ affectiones ostenderet: Quæ res gerendas cū iucunditate præciperet: Vnde nō minus uere q̄ luculenter dixit Oratius. Os pueri tenerum balbumq; poeta figurat. Mox etiam pectus præceptis format amicis. Instruit exem plis inopem solatur & ægrū. Quamobrem Ciuitates græco rum eruditissimæ liberos in poetica in primis erudiebāt: So lum poetam sapientē esse dictitantes. Et ut diuus Augusti/nus scriptū reliquit poetæ theologi nuncupati fuerunt Cū de diis immortalibus diuinitus multa conscriberent. Qua/les Orpheus. museus. linus fuisse traduntur. Enimuero Artis poeticæ studia ut cicero facundissime scribit adolescētiam agunt: Senectutem oblectant: Secundas res ornant: aduer/sis perfugiū ac solatium præbent: Delectāt domi: nō impe/diunt foris: pernoctant nobiscum: peregrinant̄: rusticantur Huc adde q̄ poeticus decor exercetur ab oratore ut testis est Cornelius: q̄ oratori lectionē poetarū plurimū confer/re Theophrastus affirmat: apud quos in rebus spiritus in uerbis sublimitas in affectibus motus oīs & in personis de/cor exprimitur: ideoq; in hac lectiōe. M. Tullius putat esse quiescendū existimatq; omnem loquendi elegantiā expo/liri augeriq; poetis lectitādis. Est enī finitimus oratori poe ta suntq; inter se cognatione quadā copulati. Cæterū cū cæ terarū rerum studia præceptis cōstent atq; doctrina Poetæ soli ipsa natura ualent & mentis uiribus excitant̄: & quasi di uino quodam spiritu inflāmant̄. Vnde plato diuinitus scri/psit libro tertio de legibus poetarū genus esse diuinū: & idē tradit in phedro Vates furore diuino cōcitatos multa com

moda græcis hominibus attulisse. ab eodē per quā elegan/
ter dictum est in libello de furore poetico poetas diuino in
stinctu cōcitatos eundē furorem interpretibus quos rapso
dos appellat infundere imitariq; magnetis lapidis naturā:
qui nō solum ferreos ānulos trahit: sed eandē trahēdi uim
ipsis ānulis latenter insinuat. Origenes quoq; ille magister
ecclesiæ in libris: quibus titulus est Periarchon Virtutem
quandā esse docet Spiritalē quæ poeticā inspiret: cuius in/
spiratione poetæ repleant᷑. Platoni Origeniq; astipulatur
Ouidius sic scribēs. Est deus in nobis: agitante calescimus il
lo: & alibi. Est deus in nobis: sunt & cōmertia cæli: Sedibus
æthereis spūs ille uenit: Quapropter haud īmerito poetas
antiqui sacros nominarūt: Vnde ab eodē scriptū est: At sa/
cri Vates & diuū cura uocamur. & Calphurnius in bucoli/
cis inquit: ille fuit Vates sacer: & Lucanus noster scriptū re/
liquit: O sacer & magnus uatum labor. Ennius uero sanctos
poetas appellat ꝙ quasi deorū aliquo dono & munere præ
diti esse uideātur. Hinc est ꝙ poetæ antiquitus in maxima
ueneratione maximoq; precio habebantur ꝙ a principibus
fouebantur: ꝙ a regibus ditabātur: ꝙ ab omnibus certatim
amabātur: Vnde nō minus uere q̄ diserte cecinit Naso: Cu/
ra ducum fuerant olim regumq; poetæ: Præmiaq; antiqui
magna tulere chori: Sanctaq; maiestas: & etat uenerabile
nomē: Vatibus & largæ sæpe dabāt᷑ opes. Charus fuit scipi/
oni affricano Ennius: Charus Archias mario atq; lucullis
cherillum poeta quāuis ignobilem in delitiis habuit Ale/
xāder. Virgiliū fouit Augustus: cuius uersiculos cū in thea/
tro. popu. roma. audisset surrexit uniuersus: & præsentem
spectantemq; Virgilium tanq̄ Augustū uenetatus est. Ora/
tium mœcænas adamauit: Tybullum messalla dilexit. Pa/
pinium Domitianus auro palladio Coronanit. Ausonium
Gratianus consulatu decorauit: Neq; solum uiuentes poe/
tæ qui honorificentius Vates dici existimantur: sed etiam
defuncti uenerabiles extiterunt: Siquidem Alexander ma/
gnus: Cum inter spolia Darii persarum regis Scriniolū cœ/
pisset auro gemmisq; ac margaritis preciosum: in eo libros
homericos reposuit: ut preciosissimū humani ingenii opus
opere ditissimo seruaretur. Idē homerū adeo diligebat: ut

eius Iliada: quod diuinū poema edidicerat: quod uiaticum rei militaris appellabat noctu sub puluino una cū pugione subiiceret: & ita cum Homero poetarū principe uigilabat: cum Homero dormiebat: idem Pindari inter lyricos poetas præstantissimi familiæ ac penatibus parci iussit: Cū thebas euerteret. Alter uero Alexander qui romano præfuit imperio Virgiliū adeo admirabat ut eum Platonem poetarū uocitaret: eiusq; imaginē in Larario cōsecraret. Quinetiam Elius uerus romanus imperator Martialem epigrāmaticum poetam suum Virgilium nuncupabat. Huc adde quod etiam dii amatores ultoresq; extitere poetarum. Siquidē Apollinis oraculum ut inquit Eusebius pamphilus: Euripidem laudibus in cœlum tulit: & Archiam tanq̄ scelestum ac profanum iussit exire de templo: q; Archilocū poetam interimisset. Sophoclen quoq; tragici coturni principē liber pater tanq̄ delitias suas sepeliri iussit. Præterea poetæ quadam suauiloquentia adeo sunt dulces: ut non legantur modo: sed etiam ediscant: quorum autoritas tāta est: ut illorum dicta pro certissimis testimoniis habeantur: Nam & Plato & Aristoteles principes philosophorum Homeri aliorumq; poetarum carminibus sua dicta persæpe corroborant. Quinetiam iurisconsulti illi sanctissimi in libris Digestorum frequenter allegāt poeticos uersus: & maxime scribentes de contrahenda emptione & uenditione: & in titulo de gradibus: & de uerborum significatione: & ad legem aquiliā: & de rerum diuisione: sexcentisq; in locis citant testimonia poetarum. In Decretis quoq; Virgilianū carmen ex georgicis: & Oratii uersus ex æpistolis afferuntur. Quid nonne ecclesiastici scriptores & in primis Augustinus Hieronymus atq; Lactantius: Tria christiani dogmatis lumina clarissima scatent autoritatibus poetarum? Quid maius loquor? Nonne apostolus Paulus uas electionis Tuba euangelii & sanctarum scripturarum armatium poetas studiose lectitasse uidetur? Qui ad Titum scribens uersiculū usurpat Epimenidis poetæ. Cretes semper mendaces malæ bestiæ Ventres pigri: In alia quoque epistola Menandri carmen allegat: Corrumpunt bonos mores confabulationes pessimæ. Et apud Athenienses in Areopago: hoc est

martis curia disputans Aratum poetam testem citat. Praete reaut in decretis scriptum est dominus praecepit israheliti/cis: ut aegyptios argento spoliarent Tropologice itelligēs ut argentum id est eloquētiam apud poetas inuentam col ligerent atq; possiderent. Dauid quoq; ille psalmographus psalteriū numeris poeticis concinnauit: Quod ut inqt Hie ronymus in motem Oratii flacci & pindari: nūc iambo cur/rit: nūc alcaico personat: nunc saphico tumet: nūc semipe/de ingreditur: Deniq; Esaiae & Iob: & Salomonis luculenta uolumina: hexametris & pētametris uersibus: ut Iosephus & Origenes scribunt apud hebraeos composita decurrunt. Quinetiam ut Cassiodorus testatur: omnis poetica eloqu/tio a diuinis scripturis sumpsit exordium: adeo musica ue/nustas Leposq; poeticus existimatus est omni esse suauitate refertissimus: adeo carmina moduliq; numerosi placuerūt ut deos existimarent esse placabiliores: si eos uersibus ado rarent: & carminibus precarētur: Vnde ab Oratio dictū est luculenter: Carmine dii superi placātur carmine manes: & non minus uere q̄ facunde cecinit Lucretius. Calliope re/quies hominū diuumq; uoluptas. Sit igit apud uos uiri prae stantissimi sanctum ac uenerabile nomē poetarū: qui prin/cipibus chari sunt: qui fouent a bonis: quoꝝ carmina edis/cunt a litteratis: quoꝝ uersus tersissimi aures deorum mul cent: eosq; exorabiles mortalibus faciunt: qui quibusdā fi/gmētis adumbrati multa saluberrima praecipiūt: sententias e penitissima philosophia deprōptas dissimulanter interse runt: mentes nostras optimis praeceptis frequenter institu unt & ut autor est Manlius. Omne genus rerū docti cecine re poetae. Idem linguā ornant: facūdiam augent: & supelle/ctilem uerboꝝ faciunt copiosissimā. Deniq; solis pene poe tis datum est: ut ad laudandū & uituperādū pariter sint ac/cōmodati: & queadmodū immortali laude donantur illi: quos carminibus extollūt: ita sempiterna illi pulsant infa/mia: quos maledicis uersibus infestantur. merito nos mo/net Socrates platonicus ut diligēter caueamus: ne poeticū hominē quempiā nobis infensum habeamus. Et principes quos carminibus celebrant immortales efficiuntur: quod eleganter expressit Oratius illo uersiculo: Dignum laude

uirum: musa uetat mori: Celo musa beat: Si aliquãdo lasci/
uire & obscœna scribere: & ludicra atq; amatoria decantare
& impudica promere uident᷑: Non propterea sunt poetæ re
pudiandi: Cum neq; scriptorꝝ mores ex uersibus iudicandi:
neq; lepidiora carmina pro argumẽto impudiciciæ sunt ha/
benda: licet lasciuire carminibus citra impudiciciã: licet io/
cari uersiculis citra obscœnitatem morũ: licet lingua & ca/
lamo ludere pudenda: animo & corpore exercere proban/
da: nemo poetas explodendos esse censeat: propter uersus
molliculos: & amatorios: imo quilibet existimet poetas eẽ
amãdos fouẽdos lectitandos ꝓpter singularẽ eruditionem:
rerũq; doctrinã copiosissimã: quæ cum in omnibus magna
conspiciat᷑ in Lucano maxima redũdat: Namq; in geogra/
phia hoc est locorũ descriptiõe est eminẽtissimus: in astro/
logia eruditissimus: in hystoriarũ enarratiõe facũdissimus
in orationibus eloquentissimus: in stilo heroico sublatissi/
mus: in rebus describendis cõpositissimus: idẽ ardens est &
cõcitatus. & sentẽtiis clarissimus: & ut inquit Quintilianus
oratoribus magis q̃ poetis imitãdus: Qui q̃m magis scri/
bit hystoriam q̃ figmenta cõponat: a nõnullis & maxime a
Seruio ex familia poetarũ exterminat᷑: ex quo & ipse apud
Martialem illudens ait: Sunt quidã qui me dicunt nõ esse
poetam: Sed qui me uendit bibliopola putat: Atqui diuus
Hieronymus non solũ poetam eum appellat: sed etiã ardẽ
tem esse dicit &: papinius in syluis oibus poetis Lucanũ nõ
ueret᷑ anteponere unico excepto Virgilio: in cuius cõpara/
tionẽ ita scribit: Quid maius loquor ipsa te latinis Aeneis
uenerabit᷑ canentẽ: & alibi methaphoricos inquit Bethym
Mantua prouocare noli: hoc idẽ sensit Martialis inquiens:
Phœbe ueni: sed quantus eras cũ bella canenti: Ipse dares
latiæ plectra secũda lyræ: Enarrabimus itaq; dîs bene auspi
cantibus poema lucani poetæ Cordubensis: Tersum erudi/
tum: luculentũ: Cuius lectio multũ proderit: nec minus de
lectabit: quod si ciceroni olim legere cõtigisset: nũq̃ profe/
cto scripsisset: Cordubenses poetas pingue quiddã somnia/
re: atq; peregrinũ: ego in primis elaborabo enodare nodos
q̃plurimos: quos uel paucissimi explicare potuerũt. Lectio
ni lucani cõiuncta erit lectio epistolarũ Ciceronis: & ita cũ

poeta illustrissimo copulabit orator inclytissimus: de quo melius est tacere sicut de carthagine scribit hystoricus quã pauca dicere: de quo cum proximis annis multa dixerimus in præsentiarũ hoc solũ dixisse cõtenti erimus: Quod character ciceronis epistolicus ad eloquutionẽ in adolescẽtioribus scholasticis formandã ad facilitatẽ extemporalẽ comparandã: est maxime cõducibilis: cũ leniter fluat: & ipsa epistolarum dialectos habeat quandã quasi genuinã iucunditatem: in quibus uincula quidẽ sunt: sed laxiora neq; tã numerosa q̃ in orationibus: & cũ epistolæ quottidianis uerbis texendæ sint: Cũ nihil accersitũ habere debeant: ut inquit Seneca nihil affectatum Ciceroniana in epistolis eloqutio facilis est & illaborata & ex quodã ueluti promptuario copiosissimo deprompta: quæ cũ imitanda sit & maxime imitabilis Nemo nõ sperat se epistolarẽ Ciceronis eloquentiã effingere atq; emulari posse: uerũ ut inquit Oratius Sudet multũ frustraq; laboret ausus idẽ: Cæterũ cum liuius in epistola ad filiũ scripta legendũ in primis esse Ciceronem præscribat: Opinor me facturum operæpreciũ si ciceronis epistolas publico auditorio hoc anno profitebor. ex quarum enarratione nõ parũ studiosi eloquẽtiæ iuuabũt: ipse equidem quod ad me attinet omni studio uigilãtiaq; contendã ut oĩbus satisfaciã: ut neminẽ ad nostras lectiones audiendas uenisse pœniteat: præterea quædã scitu digna annotabimus: quæ ad epistolas componẽdas pertinere uidebunt: ut scholastici nõ solũ ex uiua ut aiunt uoce: sed etiã ex scriptis litterulas nostras quantulæcunq; sint cognoscere possint: Sed iam tempus est ad ea nos transire: quæ enarrationi ipsi sint accõmodata: Quæ dum breuiter expono: quæso ut festis adhuc diligenter attendite: mihi onerosum nõ est dicere: uobis molestum nõ sit audire. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione rhetoricorũ continens laudationem eloquentiæ atq; Ciceronis.

Aepenumero admirari soleo Viri circũspectissimi: q cũ ex animo cõstemus & corpore: animũ: qui diuinus est paucissimi colant: corpus quod fluxum est & caducum q̃plurimi: homines me herclе præposteri atq; peruersi: qui

id quod deterius est pluris faciunt: eo quod preciosius est:
qui bona corporis bonis animi anteponere nō uerent̃: qui
in uoluptatibus belluinis summū bonū collocandum esse
censent. Atqui quanto rectius: quāto laudabilius est ita in/
stituere uitā nostram: ut corpus aīo ancillet̃ ut bona animi
prima & in primis capessenda esse existimemus: ut corpus
causa animi: nō animū causa corporis ab oīpotentissimo ac
Vltramūdano deo fabricatū esse credamus ut deniq; homi
nē interiorē: hoc est animū: qui uerus hō est colamus ac ho
noremus: hoc in primis iubet Plato ille philosophorꝝ deus
hoc Platonicus Apuleius factitandum esse demōstrat: hoc
efficere debet quisquis de se ipso bene sentit. Cultura uero
animi est: peioribus repudiatis meliora sectari: & id quod
optimū est potissimū capessere. Cultura animi ē ingenuas
disciplinas amplexari: cultura animi est ipsa eloquētia: quæ
una est de sūmis uirtutibus: Quæ sacra ac uenerabilis: quæ
rerū publicarū gubernatrix præclara esse fertur: Quā. M.
Tullius primā artem appellat: Quā Cor. Tacitus autumat
cæteris aliarū artiū studiis esse anteponendā: in qua præsi/
dium simul & telum est: Quo propugnare pariter & inces/
sere possimus: Quæ flexanima: Quæ omniū regina rerum
a luculētis scriptoribus nūcupat̃: Qua qui præditus ē inter
hoīes ut ita dicā deus putat̃: qua deniq; efficit̃. ut reliquis
homībus tanto præstemus: quāto hoīes bestiis antecellūt
Eloquentiā ergo uiri præstantissimi totis uiribus capessere
eloquētiæ dies ac noctes impendere: eloquētiæ iugiter in/
uigilare debemus: hoc sit ociū nostrū: hoc negociū: in hoc
labor: in hoc quies reponat̃: & ut oratianos uersus usurpē:
Hoc opus: hoc studium parui ꝑperemus & ampli: Si patriæ
uolumus si nobis uiuere chari. In cubiculū aūt eloquentiæ
introducet nos ille qui claues habet. M. T. Ci. Qui eloquē
tiæ claniger: imo alumnus: imo partus dici meret̃. hic no/
bis cūctas eloquētiæ diuitias reserabit: cuncta peristroma/
ta explicabit: oēs ornatus ostendet. hoc duce hoc depreca/
tore nobis utendū est: si insinuare nos in amiciciā cum elo/
quētia cōcupiscimus. Hic enī ille est qui eloquentiā ipsam
locupletauit: qui ad ornamentū patrii sermonis complura
uocabula excogitauit: qualia sūt: beatitas: beatitudo: sylla/

batim.& p orizōte finiēdus: multaq; alia id genus: quæ primus Cicero commētus eē fertur: ideoq; incertum est: utrū ipse plus eloquentiæ debeat: an ipsi eloquentia: quem eloquentiæ archetypon & simulactum nuncupare merito possumus: qui apud posteros id est consequutus: ut Cicero iam non hominis nomen sed eloquētiæ habeatur: de cuius laudibus sicut inquit Salustius de carthagine: melius esset tacere q̄ pauca dicere. & nos anno proximo non pauca cōmemorauimus. Sed quoniam ut autumat Plato non nocet bis dicere quod bene dicitur: & ut ait Seneca nunq̄ nimis dicit quod nunq̄ satis: Repetamus in præsentiarum nōnulla de Cicerone: quæ neq; uos audiuisse: neq; nos dixisse pœnitet. M. Antonius orator: cui uel primas eloquentiæ partes maiores nostri tribuerunt dicere solebat: multos se uidisse disertos: eloquentē omnino neminem: eloquētiæ uidelicet formam: quā animo cernebat: re ipsa uidere non poterat. Vtinā hic Antonius Ciceronem in foro romano causas actitantem: uel semel audiuisset profecto dixisset hūc eē illum: quem quærebat: quem nusq̄ uidere potuerat: eumq; non solum eloquentē: sed eloquentissimum: sed eloquentiæ ipsius imaginem esse affeiruisset: & merito. Nā ut facundissime Quintilianus tradit: Cicero unus dono quodā prouidentiæ genitus uidetur: in quo totas uires suas eloquentia experiretur: qui effinxit uim Demosthenis: copiam Platonis: iucunditatem Isocratis: in quo omnes orandi uirtutes congestæ fuerunt: quæ in aliis oratoribus singulæ conspiciuntur. Laudamus in Cæsare calorem: in Seneca copiā: in Quintiliano diligentiā: in Plynio nitorem. Laudauerūt prisci in Gracho impetū: in Lelio lenitatem: in Catone grauitatem: in Caluo sanctitatem: in Hortensio partitionem: at. M. T. in oībus his quæ ī singulis singula laudant̄ est eminentissimus: a quo omnis dicendi copia: uelut a copiosissimo fonte pcurrit: a quo sicut de Homero cecinit Manlius: omnis posterit as latices in pocula duxit: de quo id dici merito pōt uerbis paulū immutatis: quod de Epicuro dixit Lucretius: hic genus humanū eloquio superauit: & oēs restinxit stellas exortus ut æthereus sol. Et cum ab aliis scriptoribus rerū: ab aliis uerbo℞ doctrina quærat̄: Cicero doctrinā

facundiamq; abunde suppeditat. Et cum tria sint genera di/
cendi: quos græci characteras appellant: Cũ sint grandiloq
qui sentẽtiarum grauitate: & maiestate præpollent: Cũ sint
graciles in quibus subtilitas ac uenustas est: Cum sint inter/
medii qui in confinio utrorũq; temperati florẽt: in his om/
nibus Cicero absolutissimus cõsummatissimusq; conspicit.
Laudat Homerus in Vlixe orationẽ quã niuibus hibernis
simillimam illo uersu esse pronunciat: instar erãt imbris flu
itantia uerba niualis: Talis in Cicerone haud dubie esse co/
gnoscitur: uidelicet plena: larga: magnifica: excelsa: breui/
terq; cælestis: Pericles ab Aristophane poeta comico dictus
est: fulgurare: tonare: cuncta oratione ꝑturbare: atq; miscer/
re. Hoc idem de Marco Tullio dicere possumus: cuius sen/
tentiæ fulmina: uerba tonitrua mihi uidentur. Et sicut apo/
stolus Paulus tuba euangelii a diuo Hieronymo nuncupa/
tur: ita ipse tuba eloquẽtiæ nuncupari potest: in cuius labiis
illam persuadẽdi deam sessitauisse credimus: quæ a græcis
Pitho: a latinis Suada siue Suadela nominatur: quam ĩ ore
periclis apud græcos: in ore cethegi apud romanos sedisse
scriptores idonei tradiderunt. Merito igit' rex oratorum &
latinæ linguæ illustrator dictus est: Merito arcem eloquẽ/
tiæ tenere & ĩ iudiciis regnare existimatus: Merito ob eius
os Graii ora obuertebãt sua. Ex cuius libris deprẽdere licet
ut Cornelius tacitus auctor est: nullius ingenuæ disciplinæ
scientiam ei defuisse. ille nõ solum grammaticæ: & poeticæ
& rhetoricæ artis crateras ebibit: sed etiam auidissime hau/
sit crateram dialecticæ austeram: musicæ dulcem. geome/
triæ limpidam: & uniuersæ philosophiæ nectaream: quam
quidem philosophiam: cũ romæ prius peregrinaretur: & ut
utar uocabulo Plautino tãtummodo atticissaret: primus fe
re romana ciuitate donauit: & latina lingua opulentam ac
pollentem fecit: nãq; uerbis pluribus græcanicis uerba lati
na accomodauit. Quæ enĩ philosophi græce dicũt Cator/
thomata: Cicero latine Rectefacta nominauit: quæ illi Ca/
talepsis hic cõpressiones: quod illi Axioma hic ꝓnunciatũ:
quæ illi fantasias hic uisa nuncupauit: & sexcenta alia id ge/
nus primus effinxit. idẽ ut nihil intactũ relinq̃ret iuri operã
dedit & de legibus uolumina cõcinauit. In oĩbus uero quæ

scripsit tanta autoritas inest ut pro ratione dicta ipsius habe
ant᷑: ut iuris cōsulti pluribus in locis testimonio Ciceronis
utant᷑. Nāq; ī libro de uerbo. signi. definitio littoris ex eius
sentētia cōprobat᷑. & Digestis de origine iuris fit mētio ora
tionis quæ ꝓ ligario scripta est. & in titulo de pœnis. exem-
plū orōnis ꝓ cluentio habito mutuant᷑. Igit᷑ cū tā uariis tāq;
multiiugis disciplinis esset refertissimus factus est cōsuma-
tus orator: & ut dicā quod sentio incōparabilis. & quod de
Varrone dixit Terētianus uir doctissimus undecūq; Varro
id nos de. M. T. C. dicamus: Vir doctissimus uñcūq; Marcus
q̄ mihi hac peculiari laudatiōe laudādus uidet᷑ ut tribꝯ hisce
noībus cognoīet᷑ quæ illi optīe quadrāt: uidelicet Polyhi-
stor: Philosophotatos: Poligraphotatos. i. multiscius philo
sophiæ sciētissimꝰ: & rerū plurimaꝝ scriptor lucul<etissimus
hic enī ille ē quē ob eximias excellētesq; uirtutes oēs in cœ
lū laudibus certatī ferūt: de quo præconia poetaꝝ uulgatis
sima celebrant᷑. de quo ita cecinit Catullus disertissime ro-
muli nepotum quot sunt quotq; fuere marce Tulli quotq;
post aliis erūt in annis. De quo ita Lucanus. Romani maxi
mus auctor Tullius eloquii. De quo Silius furialia bella. Ful
mine cōpescet linguæ nec deinde relinquet Par decus elo-
quio cuiquā sperare nepotum. de quo epigrāmaticus poe-
ta Martialis. Illud laurigeros ageres cū leta triūphos Hoc
tibi Roma caput cū loquereris erat: Qui ita laudat᷑ a Man-
lio. Et cēsu Tullius oris emeritus cælū. Quē cū græce decla
mātē Apollonius rhetor audiuisset mirabūdus paulisꝑ ob-
ticuit: moxq; ī hæc uerba ꝓrupit. te nempe Cicero laudo &
admiror: sed græcoꝝ fortūæ me miseret: Cū uideo eloquē
tiā quæ uirtutū sola nobis græcis relicta erat ꝑ te Romā trās
migrare. extat lucul<etū epigrāma: dignūq; ubiq; legi quod
Tullius laurea Ciceronis libertus ī laudē p̄torii cōcinnauit
cū aq̄s Ciceronianas oculis medētes: his uersibꝯ celebraret
Quotua romanæ uīdex clarissime līguæ: Silua loco melius
surgere iussa uiret Atq; academiæ celebratā noīe uillā Nūc
reparat cultu sub potiore uetus: Hic etiam apparēt lymphæ
nō añ repertæ: Lāguida quæ infuso lumina rore leuāt: Nimi-
tum locus ipse sui Ciceronis honori Hoc dedit: hac fontes
cum patefecit ope. Vt quoniam totum legitur sine fine per

orbem: Sint plures oculis quæ medeātur aquæ. Quid mul/
ta? Nōne & Plynius Ciceronem extra omnē ingenii aleam
collocat: & doctrinarum lucem appellat: qui in vii. natu. hi/
sto. de laudibus Ciceronis luculentissimū scripsit elogium
Et ab omnibus Ciceronianæ uirtutis amatoribus ediscen/
dum: quod hoc est. Sed quo te Marce Tulli piaculo taceā:
quoue maxime excellentem insigni prædicem? te dicente
legem Agrariam: hoc est alimēta sua abdicarūt tribus. Te
suadente roscio theatralis seditionis autori leges ignoue/
rūt: notatasq; se sedes ignominiæ discrimine æquo animo
tulerūt: te orāte proscriptorum liberos honores petere pu/
duit. Tuū Catilina fugit ingenium: tu Marcum anthoniū
proscripsisti. Salue primus omniū pater patriæ appellate:
primus in toga triumphum: linguæq; lauream merite: & fa
cundiæ litterarum latinarum parens: atq; ut dictator Cæsar
hostis quondam tuus de te scripsit: omniū triumphorū lau
dem adepte maiorem: quāto plus est ingenii romani termi
nos in tātū promouisse: q̄ imperii. Hæc obiter dicta sint de
uiro nunq̄ satis laudato: cuius libros omnis diuinitus scri/
ptos: Vtinā tam studiose legeremus: q̄ studiose diuus Hie/
ronymus lectitauit: qui ob id ipsum Ciceronianus ante dei
tribunal meruit appellari: Sicut in libello ad Eustochium
ipse meminit: & Rufinus affirmat. Cuius rei etiam mentio
fit in Decretis distin. xxxvii. Nos uero ex immensa Cice/
ronianæ bibliothecæ silua Rethoricos ad Herennium po/
tissimum excerpsimus: quos publico auditorio hoc anno
profiteremur: in quibus præcepta docendi oratorias artes
plurima & pene omnia ad amussim perscribuntur: quos li/
bros quidam non Ciceronis: sed alterius oratoris & potissi
mum cornificii esse contendunt: super qua re nūc mihi nō
est disputandi locus: hoc uero exploratissimum est: hos li/
bros rhetoricos: siue a Cicerone cōpositi fuerint ut Priscia
nus existimat: siue ab alio nescio quo: ut nōnulli ex neoteri
cis autumāt: esse luculētos limatos emūctos & in primis cō
ducibiles ad docendā eloquentiā: quæ in canonicis scriptu
ris argento comperat: quā sub nomine argēti ægyptiis eri/
piēdā esse dn̄s præcepit: sicut i Pētateuco & maxime in Ex/
odo a Moyse relatū est: in Leuitico etiam primicias mellis

domino iubemur offerre quod tropologice significat dul/
cedinẽ eloquentiæ: qua nulla dulcedo mellea dulcior esse
existimatur: cui omnis suauitas comparata fatiscet: & auste/
ritatis ac amaroris plena uidebitur: hoc uerum esse oẽs elo
quẽtiæ professores affirmant: hoc nemo uestrum inficiabi
tur: ubi præcepta rhetoricæ optime didiceritis. Quã nõnul
li in latinum transferẽtes: Tum oratoriam: tum oratricem
nominauerũt. Eritis aũt haud dubie eloquentes: si eloquẽ/
tissimi oratoris uolumina in manibus frequenter habebi/
tis: si Tullianæ lectionis eritis studiosissimi. ille enĩ ut Quĩ/
tilianus ait se ꝓfecisse sciat: cui Cicero ualde placebit. Lecti/
oni Ciceronis copulata erit lectio siluarum: quas Papinius
statius poeta neapolitanus: poetico quodam calore cõscri/
psit: unde & siluæ merito nũcupantur. Nã siluam prisci uo/
carũt poema stilo q̈ uelocissimo compositum. quãdo poe/
ta calorem sequens ac impetũ: ex tẽpore scribit: & ut inquit
Plato in musæ tripode sedẽs furoris afflatu cõcitatur. Præ/
terea silua in alia significatione: apud eruditos: accipitur ꝓ
ubertate ac copia rerum cateruatim cõgestarum. Vnde ait
Cicero in oratore: omnis silua dicendi ducta ab illis est: &
Tranquillus in libro de grammaticis reliquit inquit nõ me
diocrem siluã obseruationũ sermonis antiqui. & diuus Hie
ronymus in prologo Iosue: & in prologo Paralypomenõ
siluam hæbraicorũ nominum appellat multitudinem copi
osissimam. in hoc uero poemate ꝑinde ac in siluis nemori/
busq; sunt cũcta cõgesta & agminatim coaceruata. incredi/
bilis rerũ recõditarũ cõmemoratio ĩmensa multiiugæ do/
ctrinæ descriptio historiarũ: ac rerũ scitu dignarũ luculẽta
narratio. In summa q̈plurima legunt̃ in siluis statii: quæ ꝓ/
phanũ uulgus ignorat in q̇bus grãmatistæ allucinant̃: in q̇/
bus cõmẽtatores subinde labunt̃. hæc & id genus reliq̃ nos
ea uigilãtia eo studio ea diligẽtia explicare conabimur atq;
ꝓ uirili parte enodare curabimus: ut nullus auditoꝝ nr̃orũ
enarratiões nr̃as merito possit criminari. Cæterũ q̃m Cice
ronis rhetoricos enarraturi sumus: ne illotis ut aiũt pedibꝰ:
ĩ ipsa penetralia ĩgrediamur. de Cicerõis uita & obitu pauca
dicamus quæ uobis uoluptati sit audiuisse: usui & ornamẽ/
to meminisse: uos ut cœpistis q̈so diligent̃ attẽdite. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione Iuuenalis atq; Salustii.

u Etustissimi græcorum uiri clarissimi maximos honores constituerunt nobilibus athlethis q in ludis olympicis pythiis istmiis neemeis ui ctoriam reportassent. Nã cũ palma & corona decorarent in suas mox ciuitates reuertentes quadrigis triũphalibus inuecti cõspiciebãtur: & quoad uiuerent uectigalibus publicis alebant. Quod me cogitantẽ subiit admiratio: cur nõ iidẽ honores uel potius maiores: luculẽtioraq; emolumẽta cõstituta fuerint rerum scriptoribus: qui infinitas uoluptates cũctis mortalibus præstant: & de toto humano genere optime merẽtur: qui tãto athlethis anteponẽdi sunt: quanto animi corporibus antecellũt. Eteni ab athlethis corpora a scriptoribus animi exercent: illi corpora saginãt: isti animis pabulũ sugerunt copiosum: & solam immortalitem aucupant. Quocirca cũ multum debeamus singulis singularũ rerum cõditoribus tum plurimũ profecto debemus inuentoribus litterarũ: quibus nihil præstantius: nihil excellẽtius: nihil utilius ullo unq̃ tempore excogitatũ est. Enimuero litteris cõstat immortalitas hominũ: & memoriæ fulcitur æternitas: litteræ res multis retro sæculis a multis nationibus gestas nobis ostentãt. litteris cognitio omniũ disciplinarum pcepta est: cõmertiũ litterarũ tolle ex hominibus: solem ex ipso mũdo sustuleris. Huius tam excellentis tam necessarii boni quisnam fuerit repertor ambigit. Alii a Mercurio litteras repertas arbitrãtur. Alii a phœnicibus inuentas esse tradũt. Cuius rei argumentũ est q phœnicia litarum elementa primi poetæ nũcuparunt. In græciam aũt e phœnicia litteras Cadmũ attulisse ferũt: mox e græcia in latium attulere Pelasgi. Quidã autumant litteras Assyrias fuisse semp. Ecclesiastici uero scriptores ab hæbreis repertas esse cõtendũt: Idq; ualidissimo argumento probare nitũtur: q uidelicet apud hæbreos singula litterarum elemẽta aliquid significẽt quod neq; apud græcos: neq; apud latinos ullo modo fieri potest. uerbi gra

tia. Prima hæbreorum littera aleph nuncupatur: quod lati/
ne significat disciplinam. Secũda beth: quod domus inter/
pretatur. Gymel plenitudo. Deleth tabularũ siue librorũ.
& ita reliquæ litteræ hæbreorum alicuius rei significatiuæ
esse tradunt: quod neq; de græcis neq; de latinis fert. Hæc
sunt quæ ab eruditis memorant de origine litterarũ: qbus
qui imbuti fuerint: tantũ illitteratis hominibus antecellũt
quantũ homines cæteris animátibus præstant. Cæterũ ipse
mecum interdum quærere soleo: quid est q cum tot fuerit
populi. Tot gẽtes toto terrarum orbe diffusæ. Tam paucæ
nationes in litterarum studio effloruerint. Soliq; fere græ/
ci & italici litteras excoluerint. Nãq; plures ut ego opinor
in sola græcia Italiaq; scriptores extiterunt: q̃ in oĩbus aliis
per longa sæcula nationibus. huiusce rei nimirum illa potis
sima causa esse creditur: aeris uidelicet subtilitas atq; tempe
ries. Non enim temere dixit Heraclitus: aer siccior: anima
prudentior & melior. hinc thebani pingues ebetesq; existi/
mati sunt: q thebis cælum esset crassissimũ. Cõtra attici pu/
tantur acutiores: q Athenis aer tenuis atq; salubris. hinc se/
ptẽtrionales mẽtibus stupentibus esse tradũtur: q propter
cæli crassitudinem: ĩmodicũq; aeris humorem refrigerent
quæ res haud dubie efficit animos tardiores ebetioresq;:
Verum propter sanguinis humorisq; abundantiã: ferro re/
sistũt sine timore: E cõtrario qui proximi sunt ad axem me/
ridianum feruentissimis æstibus obnoxii exiguum habent
sanguinem: ideoq; timidiores sunt pauidioresq;: & quãuis
sint animis acutissimis: summaq; solertia præditi: exustas
tamen habent a sole uires animorum. Nimirum hoc illud
est: quod philosophorum princeps Aristoteles scribit in
Politicis: Gentes quæ in frigidis regionibus incolunt ani/
mo quidem abundare. Ingenii uero & artificii habere q̃ mi
nimum. Asiaticos autem ingeniosos quidem esse: sed mi/
nime animosos: at genus græcorum sicut in meditullio re/
gionis sitũ est: ita aio polere & ingenio. Italia quoq; cũ int
septẽtrionalẽ: meridionalẽq; plagã collocata sit mixtiõibus
diuersis efficit tẽperatissima: quẽadmodũ Iouis stella ĩter
Martẽ feruẽtissimũ: & Saturnũ frigidissimũ media currens

temperata salutarisq; fit. Quocirca Italia omniũ terrarum alumna ac parẽs nũcupat: Eadẽ cunctarũ gentium in toto orbe prima esse tradit: Quæ omnes nationes sine cõtrouersia antecellit: Viris fœminis ducibus artium præstãtia ingeniorum claritatibus. Ipsa uero urbs Roma ut inquit Ammianus Marcellinus Virtutũ omniũ fuit domiciliũ. Cum uiri diuino pene ingenio præclari: & etiã innumerabiles in Italia per uarias ætates extiterint: Duobus potissimũ tẽporibus qplurimi effloruerũt. Videlicet circa tempora Augusti & mox circa tẽpora Domitiani atq; Traiani. Illa profecto sæcula aurea cognominari merito possunt: Illa fœlicissima tẽpora nũcupanda: quibus Cicero: Asinius polio: Cælius: messalla: Caluus: Iulius Cæsar. M. Varro: & mox Virgilius: Ouidius: Varro attacinus: Propertius: Tibullus: & sexcenti doctissimi floruerunt. Altera uero ætate non pauciores extiterũt: Inter quos Quintilianus: Duo plinii: Tacitus: Trãquillus: Gellius: Martialisq; excelluerũt: & ĩ primis Iuuenalis aquinas: qui quẽadmodũ ipse poemate Satyrico eluxit in hac posteriori ætate: ita in superiori Crispus Salustius in scribẽda hystoria ĩmortalitatẽ sibi cõparauit. Quos ambos hoc anno ideo publice profiteri destinaui: quoniã ex utriusq; lectione. Confido auditores maximam utilitatem cum uoluptate esse capturos. Nam Crispus Salustius ob elegantiam ĩimitabilemq; in scribẽdo breuitatem affectus est primas inter hystoricos partes: quod epigrammaticus poeta illo disticho expressit. Hic erit ut perhibẽt doctorum corda uirorũ Crispus romana primus in hystoria. Etenim ita creber rerum frequẽtia est: ut uerborum prope numerũ sententiarũ numero sequatur: ita uerbis quorum nouator dictus est concinnus ita elegans ita pressus: ut nescias utrum res uerbis: an uerba rebus illustrent. Salustium Quintilianus Thucydidi celeberrimo apud græcos nõ dubitauit opponere: in quo cum sit præcipua uirtus breuitas: ut Seneca refert: hac eum Salustius uicit: ex cuius oratione nil demi sine detrimẽto sentẽtiæ potest. Vnde haud ĩmerito dixit Macrobius Salustiũ in genere dicendi breuissimo dominari. Et magnã profecto iacturã passa est latina lingua deperditis Salustii libris: quibus gesta romanorũ cõplecte-

batur nobis tantummodo supersunt illius diuini uiri Catilina atq; Iugurta. Salustius ab Augustino ita laudat: ut eum appellet nobilitate ueritatis hystoricum: Cuius orationes ut inquit Seneca leguntur in honore hystoriarum: quæ haud dubie uolumina indicāt quāta in scribēdo maiestate quāq; diuino fuerit decoratus ingenio: Sed quēadmodū in hystoria eximius est Salustius: ita in Satyra eminētissimus est Iuuenalis: Cuius poemate eruditissimo nobis abunde declarat: nō pauciora priscis temporibus q̄ nostris flagitia extitisse Nec flagitiosos pauciores. huius itaq; lectione affatim cognoscetur: quātis uitiis illa ætas infecta fuerit: quantisq; libidinibus cōmaculata: ita ut uituperatio taliū flagitiorū: nobis maximo esse possit documento: ut quod turpe est fugiamus: quod honestū est id tota mente capiamus. Ex Satyrici poetæ lectione aperte cognoscemus id quod nos cōqueri / mur Maiores nostros conquestos fuisse. Videlicet corruptos esse mores Vigere nequitiam: luxuriam libidinemq; dominari. Maximam profecto nobis exhibebit utilitatem: nec minorē uoluptatē Iuuenalis: in quo eruditio mira est: Varietas rerū iucundissima: Stilus tersus. libertas Satyrica: Sententiæ scitu dignæ īnumerabiles: Laudatio Virtutum: Vituperatio uitiorū. Enarrabimus ergo diis bene iuuantibus celeberrimū satyricū & hystoricum luculētū: & pro mediocritate huiusce meæ quantulæcūq; in ꝓfitendo facultatis elaborabo ut cunctis satisfaciam: ut recondita illustrem: Et in primis quæ cōmentatoribus omissa sunt: uel parū diligenter interpretata: Ea enarrare conabimur. in summa illa omnia qualiacūq; sunt: quæ longis uigiliis & iugi labore didicimus Vobiscū libentissime cōmunicabimus. Vos quæso aurium operam nobis accōmodate. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratiōe Quæstionū thusculanarū & Oratii flacci continens laudem musices.

m Agna res est ac uenerabilis: omniūq; mortalium uotis expetenda Viri clarissimi philosophia: quā græci Ethicen: latini moralem nominauerunt: quæ cum animorū nostrorū medicina sit efficacissima: tanto reliquis disciplinis est excellentior: quanto animi corporibus antecellunt.

Nam cum constemus ex anima & corpore: Cunq; corporis
seruitio animi utamur imperio: Magis nos decet animum
curare q̃ corpus: Nihil autem peræque pertinet ad animoꝶ
sanationẽ: q̃ philosophia & ea potissimum: quæ de uita tra
ctat & moribus. Siquidem cum plures perniciosioresq; sint
animi morbi q̃ corporis: qui dies noctesq; nostras mentes
exedunt: Cũ cupiditatibus insatiabilibus sollicitemur: Cũ
perturbationibus inumerabilibus simus obnoxii: hos om/
nes morbos sola sanare potest philosophia moralis. Quæ
haud imerito uitæ dux: & uirtutis indagatrix expultrixq; ui/
tiorum a luculentis scriptoribus nuncupat᷑. Cuius documẽ/
tis qui fuerit imbutus: is facile casus contẽnet humanos: for
tunamq; flocci faciet imperterritus imperturbatus inuictus.
Et cum plura sint studia: quæ liberalia nominant᷑: quia ho/
mine libero digna sunt: Hoc unum philosophiæ studiũ ue/
re liberale est: quod homĩes liberos facit sublimes fortes
atq; magnanimos. Quocirca illi ualde uituperandi esse cre/
duntur: quorum corpora in sagina sunt: animi in macie ue/
ternoq; tabescũt: apud quos appetitus rationi imperat: Vir
tus uoluptati obsequit᷑: Corpus animo dominat᷑. Quorum
deus uẽter est: quiq; in uoluptatibus libidinibusq; sũmũ bo/
num collocarunt. At quãto maiores nostri prudentiores
laudabilioresq; extiterunt: qui uirtutẽ ad beate uiuendũ so/
lam sufficere crediderunt: qui unicæ philosophiæ diuitias
omnes postposuerũt: Solam uirtutem cõtẽplantes: Soli sa
pientiæ inhiantes: solam doctrinã amplexãtes: Inter quos
imprimis Socrates philosophorũ fons tũ cupatus excelluit
qui primus philosophiã deuocauit a cælo: Docuitq; de uita
& moribus rebusq; bonis ac malis inquirere: Nam cum phi
losophiæ tres partes esse tradiderint eximii scriptores. Phy
sicen: Dialecticen: atq; Ethicen: quarum physice: quæ a no
bis naturalis appellat᷑ rerum naturam perscrutat᷑: Dialecti/
ce: quã rationalem nominamus: proprietates uerboꝶ stru
cturamq; requirit: Ethica quæ dicitur moralis animũ com
ponit atq; omnes animorũ perturbationes sedat: hanc po/
stremam Socrates complexus est: Ethicã Socrates in scho/
lis edocuit: ethicam adamauit illustrauit: excoluit: ad quam
cum transiret. illud uulgatissimũ usurpauit. Quæ supra nos

nihil ad nos: tanq̃ sola philosophia moralis esset mortali/
bus maxime necessaria atq; frugifera: plurimumq; utilitatis
afferret: Cum reliquas partes multum nõ probaret. Ideoq;
neq; de natura rerum neq; de altioribus sublimioribusq; re/
bus Socrates unquã disputabat: sed de sola morali philoso/
phia assidue disserebat ac meditabat. Cuius discipulus diui/
nus ille Plato doctoris dogmata in omnibus fere uolumi/
nibus mirabiliter expressit: Eiusq; ingenium uariosq; ser/
mones immortalitati cõmendauit: Cum ipse litteram So/
crates nullam reliquisset. Cæterum philosophia omnis ac
reliquæ liberales disciplinæ diu in solis græcorum gymna/
siis floruerant: diu a solis græcis tractatæ excultæ illustratæ
sunt: Cum Romani latiniq; arma magisq̃ studia litterarum
exercerent: Cum imperium magis propagare q̃ disciplinas
percipere meditarentur. Antiquitus sophia dicebatur quæ
nunc philosophia nuncupatur: Et qui hanc profitebant So
phi. idest sapientes appellati: primus Pythagoras philoso
phiam nominauit seq; philosophum hoc est sapientiæ stu/
diosum: a quo illud philosophiæ genus emanauit: quod ita
licum scriptores appellant: ab eo q̃ Pythagoras ut plurimũ
in italia philosophatus sit: Cũ ionica philosophia ab Anaxi
mandro defluxerit discipulo thaletis Ionici. Cæterum cum
in dies magis ingenia græcorum efflorescerent: Cum stu/
dia litterarũ magis ac magis excolerentur: apud athenien/
ses illos Catos atq; legiferos domiciliũ philosophorum cõ
stitutum est. illic academia Platonis. Lycium Aristotelis:
porticus Zenonis effloruerunt: ex ea ciuitate cõplures phi/
losophorum sectæ tanq̃ ex equo Troiano innumeri princi
pes prodierunt. illinc academici hoc est Platonici ab acade
mia schola nũcupati: illinc Stoici a porticu Zenonis nomi/
nati: illinc peripathetici ab ambulatiõe Aristotelis nomẽ sor
titi ꝓcesserũt. illinc secta Epicureorum: illinc manauit secta
cynicorũ: quos ita a probris moribusq; caninis appellitaue/
rũt: quorũ princeps & auctor perhibet Anthistenes & illu/
strator Diogenes. In atticorum gymnasiis dogmata philo/
sophorum didicerunt Aristippus cõditor cyrenaicæ sectæ
Archesilaus prĩceps nouæ academiæ: phedon a quo helia
ca secta ꝓfluxit: Euclides a quo megarica: & Menedemus:

quem auctorem eretricorum secta concelebrat. & ut semel finiã: nulli fere illustres philosophi extiterũt: qui nõ Athenas studiorũ causa proficiscerent̃. Illic diu litteræ habitarũt: illic philosophia habuit domiciliũ: illic ingenuæ ac liberales artes diutissime diuersatæ sunt: quæ sero quidẽ: sed tñ aliquñ ad romanos trãsmigrarũt: qui ut erant omniũ utilitatũ: ac uirtutũ rapacissimi cognitis græcorũ disciplinis incredibili litterarum studio flagrare cœperũt: multiq; philosophiam latinis litteris excolere atq; illustrare conati sunt. Sed duo potissimũ excellẽti ac pene diuino ingenio uiri id efficere potuerunt. M. Varro qui a Terentiano undecũq; doctissimus nuncupat̃: & M. T. Cicero extra omnem ingenii aleã collocatus: qui cũ oratoriam disciplinam illustrauisset: philosophiam quoq; sua industria illustrandã excolendãq; suscepit. ut qui occupatus romanis profuisset: etiam prodesset ociosus. & cum ubiq; Platonis emulus ac imitator existeret Dialogos in philosophia & potissimũ morali plurimos diuinitus conscripsit: & in primis quæstionũ libros quinq;: q̃s a uilla sua Thusculana: quæ fuerat antea Syllæ dictatoris: Thusculanas noĩauit: quarũ lectio cum sit futura auditoribus utilissima ac saluberrima. Cũq; multũ eruditionis: multum sententiarum: multũ exemplorum in his contineatur: eas publico auditorio institui profiteri: meq; facturũ operæpreciũ esse censui si id pluribus mea industria cognitum fieret & apertũ: quod prius incognitũ erat & obscurum. Vos itaq; hortor & moneo: ut Ciceronis libros lectitare ediscere & in manibus quotidie habere uelitis: hunc spectemus: hoc propositum nobis sit exemplum: ille ut Quintilianus ait se profecisse sciat: cui Cicero ualde placebit. Cæterũ q̃tum Ciceronis lectio nobis utilitatis ẽ allatura: tãtũ carmina Oratii flacci modulata afferent iucũditatis: & queadmodũ philosophia salubris ẽ: ita musica delectabilis. Cuius dulcedine cũcta uiuẽtia capiunt̃: cuius origo cælestis mẽorat̃: ipsiusq; rõne mũdũ eẽ cõpositũ pythagorici uulgauerũt. Vñ Theologi nouẽ musas esse dixerũt propter octo spherarũ cælestiũ musicos concẽtus & unam maximã continentiam: quæ cõstat ex omnibus: quã armoniã nominauerũt: Cælũq; ipsum canere asseruerunt. Musicam antiquis illis temporibus in

ueneratione maxima fuisse memoriæ proditū est: ac maxi/
mos duces fidibus tybiisq͡ cecinisse: quinetiā apud priscos
tam græcos q̃ Romanos in cōuiuiis post cænam lyra circū/
ferebat᷑: qua laudes atq͡ uirtutes uirorum fortiū canebant᷑:
quā cū olim themistocles recusasset habitus est indoctior.
Contra laudatus Epaminondas q͡ Cytarizare & cantare ad
chordarū sonū esset eruditus. Socrates quoq͡ iam senio cō
fectus institui lyra non erubuit: & Plato ciuili uiro quē poli
ticō uocat: musicā credit eē necessariā: Et Aristoteles in po
liticis autor est Musicā inter disciplinas ingenuas esse col/
locatā quā una cū litteris & gymnastica adolescētes priscis
tēporibus discere cōsueuerunt. & si uolumus (inquit Idē)
degere in ocio. Musica ē adhibēda: quæ habet naturalē uo
luptatē quæ ex iucūdissimis ē: quā Museus dulcissimā dixit
esse mortalibus: Musica antiquitus sacrificiis ac funeribus
adhibebat᷑. Musica curas abigit: clæmentiā suadet: & ad le/
niēdos affectus plurimum ualet: & ut inquit elegāter apud
philostratū Canius tybicē: Musica mrœētibus adimit mœ
rorē: hylares efficit hylariores: amatorē calidiorē. religio/
sum ad deos laudādos paratiorē: eademq͡ uariis moribus
accōmodata animos auditorū quocūq͡ uult secum trahit.
Pythagorici scerte moris fuit aīos ad lyrā excitare uel le/
nire: neq͡ solū perturbationibus animoꝝ: sed etiā corporis
morbis medetur musica modulatio: Cū ad febrē quoq͡ ac
uulnera cantiones quottidie adhibeant᷑. Quapropter lau/
dandus est Xenocrates: qui organicis modulis lymphati/
cos liberabat: & Asclepiades: qui tubarū cantu surdissimis
medebat᷑. Theophrastus quoq͡ ad affectiōes animi mode/
randas: tybias adhibuisse fert᷑: Quinetiā traditum est Tale/
tem Cretensem cytharæ suauitate morbos ac pestilentiam
fugauisse. & cantus tybicinū mederi credunt᷑ ischiacis: & in
instrumēto ueteri scriptū est: quēadmodū dauide cythari/
zante Saul refocillabat᷑ a furore demētiæ: quoidentidem
corripiebat᷑. Quid nōne bella musicis modulationibus ac/
cendunt᷑? quid aliud in R. legionibus litui tubæ cornuaq͡
moliebant᷑? Quoꝝ cōcentus equos milites q͡ pariter acue/
bat. Præterea cretēses ad cytharā dimicabāt: Lacedemonii
in græcia: in Italia Sybaritæ ad tybias. Nōne amazones ad

calamos arma tractabãt? nõne halyattes lydorũ rex: ut au/
ctor est Herodotus in exercitu habuit cõcinentes fistulato/
res atq; fidicinas? Thymoteus quoq; Musicus eruditorum
præconio celebratur: q Alexandrũ magnũ musici cantus
modulatione ad arma corripienda inflãmaret idẽ inflãma/
tum mutatis modulatibus cohiberet. Quid pacis munia nõ
ne apud antiquos musicis cantibus celebrata fuere? Etenĩ
plures græcorum ciuitates ut Martianus affirmat ad lyram
leges decretaq; pu. recitabãt: Quid multa? Musices discipli
na nõ solum homines uerumetiã bruta animalia demulcet
ceruí fistularũ cantu capiunt. Delphines musica arte mul/
centur. A ues fistulis alliciũtur. A rchitectus quoq; cytra mu
sicen perfectus non erit: quæ in primis efficax est ut inquit
Victruuius ad balistarũ catapultarũ scorpionũ temperatu/
ras: hydraulicas quoq; machinas efficere nemo poterit si/
ne musices ratiocinationibus: Cũ ergo inter hoĩes reliqua
q; animãtia musicæ tanta sit dñatio: eiusq; dulcedine capiat
omne quod uiuit: Celeberrimi scriptores extiterũt: qui ad
lyram carmina cõponerẽt: & rythmis musicis numerosisq;
modulatiõibus sua scripta cõtexerẽt. Quod nõ solũ a græ/
cis latinisq;: Verumetiã ab hæbreis factitatũ. Tanta quippe
est suauitas tantaq; uoluptas musicæ modulationis. Quid
enim psalterio Dauitico modulatius? Quid canorũ magis?
Quod in morẽ Oratii Pindariq; decurrit? Quid Deutero/
nomii & Esaiæ cãtico pulchrius? Quid Salomone grauius?
Quid perfectius Iob? quæ omnia hexametris & penthame
tris uersibus ut eruditi restant: apud hæbreos cõposita citra
Salebrosam aspredinem progrediunt. Cæterum cum anti/
quiores numeri rusticis & incõditis similes essent: poetica
ut auctor est censorinus: uelutilegitima musica composi/
tior magisq; modulata profluxit: quæ modulatione metri
ca asperitudinẽ leuigaret & cũcta uenustaret. etenim ryth/
mos numerosq; musicos ac pædes peculiariter cõplexi sunt
poetæ illi qui lyrici cognominant ab eo quod ad lyram il/
lorum carmina condecenter canebant: quorum apud pri/
scos tanta fuit copia ac tantus numerus: ut Cicero negetsi
sibi duplicetur ætas se habiturum tempus: quo lyricos poe/
tas omnes perlegat: quorum apud græcos longe pindarus

princeps extitit: apud latinos Oratius: qui ut auctor ē Quintilianus fere solus lyricorum poetarū legi dignus est. nam & insurgit aliquādo & plenus est iucūditatis: & gratiæ & uariis figuris & uerbis fœlicissime audax. Idem in Satyra scribenda tersus & purus: & ad notandos hominū mores præcipuus. In eo graues crebræq; sententiæ. Eruditio uaria & multiplex: elegantia cum nitore tersissima. Oratii itaq; poema canorum non minus delectabit q̄ proderit. Non minus animo q̄ auribus pabulum suppeditabit: Cuius lectio nō minus frugifera erit q̄ iucunda. Ego uero pro uiribus connitar in enarratione Ciceronis & Oratii cunctis auditoribus satisfacere: & nihil earum rerum prorsus omittere: quæ ipsorū declarationi sint futuræ accōmodatæ. Vosipsi testes eritis locupletissimi: quos omnis rogo & hortor: ut tam libenter audire uelitis: q̄ nos diligenter cuncta enodare curabimus. Sed iam nonnulla scitu digna de Cicerone dicemus: paulo post de Oratio flacco dicturi. Vos ut cæpistis quæso attente audiatis. Dixi.

· Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione Persii poete Satyrici.

m

Vltæ res sunt parui corporis Viri Clarissimi: quæ rebus magnis proculdubio anteponuntur: & multo præciosiores esse iudicantur hoc in primis gēmæ lapilliq; testant̄. Quid eni est minutius carbūculis? qd breuius adamāte? qd hiacyntho magis pusillum? & nihil tñ his præciosius nobilius ue reperit̄. Scribit eloquentiæ parens Homerus Tideū paruo fuisse corpusculo decoratū: In quo tamen aīa esset maxima: & uires ingentissimæ. Vnde decēter in priapeis a poeta scriptum est:

Vtlior Tideus: qui si quid credis Homero:
Ingenio pugnax Corpore paruus erat.
Et a papinio non minus uere q̄ diserte dictum.
Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.
Et Xantyppus lacedemonius: qui breui statura erat ita laudatur a Sylio.
Exiguis uigor admirabile membris:
Viuidus & magnos nisu qui uinceret artus.

Enimuero mihi curiosissime circũspectanti & diligẽtissime pensitanti uidet̃ res fere omnes uirtute magisq̃ magitudine æstimãdas esse ac metiendas: neq; quærẽdũ quantus sit quisq;: sed qualis: neq; q̃ procerus: sed q̃ probus ac eruditus. quis unq̃ librũ laudauit ob id tantũmodo q magnus foret ac copiosus? quis orationẽ duxit esse luculentã ppterea q uerbosa esset & enormis? quis poema ob magnitudinem ubertatẽq; celebrauit unq̃? nemo mediussidius uel modice eruditus id asseruit. Immo cõtra laudamus libellos qui sũt diserti eruditi & doctissime cõcinnati: eosq; haud dubie anteponimus maximis uoluminibus: in quibus nulla sit eruditio minimaq; facũdia. huiusce autẽ rei nobis locupletissimũ quottidie testimoniũ exhibet Persius poeta Satyricus: qui quãto minor est: tanto est elegantior: quãto minus habet ponderis: tãto plus habet auctoritatis. Vnde luculente cecinit epigrãmaticus poeta Martialis.

Sæpius in libro memoratur persius uno:
Quam leuis in tota marsus amazonide:

Et de eodem Quintilianus ait. multum & ueræ gloriæ quis uno libro Persius meruit. & a diuo Hieronymo Satyricus disertissimus nũcupat̃. nec imerito. nã & sanctitate scribẽdi & sentẽtiarũ grauitate & uerborũ pondere & Satyrica urbanitate nulli postponendus esse uidet̃. insectat̃ uitia: Sontes Carpit: præceptis legentiũ aĩos sanctissimis format & imbuit. aliquãto subobscurus esse credit̃: ppter hominũ tẽporumq; inscitiã & rerũ ignorationẽ. Sed si quis curiosius poema luculẽtũ introspexerit: pculdubio cognoscet id esse tersissimũ atq; elegãtissimũ: quod ut opinor: ubi a nobis enarratum fuerit: facile omnes iudicabitis uerissima esse quæ dicimus: & pfecto post enarrationem Iuuenalis: nullus nobis scriptor magis idoneus ipso Persio occurrere potuisset. uterq; Satyricus: uterq; in eodem scribẽdi genere uersatur: uterq; uitæ mortaliũ formandæ accommodatissimus est. Enarrabimus itaq; diis bene iuuãtibus Persium Satyricum poetam: Cuius opusculũ nõ minus nobis iucũditatis dabit: q̃ utilitatis: qui nõ minus gratus erit uobis audiẽtibus: q̃ nobis enarrãtibus. Sed ne morosior sit plogus q̃ poema iam interpretationem ipsam inceptabimus. Vos quæso dili

genter attendite. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio dicta apud rectorem scholasti/ci conuentus ineuntem scholasticam præfecturam.

m Aiores nostri qui rem publicā Bononiensem institutis optimis legibusq; formarunt: Cum uiderēt bona animi corporis bonis longe esse anteponenda: solertissime ac prudentissime sanxerunt: ut gymnasia constituerentur: quæ essent domicilia doctrinarū: & asyla bonarum litterarū: in quibus uiri sapientes ac eruditi ingenuas disciplinas pro/fiterentur. Sed quia sine gubernatore nauigium periclita/tur: Sine auriga quadrigæ præcipites ruūt. Sine rectore cun/cta labascunt atq; uacillant: Ideo iidem illi conditores an/nuos gymnasiarchas hoc est præfectos gymnasii litterato/rii esse uoluerunt: qui ordini scholasticorum honestissimo præficerentur: qui cuncta ad scholasticos pertinentia aucto/ritate regerent: prudentia pensitarent: dexteritate modera/rentur. Mos hic optimus tanq̄ per manus posterorū in ho/diernum usq; diem propagatus est: nuperrimeq; omnium suffragiis atq; cōsensu designatus fuit Rector utriusq; scho/lastici conuentus: hoc est tam italicorum q̄ prouincialium Vir Magnificus ac circunspectissimus Thomas Anglicus: uel ut latine loquar Britanicus qui & natalibus & familiæ nobilitate clarissimus est: idem fortunæ bonis opulentus: Animi dotibus excellens: Cui genitale solum Anglia est: quam maximam illustrissimāq; esse insularum nullus igno/rat: Cui antiquitus albion nomen fuit: quam mox britaniā nuncupauerunt: a qua omnes uicinæ insulæ britaniæ nomi/natæ fuerunt. Angliam uulgo recentiores appellitant. Re/gio est clara latinorum græcorumq; monumentis: fœcun/da frugibus. Copiosa pecoribus: Referta auri argenti plum/biq; metallis: ex qua escaria uasa generosa olim romā mis/sitabantur: quæ bascandæ ab eruditis nuncupantur. exter/norum imperium semper aspernata: indigenis contenta principibus: ingenia britanorum non fraudulenta sed sim/plicia laudauit antiquitas. In re militari præstantissimi fue/re. Nō equitatu modo peditatuq; polentes: sed etiam cur/ribus: quos partim couinos uocitāt partim essedа instructi

d

præliabātur: quo genere pugnæ usi sunt/aduersum Cæsa/
rem dictatorem belligerantes: Inde Essedarii Couinariiq;
ab hystoricis nominati. In studiis litterarum neq; hebetes
neq; obtusi iudicati sunt. Cum ex aere temperato ingenioq;
acumen uegetet: hinc ut opinor exiit illud uulgatissimum.
Gallia causidicos docuit facunda britanos.
dies me deficeret si singillatim minutatimq; recensere uel/
lem: quibus dotibus ac bonis fuerit decorata britania: uel
ut a neotericis dicere didicimus: Anglia: quæ per longa
retro sæcula multos uiros generosos procreauit: hac ue/
ro tempestate hominem nobis dedit summa nobilitate:
summa dignitate: summa uirtute præditum Thomam: qui
hodierno die Init magistratum honoratissimum gymna/
sticæ præfecturæ gubernacula moderaturus: ut non solum
pro rectore: sed etiā pro rectoribus præsit scholasticis tam
italicis q̄ prouincialibus: & instar boni gubernatoris naui/
gium dirigat in portum tranquillissimum. Ingenui homi/
nis mores: Auita nobilitas: adolescentia modestissima pro
bitas circumspecta: Virtus excellens pollicentur ac spon/
dent habituros nos talem rectorem: qualem nec probario
rem nec meliorem nec amabiliorem optare possemus. Su/
perest ut scholastici omnes ei præsto sint ac obtemperent
tanq̄ legitimo Rectori: ut ipsi ab eo tanquā scholastici ha/
beri mereantur. Scitum est illud domitii oratoris. Cur ego
te inquit habeam ut principem: cum tu me non habeas ut
Senatorem? illud corpus bene compactum est in quo capi/
ti membra consentiunt. illa res publi. optime instituta: in
qua deteriores melioribus obsequuntur: ille scholastico/
rum conuentus bene moratus beneq; cōstitutus iudicatur;
in quo scholastici rectorem uenerantur: rectori præsto sunt
Rectorem tanq̄ ducem affectantur. hoc si fiet: ordo schola/
sticorum erit apud nostrates fauorabilior: Rector ipse ue/
nerabilior: & Gymnasio Bononiensi pristina dignitas re/
stituetur: quod olim gymnasiis Atticorum Alexandrino/
rum atq; tharsensium: quæ antiquitas admirata est meruit
æquiperari. Te autem clarissime Rector. non moneo. non
hortor. nec enim tu meæ indiges aut monitionis aut horta
tionis. sed tuapte sponte currētem incito stimulo impello:

ut tutelam gymnasii gymnasticæq dignitatis tota mente suscipias: susceptam ita foueas ac modereris: ut celeberrimus hic ordo scholasticorum tua diligentia. probitate uigilantia conformetur. augeatur. Illustretur. non deerunt tibi suffragatores ad oīa peragenda illustres principes mei Bentiuoli cum genitore absente præsentes filii: quorū fulgorem nuper fortuna paulum obnubilauit: ut purior deinde lucidiorq enitesceret. Sicuti solem uidemus interdum post dispulsam nebulam: post dissipatas nubes: post edomitam coacti aeris crassitudinē fulgere splendidius: Radiare flagrantius: Torrere uehemētius: Tu magnifice rector enitere meditare contende ut expectationi: quam de te concitasti satisfacias. id erit tibi tuæq genti maximo ornamento & successoribus exemplar esse poteris ad imitandum. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita dū Rector scholasticus nomine Melior accepit magistratus insignia.

e Gregia res est Viri præstantissimi atq laudabilis Rebus omnibus administrandis aliquē præficere qui cuncta prudenter examinet: dočte dispenset: sapienter administret: Cuius nutui ac iussis reliqui obediant atq obsequantur quem unum cuncti sectentur ut ducem. colāt ut principem Reuereātur ut rectorem. hoc in rebus etiam minimis licet inspicere. nauis unum habet gubernatorem: Cuius peritiæ nautæ omnes ac remiges obsequūtur. Arx unū habet præfectum: qui reliquos custodes in officio continet: Et nullus ab eius præscripto uel digitum transuersum discedere tētat. Et ut ad maiora ueniamus. Nulla ciuitas bene potest gubernari sine magistratibus: Nulla castra sine imperatoribus. Nulla prouincia sine præsidibus. nihil est profecto præstantius. nihil utilius bono sanctoq rectore: qui subiectis cō cordiam suadeat. bonitatem laudet: Virtutes præcipiat & officia capessēda præscribat. Merito itaq uiri clarissimi laudandi sunt Bononiēses: qui inter reliqua sancte prudēterq instituta hoc in primis sanxerūt atq instituerūt ut ornatissimus ordo scholasticoꝝ rectorē habeat: q sua prudentia atq solertia cūctos regeret ac moderaret: qui faciēda præcipet

uitanda monstraret: sub cuius oculis atq; uigilantia scholastici uitam in litteris quieteq; traducerent: & illius præceptis obedienter obsequerētur: hoc cum per multos annos diligentissime in urbe nostra custoditum sit. Nuper quoq; ut maiorum uestigia custodirentur: Designatus fuit rector uir præstantissimus & omni laude cumulatissimus: qui celeberrimo scholasticorum ordini præficeretur: de cuius uirtute moribus atq; præstantia abunde iudicatum esse uidetur: Cum eum nō solum pro rectore: sed etiam pro rectoribus elegerint & omnibus suffragiis declararint: qui solus officio fungeretur utriusq; rectoris: & illius qui italicis scholasticis præest: Et illius qui prouinciales moderatur. Ego uero uiri circumspectissimi magnopere laudo consilium illorum: qui uice duorum præfectorum Vnicum tantū præfectum scholasticorum creandum esse duxerūt. Neq; enim ulla potestas potest habere consortem. & hoc nobis ipsa rerum natura demonstrat. Rex unus est apibus: & dux unus in gregibus: & in armentis rector unus: Vnum grues ducem sequuntur ordine litterato. Quid multa? unus est mundi rector atq; gubernator beatificus innominabilis ultra mundanus: qui solus cuncta rōne dispensat. uirtute gubernat: nutu moderatur: Talis itaq; erit in laudatissimo scholasticorum ordine regendo: hic nuperus rector: qualis est in gubernanda naue gubernator. in custodiēda arce præfectus. in regenda ciuitate magistratus. in administrāda prouincia præses. hic cum in iuuenili ætate nestoream habeat sapientia: Cum bonitate nomini respondeat: cū sit ex omni parte laudabilis: omnia illa strēnue & diligēter efficiet: quæ magistratui suo accommodata: quæ clarissimo ordini scholastico conducibilia. quæ honori & dignitati conuenientia esse cognoscet: Valete.

Philippi Beroaldi oratio ad Tribunos plebis.

n Ihil mihi Viri clarissimi solet esse iucūdius. nihil antiquius. q̄ in celeberrimo cōuētu qualis hic est: q̄ corā magistratibus: quales estis uos de re publi. capessenda contionari: de qua is quoq; bn̄ mereri uidet: qui oratiōe utit ad animos eoꝝ: qui magistratū ineūt incitādos: Cotis uice fūgēs:

quæ ut inquit Oratius Cũ ipsa exors secandi sit: ferrũ tamẽ acutũ reddere potest: quãobrem hodierno die hoc dicẽdi munus mihi iniunctũ libentissime subiui: & eo quidẽ libentius q̃ de magistratibus qui sacrosancti: de Tribunitia potestate: quæ amplissima: de Tribunorũ iure: quod populare est: mihi dicendum esse uideo: nec ignoro quid hic locus: quid ista contio: quid dignitas uestra postulet: & quid me ipsum decere uideat̃: quocirca diligẽtissime ꝓspiciã: ut neq̃ ineptus appareã neq̃ nimis effusus neq̃ nimis astrictus fuisse depræhẽdar: & ut ordini tribunoꝝ satisfaciã pro uirili parte conabor: qui inter cæteros popularium magistratuũ ordines est eminẽtissimus: quod sacrosanctum collegiũ haud dubie declarat: maiores nostros multa per se prudẽtissime cõstituisse aut accepta ab aliis meliora reddidisse. Nã quanta inter Romanos Tribunos & nostrates: qui ab illis fluxerunt differentia sit quæso diligenter attendite.
Romanis discordiæ ciuiles & intestina dissensio Tribunos ple. pepererũt: quãdo in sacro mõte Romana plebes: quæ a patribus uexata secesserat: peculiares sibi magistratus creauit: Qui Tri. plebis nũcupant̃. Nobis uero Iura leges atq̃ concordia Tribunos ple. tradiderunt. Apud Romanos nemini patricio Tribunatum capere licebat utpote plebeium magistratum. Ideoq̃ Clodius perniciosissimus. Tri. ple. Iudicatus: Qui relicta claudia gente patricia. C. Fonteio homini plebeio se in adoptionem tradiderit ut Tribunatum cõsequeretur. Atqui apud nos plebei patriciiq̃ promiscue Tribuni designantur. nullo liuore: nulla contentione: nulla discordia. Romæ ab initio Tribuni tres tantũmodo fuerunt a quo numero Tribunos nominatos iurecõsultus opinatur: uel ut Liuius Dyonysiusq̃ tradiderunt quinq̃: quorũ numerus ad decẽ usq̃ peruenit: quibus annua est finita potestas. Nostra autem ciuitas cum in regiones quattuor distincta sit: ex singulis quaterni eliguntur: quorũ auctoritas quattuor mẽsium interuallo concluditur: ita fit ut quotannis duo de quinquaginta. Tribunos ciuitas nostra sortiat̃: quæ cũ a Romanis. M: fuluio &. C. Manlio cõsulibus Colonia latina deducta fuerit in creandis magistratibus & potissimum Tribunis religiosior atq̃ fæcundior ipsa parente

fuisse cognoscitur. Quanto Bononiēses beatiores Philip/pus macedonum rex inclytissimus esse dixisset: qui beatos Atheniēses nuncupabat: ꝙ singulis annis prætores decē cū imperio crearent: & ex suis ciuibus facillime reperirēt. Prærerea apud Ro. Tribunoꝝ ple. potestas magis ad impediendum q̄ ad agendū erat accōmodata: ut Plutarchus & appianus memoriæ prodiderūt: & ut Cicero meminit ita consulibus erant oppositi. Tri. quēadmodū apud Lacedemonios ephori aduersus reges collocati: Et cū Tribunis intrare curiam nō liceret: ante ualuas positis subsellius Senatus decreta pensitantes q̄plurima rescindebant nec rata esse patiebā/tur. Contra nostri quæ agēda sunt agūt. Quæ omittēda pariter omittunt: Consulibus uero aliisq; magistratibus adeo coiuncti adeo cōnexi: ut ad res q̄plurimas obeūdas illis adiutoribus utantur: & nō pauca ex illorū cōsilio administrare compeniant. Quāto ergo uester o Tribuni q̄ Romanoꝝ Tribunorum maior est ordo quāto numerosior quāto cōpositior: tanto uos magis eniti decet ac elaborare: ne uirtute ac rebus agendis inferior iudicet. Et quoniam discordia ordinū uenenum est ciuitatū: Quæ Romanos. Tri. cum cōsulibus altercantes sæpissime labefactauit: Vos cōcordiam potissimum custodite. sit inter uos omnes in administrāda re pub. stabilis & firma consensio. in ore atq; animis uestris uersetur semper salustiana illa sententia: qua hystoricus ille clarissimus demonstrauit. Concordia paruas res crescere: Discordia maximas dissipari: propter quā. M. agrippa se uirum bonum factum esse gloriabatur. Vobis exemplo sit prudentissimum illud Siluri factum: Qui. lxxx. filiis decoratus cum iam morti proximus esset: Virgarum fascem unicuiq; natorum porrexit iubens ut illum confringerent. Id autem singulis facere nequeuntibus: ipse sigillatim uirgas omnes facile confregit: quo callidissimo cōmento solertissimus pater filios admonuit eos firmos ac potētes tātisper futuros: dū inter se cōcordes & animis cōglutinati esse perseuerarent: imbecilles uero & infirmos si discordia seiungerentur. O diuina cōcordiæ uis quæ dissipata cōnectit infirma corroborat: sine qua magistratus nō salutares: sed detrimētosi in suis urbibus efficiūtur. Conspirate itaq; Tribuni

& uno consensu descendite ad rem publi. capessendã: quæ omnibus profecto rebus anteponenda est: Cuius causa. M. lepidus. Cum. M. fuluio Collega: quo die censor factus est homine inimicissimo statim rediit in gratiã: & simultates inimiciciasq; deposuit. induite personam publicam exuite priuatam. Mens uestra præter publicum commodum nihil spectet: huc oculos: animũ: cogitationes: huc studia uestra conuertite: æquitatẽ uero in primis custodite & iusticiã amplexamini: Sine qua ut inquit Augustinus: Reges Tyranni nuncupant. Sine qua optimatium consensus factio est: Sine qua nec domus nec ciuitas nec hominum genus uniuersum: nec ipse mũdus consistere potest. iusticiæ patrocinari est ipsam uirtutem colere. Cuius hæc uis est efficacissima: Hostem esse atq; inimicum hominũ morumq; malorum: Contra defensorem hominũ morumq; bonorum: Cõmoda præterea patriæ sibi prima putare: Deinde parentum: tertia iam supremaq; nostra. Quos lucillianos uersus Tribuni non solum uobis ediscendos: sed quottidie in manibus in ore in intimis præcordiis habendos esse censeo: & sicut Crysippus imaginem iusticiæ faciẽdã esse docet: forma uirginali: aspectu uehemẽti: luminibus oculorũ acrioribus: ita oportet magistratũ: qui iusticiæ antistes est: esse grauẽ sanctũm incorruptũ: contra improbos nocẽtesq; inexorabilẽ. enimuero concordi & iusto magistratu nihil præstantius nihil utilius in bene constituta re pub. reperiri potest. Discordi uero & iniusto nihil pniciosius. Concordes duce iusticia. R. P. seruant incolumẽ. Discordes iniusticia dominante labefactãt & euertũt. Estote ergo Tri. Iusticiæ cultores acerrimi: & æquo honestoq; patrocinamini. in hoc uester oẽ uẽstrũ ociũ omne negociũ: in hoc quies & labor reponat. in hoc studiũ & diligẽtiam collocatote: sit quoad fieri potest magistratus uester portus bonorũ scopulus reorum: & qm̃ Tribunus popularis est magistratus populares uos plebicolasq; præbitote: & populi cõmoda pro uirili parte defendite Cæterũ cũ plures sint rerũ publicarũ species: Platone & Aristotele principibus ita tradentibus: Cum sit principatus regius quẽ monarchiam appellant: cum sit optimatium quæ græce Aristocratia nũcupatur: cum sit popularis status Cui

Democratiæ nomē est: cum sit oligarchia id est paucorum quando magistratus a censu eligūtur: cum sit etiā tyrannica administratio: uestræ sunt partes tribuni uestrum munus: uestræ est diligētiæ: uestræq; uigilantiæ eniti cōtendere elaborare ꝓ uiribus: ut prīcipatus huius urbis: qui ex aristocratia democratiaq; cōpositus est: nulli aliorum cædere nulli postponendus esse uideat᷑. Tribuni ꝓ populo excubare debent: & munia rei pub. saluberrima capescere: id quod priscorū romanoꝝ instituta declarant: quibus nullū diem integrum tribunis plebis abesse roma licebat: quēadmodum nec prouinciarū rectores extra prouincias abnoctare iura ꝑmittūt: ut uidelicet semper præsto essent: & si quando opus foret: ne unq̄ eorū opera a plebeis desideraret᷑. hinc etiam ianuæ antiquitus die noctuq; patebant tribunoꝝ: tanq̄ portus & refugiū laborantibus semper paratū esset: qbus foret opitulandū: quinetiam tribuni purpurā minime gestare cōsueuerunt: ut popularis magistratus in oī uictu ac cultu popularibus similis conspiceret᷑. Et ut Curio dicere solebat tribuno cōuenit præbere se multitudini cōmodū atq; tractabilem & in adeūdo se facilem: quod etiā a iuris consulto non solū de præside: sed de omnibus quoq; magistratibus dictū esse existimare debemus. plurimū in re pub. administrāda ualet magistratus: maxima in rebus obeūdis est magistratus autoritas. quod in oculo pupilla: in naui gubernator: in quadrigis auriga: hoc in ciuitate pollet magistratus. quemadmodum oculoꝝ acies sine pupilla ebetat᷑: sine gubernatore nauis periclitatur: sine auriga currus sæpe cōuertit᷑. ita sine magistratibus ciuitas labascit atq; uacillat. Quid enim aliud significat magistratus: q̄ rectorē ac rei pub. moderatorē. Vnde a magistrando id est moderando magistratus nomē ipsum deriuat᷑. Et quēadmodū magistratibus leges: ita populo præsunt magistratus. Et quēadmodū legē dicimus mutū esse magistratū: ita elegāter & uere dici pōt magistratū legē esse loquētē. Vos ergo Tri. q magistratus estis & q̄dem sacrosancti: rebus moderandis incūbite: publica commoda pro uirili portione fouete: & quod rectum erit id solum utile existimatote: & quod iureiurādo astricti facturos uos esse promittitis: Id rebus comprobate. Imprimisq; di-

nitia illa Catonis censorii uerba semper in memoria atq; in pectore habetote. Si quid uos p labore recte feceritis la/bor ille a uobis cito recedet: bene factum a uobis dum uiue tis non abscedet. Sed si quid p uoluptatem nequiter feceri/tis. uoluptas cito abibit: nequiter factū illud apud uos sem/per remanebit. Ita tribuni ad bñfaciēdū mentē studiū ope/ram industriā applicantes: uobis honori: amicis ornamēto rei pub. utilitati: & posteris exēplo esse poteritis. Dixi.

Ad illustrissimum principem Ludouicum Sphor/tiam Philippi Beroaldi epistolium.

q Vemadmodū partorū regem nemo sine mu nere salutat: ita ego te illustrissime priceps sa lutaturus attuli tibi p munusculo panegyricū quē leta fronte ac hilari uultu accipias queso. Non enī minus regia res est pauca benigne ac comiter accipere: q̄ magna largiri. Multa ideo ptiosa existimant: quia diis īmortalibus sunt dicata. Libellus hic ad famā fortasse pueniet: quia tuū clarissimū nomē gestat in titulo: cū alioqn subire posset in/famiā. quicqd id est qualecūq; est boni cōsulito: & cū ocio/sus eris ac feriatus ab occupationibus rerum amplissimarū: quibus iugiter distineris: tūc in manus accipito: & succisiuis temporibus plegito. In summa cum nihil agere uoles: hoc agito. Dii faxint ut istud sit ppetuū pignus ac monumentū meæ erga te fidei ac obseruātiæ. Vale & me qui tibi manci/patus sum in clientelam ascribito.

Philippi Beroaldi panegyricus ad illustrissimum principem Ludouicum Sphortiam.

I Acpenūero ipse mecū dubitaui illustrissime princeps Ludouice Sphortia utrū ne fortuito ac casu pricipes terris darent: an ab oipotēti/ssimo rerū oīum cōditore deo traderent. Sed hæc oīs iā ex aīo sublata dubitatio est: postq̄ tu inclytissimi ducatus Mediolanensis habe/nas gubernare cœpisti. Liquet enī te principē diuinitus cō/stitutū. Tu ab ipso deo reptus electus atq; missus eē uideris ad hoc amplissimum imperium moderandū: quod aliquā/diu rectore uiduatū labasse atq; titubasse accepimus: sicuti

cymba sine gubernatore a procellosa tempestate depræhē-
sa inter fluctus undabūdos agitatur. Deus itaq; cū labanti ac
nutabūdo insubrium statui subuenire ac opitulari uellet: te
unū ex omnibus potissimum delegit: qui tua singulari uir-
tute fulcires titubantia: recreares afflicta: sedares tumultuo
sa: qui deniq; cūcta redigeres ad tranquillitatem: Nō pote-
rat meďius fidius illustrissimus dux adhuc pupillus adhuc pu-
er tutorē ꝓximiorem: sanctiorē: cordatioremq; usq̄ reperi-
re q̄ Ludouicū Sphortiā: qui cōsanguinitatis gradu arctissi-
mo coniūctissimus est: utpote germanus ipsius genitoris: q
probitate: innocentia: integritate nulli principum postpo-
nendus est: qui prudētia solertiaq; tanta splendescit: ut cor-
datus merito cognominari possit: hæc summatim & in trās
cursu magis signata q̄ dicta: latius iam explicanda sunt: & co
piosius enarranda: quod ut cōmodius luculentiusq; perfice
re possim: uellē mihi a diis īmortalibus dari fluuiū Tullia-
næ eloquētiæ: & torrentē Demosthenis facundiā. grandes
enī materias ingenia parua non sufferunt: & in ipso conatu
subinde succūbunt. grādis īmo ingens hæc est materia quā
aggredior. Ingeniū mihi perq̄ mediocre: nec inficior uires
tenuissimæ. Sed in magnis uoluisse abūde magnificum ac
pulchrum existimatur etiam si asse qui nequiueris: ꝓinde hoc
nos ausos esse nō improbabis illustrissime pr̄iceps etiam si
uires ipsæ defecerint. Cæterū nō auspicabimur laudes tuas
a cunabulis ipsisq; crepūdiis: sicut nōnulli laudatores factita
re cōsueuerūt: nō stēmata generosissimæ familiæ recēsebi-
mus: de qua melius est tacere q̄ pauca dicere: non fortunas
luculentissimas: neq; eximias corporis dotes referemus: q̄
neq; tu magni facis: neq; inter pr̄icipes solus possides. nihil
nisi ꝓpriū: nisi genuinū: nisi tuum laudabimus illustrissime
pr̄iceps hoc est solas ipsius animi tui dotes: quæ in homine
sunt bona pr̄icipalia cōmemorabimus. Nā diuitias genero
sitatem honores: formositatē: uires: hoc est fortunæ & cor-
poris bona magis circa nos q̄ in nobis eē scriptores idonei
tradiderūt: & ideo aliena bona nūcupantur. Ipsas uero animi
uirtutes: quæ neq; ab ætate mutabiles neq; ullo infortunio
caducæ: nostra & uera bona nominare solemus. quæ qdem
dotes tanto preciosiores iudicantur: quanto maior est ille

in quo enitescunt: quas in te optime princeps tanto splen/
didiores existimamus: quãto tu inter reliquos prĩcipes eni
tescis: quæ in præsentiarum mihi de laudibus tuis dicturiẽ/
ti agminatim se ingerunt & cateruatim: ita qualibet festina
bũda se offert: ut a nobis in hoc panegyrico prima proma/
tur: quæ res mediussfidius hæsitantem me facit & cunctabũ
dum. Namq; si cepero de prudentia tua singulari prædica/
re occurret iusticia: quæ postponi gemebunda dolebit. Si
dixero de fortitudine tristabitur temperantia. Si laudauero
liberalitatem: frugalitas ipsa se cõtemni existimabit. Si clæ
mentiam extulero: seueritas indignabitur. Deniq; quãcũq;
primam arripuero: illi cæteræ inuidebunt. ita enim in sin/
gulis uirtutibus emines quasi reliquas non possideas. Ego
tamen pro uirili parte ita contendam ac elaborabo: & tale
temperamentum adhibebo: ut singulis quod suum est tri/
buisse uideamur. Sed unde prius odiar q̃ a prudentia: quæ
ut scribit Plato diuinitus cæterarum uirtutum dux est: quæ
in te adeo fulget atq; splendescit: ut neq; in Nestore maior:
neq; in Catone præsentior fuisse credatur: prudentia cum
omnes mortales: tum potissimum principes decet: qui hac
duce nihil insipienter: nihil temere in gubernãdis subiectis
agere: neq; uolunt: neq; possunt. prudentiam Solomon in
paremiis amicam uocandam esse præcepit. hæc tibi est pru
dentissime prĩceps amica peculiaris: hæc te dies: hæc te no/
ctes fouet ac amplexatur. hanc ne transuerso quidem digi/
to abs te digredi finis. hac aurigante habenas imperii con/
sultissime moderaris. hac duce cuncta prudentissime dispo/
nis. hac adiutrice nihil in te repræhensibile conspicitur. Pru
dentiæ germana iusticia te iugiter comitatur: sine qua prin
cipes principum nomen amittunt: & in tyranni nomen de/
testabile transgrediuntur: quæ si Ciceroni credimus: om/
nium est domina: & regina uirtutum: ad quam nos esse na/
tos intelligere debemus: quæ auro preciosior: ut inquit
Plato iudicanda est: Quæ suum cuique tribuit: alienum
non inuadit: & propria utilitate neglecta: publicam utili/
tatem fouet atque tutatur. Cuius fruendæ causa uidentur
olim bene morati reges constituti. Tu uero iustissime prin
ceps ius sanctissime dicis. Et cuncta uelut in librili perpen/

dens omniũ beniuolentiã promereris: audis desideria cun/
ctorum: & tanq̃ alter Alexander ex duabus auribus: alterã
accusatori præbes: alterã reo tradis: Te nulla largitio: nul/
la gratia: nulla cupiditas transuersum trudit a recte cõsulen
do recteq; iudicando. ad amussim singula pensitas: & cõtro
uersias omnis diligentissime componis: nullum a sermone
tuo tristem discedere permittis: quod olim Titum Vespa/
sianum factitasse tradunt. Hæ sunt partes regiæ: hæc sũt mu
nia imperatoria: Cõponere lites: decidere negocia: satisfa/
cere desideriis moralium citra odiũ cuiuspiam ac maliuolẽ
tiam. Sũma æquitate nec minori lenitate ius dixisse lauda
tur Augustus: Cuius tu uestigia emulatus seueritati misces
comitatem: & quoddã ex utroq; efficis saluberrimũ tempe
ramẽtum: habes horas quottidianas & statas: quas audien/
dis controuersiis impẽdere memoraris: quibus tam humi/
li q̃ potenti: tã egestoso q̃ luculento licet ad te adire: deside
ria expromere: & lites explicare: & profecto nihil præstabi/
lius esse potest & potissimũ in principe: q̃ habere tempora
distincta: & horas negociosas a feriatis sequestratas. ut enĩ
certus syderum cursus: ita uita hominũ disposita delectat: &
principum præsertim. Namq; inde efficitur: ut ciues ac sub/
iecti minime totos dies conterant: dum colloquium prin/
cipis aucupantur. Nouerunt tempora. Nouerunt horas ho
rarumq; momenta: quibus possint apud te suas controuer/
sias enarrare: & petitiones exponere. Cæterum cum princi
pales uirtutes: ita inter se cõnexæ sint prout philosophi au/
tumant ut inuicem nequeãt dissociari: ita in te prudentia &
iusticia inclytissime princeps effulgent: ut tamen & fortitu/
do & temperantia nõ sordescant. nã quãta fortitudine præ/
ditus esses in erũnis exanclãdis haud dubie demõstrasti. Et
enĩ cum fortitudinis peculiare munus sit tolerãter calami/
tates perpeti: neq; rebus aduersis succũbere: Tu olĩ fulmini
bus fortunæ ĩpotẽtis semiustulatus uirũ te fortissimum ma
gnãimũq; p̃stitisti: Cũ neq; fortũæ cederes: neq; afflictus ia
ceres neq; ĩ gurgustio plorabũdus ĩgemisceres. Immo quẽ
admodũ nẽo te unq̃ ĩ rebus secũdis supbũ ac insolẽtẽ cõspi
catus ẽ: ita aduersis nullus unq̃ succubuisse cognouit Voluit
mihi crede fortuna paulisper tecũ colluctari: ut ingeniũ tuũ

periclitaretur. Sicut enim ignis aurũ probat: ita calamitas uiros fortes explorat: & ut aduersa ex secundis: ita ex aduersis secunda noscuntur. cognitum in te est fortissime princeps oratianum illud eulogium esse uerissimum.

Si fractus illabatur orbis
Impauidum ferient ruinæ.

Quanta uero dii boni in Ludouico Sphortia temperantia moderatioq̧ florescit: qui in mediis delitiis collocatus: delitias nõ amplexatur: qui inter sexcenta milia uoluptatum positus abstinet a uoluptatibus: qui inter incentiua libidinum instrumentaq̧ luxuriantis fortunæ.

Castum agit principem & frugi.
Ardua res hæc est opibus non tradere mores:
Et cum tot cresos uiceris: esse Numam.

Curium atq̧ fabricium duo romanæ frugalitatis exẽpla maiores nostri laudibus extulerũt: q̄ paruo cõtenti uixerint. & frugalissimi inter romanos extiterint. Verũ nulla uel minima laudatiõe illi mihi digni esse uident̄: q in pauptate collocati egestosis similes uiuere: & iubente necessitate uoluptates eliminare cogebant̄. Sed da mihi aliquẽ Creso aut Midæ diuitiis æqparandũ: q opibus affluẽs auro abundãs: qui pollẽs ac potens frugaliter uiuat: q abstinentiã appetitionibus coercẽdis adhibeat: q bellũ titillantibus uoluptatibus indicat: illũ deo simillimũ iudicabo. adeo male conueniunt maleq̧ coeũt uirtus & uoluptas: frugalitas & luxuria. Maxima ē igit̄ in te hæc uel potius diuina uirtus in summa peccãdi licentia nõ peccare: inter blãdissimas ac illicibiles uoluptates cohibere seipsum: & appetitum obedientẽ efficere rõni. Quid ergo præstãtius: qd admirabilius excogitari põt pricipe prudẽtissimo: iustissimo: fortissimo: temperatissimo? Quæ quidẽ uirtutes cũctarũ reginæ uirtutũ in paucissimis principibus iugatæ cõspiciunt̄. Aliqs prudẽtia enituit: sed iniusticia obsoleuit. Aliũ fortitudo decorauit: sed intẽperãtia ac libido dehonestauerũt. Deniq̧ nulli uel rari extiterũt: in qbus q̄tuor istæ uirtutes simul enitescerẽt. At q nemo admiret̄: si nunc prudentiã a iusticia: fortitudinẽ a tẽperãtia. Aliãq̧ ab alia ita seiũgam: quasi possit quisq̧ prudẽs esse citra iusticiã: fortis citra tẽperantiã: cum inter philoso-

phos & maxime stoicos constet: qui unam habuerit omnes habere. Et q una caruerit: omnibus carere uirtutibus. Alia ē illa philosophorum limata & nimis spinosa subtilitas. Alia est ex cōmuni opinione ducta sententia. ut ergo uulgus ita nos hoc loco sermocinamur: ut alios iustos: alios prudētes esse dicamus: popularibusq; uerbis utimur de populari opinione loquētes. Sed ut ad te pfectissime princeps nr̄a remigret oratio: sicut quadriga illa uirtutum principaliū te uehere ac gestare existimat: quod q̄paucissimis dii dederunt: ita illæ quoq; uirtutes: Quæ minoris ducūtur te ornatum faciunt atq; monstrabilem. Clæmētia: liberalitas: indulgentia: affabilitas. Reliquæq; id genus: quæ principes amabiles efficiunt atq; fauorabiles: quæ populos reddūt fideles deuotos ac mancipatos. Enimuero clæmentia ut elegāter docet Flauius uopiscus: Dos prima est imperatorum: & nullū magis ex oībus: ut sanctissime inquit Seneca: q̄ regem & principem decet: hæc est illa uirtus quā in Cæsare dictatore luculenti scriptores laudant & extollunt: qua principes omnes exuperasse fertur. Vnde Cicero ad Cæsarem: nulla inqt de uirtutibus tuis plurimis: nec gratior: nec admirabilior misericordia est: nihil profecto laudabilius: nihil magno & præclaro uiro dignius placabilitate atq; clæmentia. nihil deniq; gratius esse potest eo principe: qui talē se ciuibus exhibeat quales sibi deos esse uellet. Clæmētia regis ut ait Solomō: quasi iber serotinus est. Clæmētia facit ut princeps animus ciuitatis: ciuitas corpus principis esse dicatur. Clæmentia facit ut tu clæmentissime princeps certatim ameris ab omnibus: ut te sit incolumi una mens oībus. clæmentiæ tuæ acci uilitatis multa & magna documenta præbuisti. Clæmentia ita te gratum ac fauorabilem insubribus reddit: sicut olim Augustum romanis effecit. Tu natura beniuolentissimus: tu indulgētissimus: tu deniq; optimus clæmentiā amplecteris: quæ bonis pricipibus iucūda est. Crudelitatē detestaris qua sanguinarii tyrāni ꝑ uoluptate ferūtur. Age uero q̄ munificus q̄ liberalis erga omne hominū genus existis. Quāta bn̄ficētia: quanta benignitate foues ꝓfessores artiū & ingenia l'atorꝫ. nihil est me hercules in principe amabilius ipsa liberalitate: sicuti nullum uitium tetrius auaricia. A liberali

principe cuncta bona sperantur. ab auaro cuncta mala timẽtur. Munificus prĩceps charus est omnibus. Sordidus & deparcus inuisus est oĩbus: in omnes malus in se pessimus: At tu liberalissime princeps & rei & famæ bene cõsulis tua munificentia: Lucraris enĩ gloriã cum des pecuniã: & dãdo pecuniã teipsum ditas: cum id ꝓprie pricipũ esse dicatur: quod dono dederunt iuxta illum Rabirii poetæ uersiculum.

Hoc habeo quodcunq; dedi:

Optimi principis est nihil magis suũ credere q̃ id quod amicis condonauit. hæ sunt certæ diuitiæ: & extra fortunã collocatæ: hi sunt thesauri: quibus Cyrus ille clarissimus gloriabat'. Nã ut apud Xenophõtẽ scriptum est thesauros sibi custodesq; fidissimos parabat amicos: quos diuites efficiebat Idem regis oculi: regis aures dicebantur: qui cũcta: quæ uidebant: cuncta quæ audiebãt: quæ futura essent Cyro cõducibilia referebãt. Multæ sunt aures: multi sunt oculi principis munifici: qui quot amicos sibi liberalitate cõparauit: totidẽ auribus quæ audiẽda sunt audit. Totidẽ oculis quæ uidenda sunt uidet: ut docet uerissime Dion. Tu quoq; Cyro simillimus bñficẽtia multas aures & multos oculos tibi cõparasti: & quotidie nouos cõparas. Tu amicos ditas: cliẽtibus opitularis. Tu decus & præsidiũ es eruditoꝝ: ad te tanq̃ ad anchorã hac tẽpestate litati decurrũt. & ꝓfecto nihil melius agere põt optimi pricipes: q̃ subleuare doctos: fouere eruditos: quoꝝ scriptis ĩmortales efficiunt'. Quis enĩ noscet cæsarẽ ĩmo cæsares q̃plurimos nisi Suetonius trãqllus extitisset? Quis Alexãdrũ Macedonẽ fuisse sciret nisi. Qu. curtius & Plutarc' illius gesta scribẽdo posteris lectitãda reliqsset? Quis Scipionẽ ĩmo uero scipiões? Quis. C. Põpeiũ tribꝰ fulgentẽ triũphis hac tẽpestate cognosceret? nisi Titus Liuius & . M. Tullius eoꝝ cõmẽdatores laudatoresq; fuissent. Deniq; romanos: græcos & externos oĩs nõne tenebræ occupassent: & situs obduxisset: nisi illos luculenti scriptores in litteras retulissent? Bene igit' facis optime princeps: qui litteratos amas: qui eruditis suffragaris: q tibi cumulatissimã gratiam referre queunt: de te scribentes & tua præclara facinora celebrãtes. Illud uero ĩ te laudabile est: ꝙ inter tot curas: tot negocia: tot domesticas & externas rerũ maximarũ

occupationes audire uis quotidie quippiam historicon ac memorabile. & sicut. C. Pōpeius & Cæsar Augustus iter bellicos tumultus nō intermisisse dicūtur cōsuetudinem declamādi: ita tu inter multiplices curas nō intermittis studia litterarū. cū negociis ociū diuidis: & historicis lectitandis succisiuas horas impēdis: in quorum lectione tanq̄ in diuersorio suauissimo cōquiescis. ita nullo tempore desidiæ te dedis aut inertiæ neq; unq̄ marcore torpescis. & certe uita bonorū principum: qualis es tu: cælesti naturæ q̄simillima eē creditur. ut enī indefessa uertigo cælum rotat: ut sol & luna stare loco nesciūt: ita tu cōtinuatis negociis semper irrequietus es & semp exercitus. Semp habes quod tractes: quod agas: quod meditetis. Et cū sit turpissimum uiro primario: cuius tutelæ populi cōmissi sunt: solidam dormire noctem: ut ab Homero elegantissime traditum est: Tu uigilantissimus es somniq; parcissimus. Qualis Vticensis Cato: qualis Brutus fuisse memorantur. Vigilas tu de nocte: & cæteris dormientibus: ea quæ ad statum publicum pertinent tunc optime prouides: & solertissime pensitas. Vigilia & lucubratio principes decent ac rem pub. gubernātes. Nam somnus multus ut tradit Plato diuinitus: nec corporibus: nec animis: neq; rebus omnibus gerendis natura conducit: & haud dubie nemo dum dormit alicuius precii est: non magis: q̄ si non uiueret: & ut cecinit optime Silius.

Turpe duci totam somno consumere noctem.

Inde parcus & breuis somnus in Traiano laudatur a Plynio Sunt hæc magna & admiranda in cæteris principibus. In te uero illustrissime princeps: Si cæteris uirtutibus tuis cōparentur: erunt mediocria: Laudamus omnes tuam in colloquiis affabilitatem: in omnibus admittendis facilitatem. In negociis componēdis dexteritatem. Et illam qua in primis polles genuinam peculiaremq; facundiam: quæ omnia principes tutoresq; publici status: a ciuibus amari faciunt ultra priuatas necessitudines. Laudat Cicero Pompeium: q ad eum faciles aditus essent etiā priuato℞. Tu uero quibus præconiis laudari mereris mitissime princeps: q oībus etiā humillimis tam faciles aditus esse uis: ut q dignitate principibus excellis: facilitate infimis par esse uidearis: Et cū foe/

licium pedissequa superbia esse dicatur: Tibi mansuetudo. tibi humanitas. tibi lenitas ancillari uident. Neq; te Moyses apud hebreos: neq; te Titus apud Ro. comitate uincunt ac mansuetudine. Tu cũctos comiter excipis. Tu bonitate quadam genuina omnes tibi deuotissimos reddis ac obnoxios: in summa agis principem ciuilem & bonũ. quod plausibile: quod amabile: quod fauorabile est. nihil est enim ut inquit Cicero: tã populare: q̃ bonitas: nullus murus firmior nulla arx ualidior esse potest ad principes custodiendos: q̃ suorum ciuiũ beniuolẽtia: hæc autem cõciliat mansuetudine ac bonitate. Detestanda est ꝑfecto Dionysii tyranni sententia illa tyrãnica adamãtina uincula esse metum uiolentiam: classem & dena milia armatorum. immo beniuolentia: mansuetudo gratia: affabilitas: ut Plutarchus ait: uincula sunt adamãtina: quibus principẽ oportet esse septum atq; stipatũ: & cũ bonus princeps amari mallit q̃ timeri: Tu ꝓ uirili parte cõtendis ac eniteris: ut amicis sis iucũdus: ciuibus charus: apud omnes gratiosus & amabilis. Neq; tamẽ quod plerũq; fieri solet ista tua ĩmodica ciuilitas te cõtemptibilẽ facit. ĩmo tanta auctoritate polles: tanta existimatiõe decoraris: ut multa per te: nihil sine te in tota geratur italia. Longum esset ac prope infinitũ: si singula: quæ in te fulgent ornamẽta uirtutum minutatim singillatimq; recencere uellemus. Magna inter te & reliquos principes differentia ẽ. in illis uirtutes: siquæ sunt: enormibus subinde uitiis obruunt ac decolorantur. Tu uero quemadmodũ fœcũdus es uirtutum: ita parcus es uitiorum. Non tu luxu ac intemperantia defluis. non iracundia agitaris nõ cupiditatibus distraheris: non affectionibus ancillaris: quibus rebus obnoxii ac mancipati principes esse consueuerunt: propterea ꝙ in licentia magna peccandi constituti seipsos cohibere non possunt: & imperiosissimas appetitiones coercere. Vnde olim a scurra nescio quo benedictum est bonos Principes in annulo posse perscribi atq; depingi. Et Diocletianum dictitare solitum accepimus: nihil esse difficilius q̃ bene imperare. boni principes a Ioue imperium habere dicũtur mali uero minime. principes boni in beniuolentia Iouis sunt: mali uero nequaq̃: & hæc est Homerica sententia. Cui dion prusensis

astipulatur: itaq; cũ tu Ludouice Sphortia inter bonos principes sis optimus: inter optimos clarissimus: Merito te a deo ultramũdano datũ esse credimus: & tibi uersiculũ illũ optime conuenire existimamus.
Solus habes laudum quicquid possedimus omnes.
Ea inte abundant bonitatis & uirtutis exempla: Quæ sequi cupiat uentura posteritas: apparẽt in te paternæ uirtutis expressa uestigia: patrem in filio recognoscimus: & quemadmodum in iuuencis & equis genitorum uirtus subinde conspicitur. ita in Ludouico Sphortia uiua paternæ probitatis imago refulget: ita prorsus paternas uirtutes effingit ac repræsentat: ut patris in filio æquitas: Senilis in iuuene prudentia conspiciautur: immo ut quæ sentio eloquar filius in multis genitore maior existit:
Ege a sic theseus: sic pelea uicit achilles:
Has tantas principis nostri uirtutes: ex quibus compactus ac conglutinatus esse creditur: ornat & illustrat procera statura: facies luculenta: os probum: frons uerenda: & uultus amabilis: quæ & si sunt corporis bona non animi: de quibus tantummodo me dicturum esse promisi: tamen principi plurimum uenerationis acquirere: & uirtutes in principe gratiores efficere uidentur: quoniã ut inquit pacatus uirtuti addit forma suffragium. Et ut cecinit poeta.
Gratior est pulchro ueniens in corpore uirtus.
Solent qui panegyricos scribunt destituti ueris principum laudibus uarias laudationes cõminisci. Ego uero illustrissime prĩceps ex tuis q̃plurimis uirtutibus multas cogor præterire: ne in imensum crescat oratio: Citius enim mihi uerba deessent: q̃ scribendi materia: Citius articuli digitorum scribendo lassescerent: q̃ cuncta in te laudabilia perscribere possem: Quocirca concludam deinceps orationem meam Et epilogo religioso omnipotentissimum rerum omnium conditorem deum deprecabundus adorabo. Sũme & exuperantissime mũdi opifex principio antiquior: fine diuturnior: Cuius numen ineffabile est: & maiestas innominabilis Te oro ac deprecor: ut Ludouicum sphortiam principem optimum ac irrepræhensibilem diutissime foueas ac tuearis: ut ei annos nestoreos largiaris: ut eius uotis annuas

ut eum beneficiis tuis cumules: ornes: illustres. Tu uero optime princeps perge quo cœpisti nitere semper ad optima Esto tibi ipse archetypon & exemplar: Teipsum imitare: ita ciues tuos ex malis bonos: ex bonis optimos efficies Nam uita principum censura est: & qualis princeps: tales reliqui ciues esse solent: qui ad illius exemplum componuntur: ita apud mortales immortalem tibi famam comparabis: & post obitum in cœlo inter beatorum domicilia locum sortieris: Vbi beatissimus æuo sempiterno perfruaris.

Ad eundem eiusdem epigramma.

Hesperios inter ductores Inclyte princeps
` Principe quo status hic sospite: sospes erit.
Imperii Columen rerum tutela salusq;
Eximia proauos qui probitate refers.
Suscipe pacata deuotum fronte clientem.
Mancipiumq; recens: Seruitiumq; foue.
Sunt tibi complures ex omni parte diserti
Est tibi pierius turba uerenda chorus
Inter quos cupio numerari maxime princeps
Inter quos unum da mihi quæso locum.
Non enim us certe indecores: nec rustica nostra est
Calliope: & nobis dexter apollo fauet.
Accipe sinceri munuscula parua philippi.
Inspice si quid inest: quot placuisse queat.
Post lites & post decisa negocia rerum
Post bene formatum compositumq; Statum:
Tunc liber uacuusq; meum percurre libellum.
Atq; hylari nugas perlege fronte meas.
Sexquihoram scriptis nostris impende: Sed hora
Sufficit. hoc nimium est: subtrahe dimidium.
Vix legere incipies succincti scripta libelli
Pagina principium prima modumq; dabit.
Iamq; uale: uiuasq; diu mitissime princeps.
Et superes phrygios nestoreosq; dies.
Dii tibi dent quodcūq; cupis quodcūq; mereris.
Dii mihi dent cupias ut meminisse mei.

Ad Magnificũ & ornatissimũ uirũ Bartholomeũ chalcũ Ducalē secretariũ Philippi Beroaldi Bononiēsis epistola.

o Pusculũ de nuptiis Bentiuolorũ: quod nuper excudi tibi Vir præstantissime dicare cōstitui: quem non solum studiorũ: sed etiā studiosorũ amantissimũ cognoui: qui me istic ociantem summa tibi beniuolētia copulasti: ad quē tanq̃ ad anchoram litterati decurrunt. & quia ut est in ueteri prouerbio docti doctos amant tu eruditus eruditos foues & de litteratis littetatus optime mereris: Te ob singulares tuas uirtutes Illustrissimi principes tui auricularium a secretis & omniũ arcanorum participem esse uoluerunt. Te ordini scribarum ornatissimo præfecerunt: Tu archigrammateus nũcuparis. Accipe igitur uir clarissime eo uultu libellũ nuptialē quo nuptiales uoluptates spectare solemus: & si scio quosdam obtrectatores caprata fronte hæc esse lecturos: quibus nihil placet nisi triuiale: quibus ita respondere iure optimo possum. Significatissimis uocabulis cuncta pro uirili parte enarrare contendimus & uerba rebus accōmodare: quæ rerũ causa inuenta fuerũt: quæ si uobis subobscura uident nō est hæc mea sed uestra culpa: qui nihil unq̃ luculentum nihil nisi protritum lectitatis: qui duobus tribusue ad summum libellis contenti reliquos scriptores non attingitis & nihil latinum esse creditis nisi quod in uestris uulgatissimis uoluminibus didicistis. At nos latine scribimus & uerba ex latinissimis scriptoribus sumpta depromimus. Nolite edentuli inuidere dentatis: nolite oculatos talpæ contemnere. ꝙ cæcus lucem non uidet non est uitium solis sed oculorum: ꝙ uos scripta nostra non intelligitis & ob idipsum culpatis nō est scriptoris uitium sed lectoris: Neq; nos tharentinis & cōsentinis scribimus ut ait Lucillius sed eruditis: quorum iudicio contentus quid de me imperitorum rumusculi iactitent floccipendo: & ut inquit epigrammaticus Poeta meraris iuuat auribus placere. me scriptio non triuialis sed erudita delectat: quæ neq; per periodos neq; per longos uerborũ ambitus: sed uerbis significantibus & propriis cũcta exprimat ac effingat: Hæc obiter dicta sint aduersus uitupatores qui obtrectatione alienæ scientiæ sibi

famam acupantur: Tu uero uir præstantissime cum facultas tibi dabitur paulum respirandi ab occupationibus quibus iugiter distineris: libellum a philippo tuo concinatum in manum sumito: & ubi sumpseris perlegito: & ubi perlegeris iudicato utrum in publicum prodire mereatur an potius quod timeo sit futurus pabulum tinearũ. Vale decus meũ & me qui tibi mancipatus sum mutuo dilige.

Quot celebrata fuit genialis pompa diebus.
Per totidem scripta est hæc mihi pompa dies.

Philippi Beroaldi Bononiensis nuptiæ Bentiuolorum.

g Entem Bentiuolorũ multos iam annos Bononie florentissimã honoratissimãq; fuisse adeo notum est ut res probatione nõ egeat. in qua multi insignes clariq; homines extiterũt: quorum multa egregia merita in rem publicã bononiensem quottidie cõmemorantur: sed omnium clarissimus ætatis nostræ uir extat Ioãnes bentiuolus: familiæ illustrator: patriæ splendor: ciuium columen domi forisq; fauorabilis: cunctis Italiæ principibus aut amicicia aut affinitate copulatus: in quo deniq; omnia sunt quæ aut fortuna hominibus aut natura largiũtur. Is nuptias filii primogeniti Hãnibalis celebraturus: ut essent omnium nuptiarum Magnificentissimæ: eas per æstiuum tempus utpote commodius conficere decreuerat. sed Hercules estensis Ferrariæ Dux illustrissimus cum filiam Lucretiam Hãnibali desponsatam iam nubilem ac uiro maturam esse uideret cumq; peregrinationem Religiosam extra Italiam pararet ut nuptiæ maturarentur instabat & omnem procrastinationem detrimentosam esse asseuerabat. Quaobrem Princeps Bentiuolus consilium mutat & ex consoceri sententia nuptialem festiuitatem diebus brumalibus parat quãuis non pauca dehortarentur: & in primis festinatio magnis apparatibus semper infensa. uerum multa quæ impedita natura sunt consilio expediuntur: & summæ uirtuti summæq; fortunæ nihil factu difficile est. Igitur idicto per præconem publicitus die nuptiarum qui dies erat futurus ad quintum Calen. februarii ea Bentiuolus intra dimestre spacium factitauit: quæ princeps alius annuo tempore facere nequiuisset. Que omnia

speciati generatimq; explicare pro uirili parte conabimur. Primũ omniũ forum quod ante Bētiuolorũ ædes erat per quã angustũ ut laxius fieret: proximas domos a possessori/bus emit emptasq; demolit: idq; spaciis temporum uniquis exclusus cũ sylice sternere non posset asseribus contabulat. iubet & operimentũ laneum per sarcinatores concinari ad forum cõtegendũ: ut sub eo nuptiales luxus spectatores sa/lubrius ociosiusq; cõtemplarent. Idẽ domũ quæ alioquin pulcherrima est & cum laudatissimis totius italiæ domibus certat magnifice exornat: parietes oẽs intrinsecus inducto tectorio nouo leuigant: columnæ quæ in peristylo striatæ sunt marmoreis simillimæ efficiũtur: fenestræ mutuli sup liminari aq; hostiorum tota inaurant: Quæ imperfecta sunt absoluuntur: Squalentia reconcinantur: ubiq; pictor ubiq; materiarius ubiq; architectus conspiciunt. feruet per totas Bentiuolorum ædes apparatus nuptialis: conclauia omnia atq; cubicula tapetibus stragulaq; ueste consternuntur: or/natur & lectus genialis in thalamo spõsi magnificẽtissime. Dii boni qualis ille quãq; præclarus apparatus quo exorna tũ est cubiculũ principi Ferrariẽsi destinatum: Hic conopea aurea. Lodices regales cõchiliata peristromata uisentiũ ocu los pascebãt gratissimo spectaculo: ipsum uero Tricliniũ in quo fieri debebat nuptiale cõuiuiũ reliqua antecellit orna mẽta: hic toti parietes belluatis parapetasmatibus uestiũtur supra peripetasmata coronamẽta miro artificio concinata disponũt: in quibus Insignia Italicorũ principũ sũmo cum decore inclusa uisebant. In eodem cænaculo tabulatum fit paulum accliue tapetibus stratis opertũ: ubi Principes pro/ceresq; illustriores una cũ sponsa discumberent. erigitur & abacus in quo uasa aurea & argentea uarii generis preciosis sima exponunt: hic potoria gemmata: hic lances ex argẽto quinquagenariæ: hic escaria ex auro cũ emblematis fabrefactissime celata. hic quicquid uascularιorũ ac celatorum proba tissimorũ arte perfectũ est esse diceres: adeo ut mẽtoris ma nu cũcta fabrefacta uiderent. huic abaco appositi erãt custo des duo ad hominũ effugiem formati: alter claua alter fal/cato ense propinquantibus minitabant: hunc macherofoga illũ corynephorũ non indocte nuncupaueris. fulgore huius

abaci reliquus perstringebat ornatus: quem ornamēti cau/
sa magis q̄ usus effecerant: namq; in alia domus parte alter
erat Abacus concinatus in quo conuiualia uasa innumera
erant collocata: quorū usus erat futurus ad coepulones ac/
cipiendos. Dum hæc intra ædes strēnue properant forinse
cus non minora efficiūtur: nam a domo principis Bentiuo/
li ad portam usq; galeriam quā uocant: q illac uentura erat
sponsa: multiplici ornamentorum genere cuncta condeco
rantur: Domus senio collabentes reficiuntur: parietes ad li
bellam reformantur. columnæ lapideæ ad perpendiculum
exiguntur: Ciues ipsi per eum uicum certatim ornamenta
parare. Sub dio sub porticibus per intercolumnia coronas
ex herbis uirentibus cōfertas suspendere: uestibula ædium
myrtho lauro hederaq; uestire: Multa topiarii operis egre
gia coronamēta conficere: in quibus insignia Bētiuolorū
inclusa cum uenustate uisebātur. diceres hostiatim celebra/
ri nuptialem festiuitatem. Deniq; in hac ciuitatis regiōe nō
brumalis rigor: sed uernā temperies uideri: hic buxus hic
iuniperus uirescere: hic multiuga species herbescētis uiri/
ditatis. Totum iter florulentum ad uiridarii cōsiti speciem
gratiam uiroris recentissimi pre se ferebat: ut non solū pe/
regrini: sed etiam nostrates admirarent cōtemplantes tan/
tam alieno tempore copiam uiridiorū. Præterea Bentiuo/
lus machinatores optimos & topiarios artifices probatissi/
mos acciri iubet: qui solertia quadā genuina miroq; artifi/
cio præditi noui generis ornamēta excogitarūt: ex quibus
unus nomine zephyranus: qui non minus facœtus est scur/
ra q̄ artifex ingeniosus: septē portas ligneas affabre cōfecit
quæ picturatæ & fruticibus herbisq; uiridātibus decoratæ ex
ornabāt uiam nuptialē interuallis prope paribus inter se di/
stantes ad imaginē portarū urbicarū: nisi quod catharactas
nō habebāt: sed illa quæ ædibus Bentiuolis erat ꝓxima reli
quas decore uincebat: in qua simulachrū herculis cū leone
cōgredientis uisebat aspectu truci formidandi. uisebat & e re
gione altera herculis effigies repullescentia hydræ capita
amputātis. Cæterū cum nihil in omni uita pulchrius sit or/
dine sine quo nec militarē disciplinā imꝑatores ualēt expli
care: nec gubernatores regere nauigia: Bētiuolus ut omnia

ſint diſpoſitiſſima procurat. nam homines idoneos deligit
inter quos diſpartita ſint officia nuptialia ne quid tumultu/
oſæ pturbationis oriatur. hũc lectiſterniatorem eſſe iubet:
illum obſonatorem: hũc præfectum popinarũ: illum bella/
riorum. alius promus: alius condus deſignat̃: eſt qui procu/
rator peni cõſtituat̃: ẽ qui cellæ uinariæ præficiat̃: ita unuſ/
quiſq; curando quod ſuũ eſt aliena non turbat. in primis iu
uenes numero ſex & .xx. ex nobilioribꝰ ditioribuſq; noſtræ
ciuitatis deligũtur qui ſint architriclini ſiue archipoſias di/
cere malis: quos uulgus Seſcalcos appellat. Vtẽdũ eſt enĩ
popularibus uerbis ad rem popularem declarandam. ex his
ſinguli ſenos miniſtros eligere iubentur: quorꝫ opera naua
& ſtrenua in conuiuiis nuptialibus utantur. ex hoc architri
clinorꝫ ordine nullus fuit qui nõ impendia prope regalia fe
cerit & immenſas pecuniarũ ſummas profuderit: dũ ſe quiſq;
ſuoſq; miniſtros nuptialibus ueſtimentis exornat. deſignan
tur & ſex alii architriclini maiores qui dicuntur omnes fere
ex ordine ſenatorio: præterea adoleſcentuli octo luculenti
ſummoq; genere nati euocant̃: quibus iniunctum eſt ut ſpõ
ſam introeuntem a porta domũ uſq; deducant inſtar ſtipa/
torum: quos priſci Laterones nuncuparũt. Et quoniã adue
narum ad nuptias celebrandas uenturorum innumera mul
titudo expectabatur: ordinat Bentiuolus ut omnes honori
ficentiſſime commodiſſimeq; accipiantur. In domibus ci/
uium ornatioribus hoſpitia magnificentiſſime parantur: &
ꝓ diuerſorii amplitudine aliĩ plures: alii pauciores aſſignan
tur. Iam cuncta apparatus nuptialis diligentiſſime compa/
rauerat. Iam appetebat condictus dies feſtiuitatis: cũ ſpon/
ſus ad coniugale fœdus cũ ſponſa ineundũ Ferrariam profi
ciſcitur comitatu prope regio decoratus. ducẽti ferme eũ/
tem ꝓſequũtur inter quos ſupra uiginti haud dubie nobiliſ
ſimi & ipſius ſponſi frater minor natu prothonotarius. nos
quoq; diſcipulum officii cauſa ſumus proſequuti: oẽs ma/
gnificẽtiſſime accipimur a principe Ferrarienſi: ibiq; biduũ
cõmoramur donec celebrent̃ ex ritu fœdera nuptialia & an
nulo ꝓnubo digitũ ſpõſæ ſponſus oppigneret: amboq; facer
doti a paranymphis offerant̃: q̃bus rite peractis domuitio/
nẽ capeſſimus aliquot ex primoribus cũ ꝓthonotario reli/

ctis ad sponsam prosequendam. Cum genero socer auliciq;
interiores nauem conscendunt nocteq; intempesta appel/
lunt ad pretoriũ Bentiuolum quod uocant: quod magnifi/
centissimum pulcherrimumq; in agro Bononiẽsi princeps
Bẽtiuolus extruxit: distatq; ab urbe millibus passuũ decem.
Postridie eius diei Bononiã ingrediẽti Herculi hestẽsi ob/
uiam it Bentiuolus comitante maxima caterua uirorũ splẽ
didissimorum non solum nostratiũ: sed etiam externorum
qui iam conuenerant ad officium nuptiale. Illuxit demum
dies nuptiis destinatus: qui imbribus fœdus omnes & potis
simum Bẽtiuolum dolore confecit secũ reputantẽ: quãtos
rerum apparatus quantãq; nuptialem pompã esset imber il
le perturbaturus. Omnes deprecabũdi deum omnipoten/
tissimũ orare ut tantisper pluuia cohiberet donec introitus
sponsæ in urbem pompaticus perageretur. Verũ inexorabi
le est fatum & inuidenti fortunæ repugnare non licuit nolẽ
ti ut ex omni parte beatas nuptias uideremus & lætissima
uoluptate permulceremur. Iam aderat hora condicta qua
obuiam cũcti prodire ceperũt sponsæ uenienti ex pretorio
Bentiuolo: ubi noctem unã cõmorata festinabũda peruene
rat ad uillam suburbanã: ibiq; substiterat obuios aduentan
tes operiens. Omnis ætas sexus ordo uiam galeriam agmi/
natim cõpleuerant studio uisendi exoptatissimã sponsã spõ
sæq; apparatũ. Vix locus q̃uis latus & longus capax erat tan
tæ multitudinis cateruatim confluẽtis. ciuitas oĩs peregrini
omnes mira densitate cuncta stipauerant. multi columnis
implexi: non pauci e fenestris semi conspicui pleriq; sub dio
inter imbres prospectabant: tanta est mortalibus insita cupi
ditas nouitatis. Gliscẽte ĩ horas pluuia nullamq; pausam fa/
ciente: Bentiuolus hanc sibi curam sumit ut cũcti ordine &
sine tumultu pompabiliter incedant. Longũ esset referre si
gillatim quo ordine principes oratoresq; principũ incesse/
rint: summatim exponam illustriora ac splendidiora. Prĩci
pes Italici partim ipsi uenerãt: partim uicarios miserant ad
nuptias illustrandas: qui oẽs in suis quisq; ordinibus collo/
cati ingrediebant᷑. Inter eũdum ĩspectione digni potissimũ
fuere equestres lancearii principis Mantuani: q turcharũ
habitu ĩgrediẽtes ritu militari lanceas manu reciprocabãt:

tales macedonum hastatos fuisse crediderim quos Sarisso/
phoros appellitabant: hos uulgus corrupto paulū uocabu/
lo Stradioticos appellat cū stratioticos græcanica dictione
nuncupare debuisset: hos subsequebant Hipotoxotæ: q sūt
ex eqs sagittarii induti prasinos amictus: architriclini archi/
triclinorumq; pedissequi ordine incesserunt. Vidimus hac
pompa nymphas ritu amazonio obequitantes: quæ subli/
matæ in equo non sedebant: sed stabant. Vidimus Gigan/
tem staturosam obambulātem: quā ars emula naturæ simil
limā ueræ effigiauit. Vidimus gralatorē in longuriis passus
grandissimos diuaricantē. Audiuimus sonitū tintinabuloꝝ
crepitū sclopūq; tormentoꝝ bellicoꝝ: quibus cuncta perso
nabant. Præterea ibat ordo tibicinū tubicinūq; populosus
adeo ut clangore tubarū ac stridore lituorum cælū reboa/
ret auresq; audiētiū obsurdescerent. Post longum pompæ
ordinem incedit nouissimo loco noua nupta sedēs in equo
cādidissimo atq; pulcherrimo: qui ephippiis aureis preful/
gens phalerisq; preciosis ornatus tollutim gradiebat: qua/
les prisci tollutarios asturcones mannosq; uocitarunt. hunc
gradarium equū sponsæ adduxerant octo illi adolescentuli
qui munia obibant stipatorum: qui uestes breuiores induti
argento textili confectas per imbrem lutumq; sponsam cō
stipabāt: ex quibus aliquot uniones gemmasq; in calciamē
tis gestare cōspeximus. Cantata fuit carmina sponsa trāseū
te partim latino: partim uernaculo sermone composita: in
singulis illis septem portis: quas tēporarias ex ligno frōdi/
busq; uirentibus a zephirano scurra fabricatas supra docui/
mus: quæ singulæ sub tutela uirtutum singularum erant cō
secratæ: ex quibus quatuor philosophicas: tres theologicas
appellant. Constat inter omnes spectatores nihil fieri po/
tuisse splēdidius hac pompa nuptiali: nisi pluuia cōtinēs ac
iugis obstitisset: quæ effecit ut nemo uestes preciosas ostē/
taret ut oēs incederēt penulati pileatiq;. Rimata est hoc in/
uidia telū quo nuptias disturbaret. nā perdius & pernox im
ber diem etiā posterū ex magna parte fœdauit: quæ res īpe
dimēto fuit quo minus spōsa ex cōstituto ædem diui Petro
nii pompabiliter adiret: quem Bononiēses deū tutelarem
uenerantur. Cæterū non semper habet fortuna longas ma/

nus & interdum aduersa ratione superantur: nam princeps Bentiuolus ut semp est præsentissimo consilio uiam inue/nit qua intra priuatos parietes ostētaret prīcipibus cūctisq; proceribus magnificentiā apparatus nuptialis. Congrega/tis in cænaculo oībus illustrioribus ex thalamo geniali spō/sa progreditur uentura in cetum prīcipum augustissimū an/tecedentibus nimistris architriclinorum numero centum. & ui. q omnes sericati formosum exhibuere spectaculū: alii pur/pureo: aliī hiacyntino: alii prasino colore mōstrabiles: quo/rū erant calciamenta consimilia utpote consuta ad insignia Bentiuolorum: sed longe formosissimū spectaculū præbuere ipsi architriclini togas ex argento textili talares induti exce/ptis duobus: qui q erant equestri dignitate decorati aurea uestimenta gestabant: hiq; ī nouissimo loco utpote hono/ratiores agmen cludebant. in singulorum manibus scipiones erāt picturati peculiaria ipsius architriclini atus insignia. Ex his complures torquati sunt conspecti torqbus aureis ī sum/mo pectore fulgētibus: omnes stupere omnes admirari tā/tum rerum fulgorem: tantas īpensas qbus regia uectigalia uix sufficere possent. idem oībus ornatus: idem uestimentī genus: omnes principatu digni uideri: omnes incessu ma/iestatem quandam præ se ferre. Et profecto cultus magni/ficus addit hominibus auctoritatem. Subsequebantur re/liqui sex maiores architriclini uirgas auratas manu feren/tes: quorum tres in uestimentis aureis profulgebant: duo concinnati: Sextus in argentea uestē splendescens. De/inde incedit sponsa incessu matronali mundo nuptiali de/center ornata quam omnes fere nostræ ciuitatis prima/riæ matronæ comitabantur non solum formositate con/spicuæ: sed & uestimentis radiantibus monilibusq; gem/mosis condecoratæ. & mediussidius cultus formam ma/ximopere uenustat. Ibi princeps Ferrariensis natam oscu/labundus amplectitur: ibi ex ritu christianorum celebran/tur diuina mysteria: episcopusque urbinas a Pontifice maximo destinatus Diploma pontificale palam recitat: Quo nouis maritis connubium fortunatum auctoritate qua pollet in terris amplissima denunciat. Iam dies ut inquit Plautus ad umbilicum erat dimidiatus mortuus:

Iam prandendi tẽpus instabat. repente omnes se accingere & sua quisq; munia diligēter obire. Lectisternatores men/sas apponere: omnes ex ordine accubare. principes una cũ spõsa in tribunali celsiores eminere. Optabat Princeps ben tiuolus & esse & dici conuiuator absolutissimus. cupiebatq; istud nuptiale conuiuium si fie posset esse posteris exem/plum: itaq; cum sciret in rebus omnibus Domini plurimũ pollere præsentiam: & frontem occipitio ut ueteri adagio testatum est esse priorem: instituit non solum interesse: sed etiam præesse pompæ conuiuali. Singulis mensis binos ar/chitriclinos assignat eosq; bifariam diuidit: ut alteris dapes integras inferentibus alteri efferant iã semesas: alteris scan dentibus descendant alteri: uicissimq; laborent & quiescãt Ex hoc ordine effectum est ut præter luxum atq; opulentiã esset ordinatissimum compositissimũq; conuiuium. Benti/uolus ipse discursare: satagere rebus omnibus præsto esse: ipse iubere oẽs iussa obedienter exeq. adeo reuerentia re/bus obeũdis efficax est. Dant manibus aquæ odoratissimæ ex aquiminariis argenteis: quæ gutturnia alio nomine gut tiq; dicuntur: inferuntur ex saccaro nucleisq; pineis conci/nata cibaria: inferuntur & panes dulciarii simulq; uinum ge nerosissimum: quod prisci passum ut opinor neoterici mal uaticũ appellant: cui tanta auctoritas inest ut singulæ ex eo potiones tantũmodo dent. In cesaris dictatoris epulo quat tuor uini genera apposita cõstat: idq; p lautissimo celebrat: at in hoc innumera exhibita fuerũt dulce: austerũ: tenue: fir mũ. Alius cõuiua meracas potiones hauriebat alius dilutas hũc suauia illũ subaustera delectant: pocillatores præsto sũt ut Cyatissent epulonibus p ut singulorum stomachus & gu stus exposcit. Primis ferculis duobus aut ad sũmũ tribus exẽ pta est fames esurientiũ. Reliqua magnificẽtiæ causa sũt il/lata: In quibus seruatũ est ut altilia in singulis ferè missibus mensæ principiũ uiuentia importarent. uidimus porcellos grunientes capreolos per triclinium cursitantes: histrices aculeos subrigentes: uidimus pastillos quos uocant auicu/las coquinatoria disciplina in cõuiuio emittentes: quæ per cænationem uolitãtes effugiũ quæritabant: Vidimus infer ri pauones flammiuomos plumis uersicoloribus uestitos:

oculosq; gemmatis caudæ rotantes. illati sunt & phasani cũ
pennis: cuniculi lepusculiq; cum pellibus: quæ omnia oble
ctamento fuere pransoribus. illata sunt & secundæ mensæ
bellaria: ex saccaro poma nucesq; omnis generis tanta arte
confectæ ut a ueris fructibus non internoscerẽtur. Quid te/
stuacea scitissimi saporis quid mellitissimas ex saccaro pla/
centas? Quid tuceta preciosa: quid assaturas: quid conditu/
ras exoticas enumerem? Quid tragemata cœnam ex more
claudẽtia? quæ sermone uernaculo confectiones nuncupã
tur. Missus ferculorum circiter triginta fuerunt. Conuiuæ
ferme centeni quinquageni discubuerũt. Structores adhi/
biti scientissimi obsoniorũ scindendorũ in frusta nõ enor/
mia. Quis tantus ingenio: qs tanta facũdia præditus ut uer/
bis idoneis posset multiiugũ minutatim explicare conui/
uiũ? Legimus in heliogabali conuiuiis exhibita fuisse supra
xx. fercula ingentiũ epularũ. Legimus Antonii & Cleopa/
træ cœnas fuisse lautissimas: quas imitabiles ipi nominabãt
Legimus luxuriosissimas uitelli patinas ueri iperatoris con
uiuium preciosissimũ: luxũ Luculi nepotalem: saliorum da
pes: põtificũ cœnas. Legimus & illas apud priscos fuisse epu
lares cœnas quas luculenti scriptores modo adiciales: mo/
do dubias: modo pollucibiles appellant: quæ omnia epulũ
istud bentiuolorũ nuptiale aut æquat aut antecedit: in quo
omnia i argẽto puro edulia illata fuerũt: quod protractum
est ab hora diei. xx. in horã noctis tertiam. & cũ de die epu/
lari cepissent noctu electis triclinaribus surrexerũt: omnes
fere poti distẽti oscitãtes simillimiq; hallucinantibus. ipsius
conuiuii magna pars ad funalia lychnosq; pẽsiles acta. Sub
crepusculũ uespertinũ cerei ex alba cera utpote preciosiore
cõfecti accẽdunt: quorum tãta erat uis & copia ut nocturnas te
nebras flãmis exuperarent. Duo præterea cãdelabra ingen
tis magnitudinis deargẽtata ex laquearibus auratis demis/
sa pendebãt simillima lucernis priscorum: quas polymixos uo
citarũt: in his lilia & flores artificio mechanico concinati ui
sebant: qualia ornamenta fuisse legimus in candelabris So
lomonicis. Erat præterea ignis intra candelabra furtim in/
clusus q quasi i radio discurrẽs hora stata lãpades & cereos
infixos accendit. omnes mirabũdi suspicere tam nobile cõ

mentum: laudare tam fallaciosam machinationem: contē/
plari tam errabūdum igniculū: in cauo ædium ipsoq; uesti/
bulo nocturni luminis instrumēta globis piceis referta col/
lucebant: cunctaq; illuminabant. Finito conuiuio remotisq;
mensis pauimēta uerrūtur scopis deauratis. Sunt hæc friuo
la nec inficior: sed curiositas nihil recusat & ex friuolis ple/
rūq; grauiora pensitamus. Deinde saltatiões choreæq; ma/
tronales exhibent. Saltauit & ethrusca puellula exossam sal
tationem cum omnium qui aderant admiratione. mox spe
lūca fictitia instar natiuæ siluosæq; speluncæ una cum mon/
te ligneo repsit intra tricliniū: repsit & castelli simulachrum
una cū turri nemine q gestaret apparente. Intelleximus tūc
illud epigrāmatici poetæ carmē quod prius subobscurū no
bis legētibus erat: Repserūt scopuli mirādaq; silua cucurrit
ex his oībus paulatim nimphæ progrediuntur ad effigiem
dearum reformatæ. Credidimus hoc Paridis esse iudicium
de tribus deabus quoniā Iuno & Venus affuerūt. Sed loco
Mineruæ aderat Diana cū Nymphis: quæ saltare fabulam
ceperūt in qua nympharū una: tanq̄ transfuga ex castris Di
anæ cælibis ī castra Iunonis quæ coniugalibus uīculis præ/
sidet transmigrauit. Canticū cecinerūt pueri symphoniaci
uoce canora cōcinentes: ad quorum rithmos nymphæ cor
pus mouebant dantes staticulos saltatorios. Magna deniq;
parte noctis trāsacta inter ludos conuiuales cūcti cubitū sa/
cessunt. postridie eius diei aperit cælum serenū ac sudum &
sol radiosus exorit cuncta collustrās. Quocirca destinat prī
ceps Bentiuolus ut sponsa ordine pompatico ad templum
diui Petronii religiosum proficiscatur id quod pridie face/
re nequerant. Conueniūt e uestigio matronæ omnes: con/
gregat omnis ordo nostratiū: præsto sunt architriclini ue/
stium argēteatum fulgore conspicui cū populosa ministro/
rū familia. Adsunt prīcipes ac proceres omnes in aula Ben
tiuola congregati: Incipiūt bini terniq; procedere gradu lē
to atq; pompatico: ibāt singuli hospites singulis ciuibus co/
pulati: hac pompa nihil pōpabilius: hoc spectaculo nihil spe
ciosius excogitari posse contenderim. Via tota fulgebat or
dine incedētium luminoso: qui aut coccinati: aut argētati:
aut aurati in incessu uidebantur: nullus sine olosenca ueste

in ea pompa conspectus. Nam bononienses & si semp alias uestitu cultuq; elegantissimo fuere: attamē id temporis oēs ut nuptias exornarent uestimēta serica ac bombicina ꝑ facultatibus cōfecerant. Tanta aūt fuit pompæ incedētis multitudo ut primi iam in foro uiserent quādo nouissimi ex palatio Bentiuolo᷑ uix dum egrediebant: res erat nō minus memoratu digna q̄ admiratione contemplari tot clarissimos ꝓceres: tot illustrissimos prīcipes: tot summates matronas cocco argento auroq; fulgentes: qui ad deum salutā dum simul incedebant. Quicquid usq̄ speciosi est hic esse uidebat. Aedes ē diui Petronii i foro Bononiēsi amplissima: quæ & si latericia est: tamen ꝓpter uenustatem atq; simetriā marmoreis templis est æquiperanda: salutatis ex ritu christianorū religiosissime numinibus: mysticisq; canticis peractis eodem quo uenerāt ordine ad ædes bentiuolas reuenit: ibi repotia ex more uetustissimo reparant: prandioq; lautissimo prīcipes proceresq; cū matronis accipiūtur. Post prandiū data sunt oculorum uaria oblectamēta: editum est & simulachrū pugnæ gladiatoriæ. Nāq; in foro bentiuolo quod asseribus pauimentatū esse docuimus adolescentuli nostrates ad quinquaginta edocti a magistro armorum peritissimo: quales apud romanos fuere lanistæ: digladiari inter se ceperunt: & nūc punctim: nūc cesim ictus inferre: nūc illatos oculis uigilātibus euitare: modo assultibus uariis aduersarios premere: modo pressi retrocedere: deniq; oēs armorum tractando᷑ numeros iplere: formosum sane belliciq; spectaculum: in quo manica ferrea in medio digladiātium collocata & circū eam atrox certamē inter omnes exortum: dum singuli pro uiribus corripere contendunt. uictor ludicri certaminis pronunciatus Nicolaus cognomento bazanus qui primus manicam sustulit. Sub eodem papilione quo forum Bentiuolum tegebatur ludus pilaris celebratus non sine maxima spectatorum uoluptate. destinati erant ad pilæ lusionem hinc inde quinquageni iuuenes lacertosi: ualentissimique alteri amictu prasino conspicui: alteri hiacyntino: ita enim colores appello: quos semidoctum uulgus uiridem cælestemq; nuncupare consueuit. Alteri fortunam ducem sequuntur. Alteri pru-

dentiam utraq; pars suam inuocat suffragatricem. in me/
dio follis pugillatorius uentosa granditate tumescens loca
tur quem calcibus pugnisq; incursantes utrinq; omnibus ui
ribus neruisq; contendũt ultra præscriptos aduersariorũ ter
minos eiaculari. Nõ ero in hoc spectaculo describẽdo pro/
lixior: cũ paucis ante annis id ludicri genus in foro Bononi
ensi exhibitũ copiosissime explicauerim in epistola ad Frã/
ciscum puteolanum præceptorẽ meum scripta. Reliquum
ante cænã tempus saltationibus & choreis impensum. post
cænã ingrediũtur personati scænico ornatu intra nemus in
clusi: quod consitum uiretis & arbusculis nihil pene dista/
bat a uero nemore. cupidinis ludicrum egerũt homines fe/
ri ac siluatici clauam ligneã manu gestantes instar Herculis
clauigeri. cantata sunt carmina argumento discursibusq; re
ciprocis accommodata. ex his unus leonẽ cicurem exarma
tũq; loro trahebat. erat aũt homo leonina pelle uestitus te
ctusq; adeo graphice ac solerter: ut a nescientibus uerus leo
crederetur. exhibitus est & in saltatione monoceros ficticius
sequenti die qui dies erat pridie ka. Februarii simulachrum
pugnæ bellicæ ĩ foro maximo editum est: ad quod spectã/
dũ anteq̃ iretur in aula Bentiuola Ientaculũ regiũ dignũq;
memoratu prĩcipibus matronisq; exhibetur: quod inter cæte
ra spectacula cũ primis annumerari meretur: Nãq; per dul/
ciarios artifices quos diu domi ob id ipsum habuerat prin/
ceps Bentiuolus cõcinnata sunt ex saccaro edulia uariĩ ge/
neris: quæ intra tricliniũ ex ordine illata cũctorum oculos
ad talem inspectionẽ conuerterũt. Præcedebat carrus cupi
dinis triũphalis ad amussim cõfectus: quem quatuor ex mi
nistris baiulabãt: subseq̃bantur simulachra oppidorum: ima/
gines elephantorũ: effigies uolucrũ: spectabãtur & naues cũ
armẽtis: insignia prĩcipũ & id genus q̃plurima: quæ nemo
a ueris internoscere posset: adeo ingeniosa est natura mor/
taliũ ad cũcta quæ uelit imitãda. Oĩa hæc importata fuere
magis uisui q̃ esui accõmodata: magis oculos satiatura q̃ sto
machũ. Singula singulis dono data prĩcipibus. Esculẽta ue/
ro bellaria atq; tragemata oĩs generis pro Ientaculo infe/
rũtur: quorũ magna pars in uulgus pro missilibus sparsa. Cũ
omnes lautissime ientassent itũ est agminatim ad hasticos

ludos contemplandos: quos spōsa cum omni comitatu ma
tronali prospectauit e speculatorio: quod decētissimum in
palatio senatorio ob id ipsum fieri iusserat minus roscius id
temporis dictator homo omnium nobiliū doctissimus om
nium doctorū nobilissimus. Iam totus populus ac peregri/
ni passim ꝑcurrentes forum compleuerant: & cuneos instar
cuneorū theatralium e ligno fabricatos fartim constipaue
rant. Multi cum periculo salutis culmina tectoꝝ quibus fo/
rum cingitur conscēderant ex imbricibus tegulisq; specula/
turi. Tres equitū turmæ totidemq; turmarum ductores ap
paratu magnifico spectabiles forū ingrediūtur. Ordo agmi
nis turmatim euntis talis fuit. Primus Hannibal Bētiuolus
equo inuehitur: quē antecedūt equi bellatores eximiæ ma
gnitudinis aureis tegumentis uelati. circūstāt stipatores cā
didati tanq̄ petitores magistratuū romanoꝝ. Turmales re/
gali cultu procedūt: ipse armatus fulget ī equo. Arma radi/
antia aureo paludamento conteguntur pompa prorsus re/
galis opulentiæ: ex altera fori parte irrumpit Franciscus prī
ceps Mantuanus: qui incomparabili magnificentia omniū
oculos in se ac suos conuertit: præibant lancearii habitu
thurcarū de quibus ante dictum est. Lancearios sequebanť
bipotoxatæ cum scorpionibus. equi duodecim sine sessori/
bus ingenti corporatura deducūtur operti uelamētis: quæ
auro erant purpuraq; distincta: quorum fulgor omnes fori
partes illuminabat: de q̄bus Virgilianum illud dici merito
poterat. bello armanť equi bellum hæc armenta minātur.
Proximi ibant Doriphori ut ita appellemus gestatores ha/
starum bellicarum. Ipsius uero prīcipis cultus īter precipua
spectabatur. Nāq; equo uectabatur exuperātissimo uigore
& inusitata magnitudine & uectabať paludatus aureo palu/
damento: ornatuq; haud dispari suos exornauerat bellato/
res. præcurrebant spiculatores induti uestimenta preciosa
utpote dimidiata ex auro dimidiata ex serico contexta. No
uissimo loco introcessit Gibertus carpinas principis Benti/
uoli gener & ipse uisendo decore conspicuus ornamentis
equoꝝ eqtumq; præfulgentibus. Venerūt & alii ꝑ facultati
bus ornati: sed sup omnes Mātuanus regulus existimatus ē
illud decorasse spectaculum: cuius manica paludamēti car/

bunculis:hiacyntis:saphiris: & id genus gemmis preciosissi
mis onusta pstringebat acies oculorum:ordo hastici certa/
minis erat talis. Duo cataphracti e regione collocantur qui
in equo immobili sedentes exciperēt ictus incursantiū:qui/
bus post horæ spaciū totidem recentes succedere debebāt.
Hæc bellicæ pugnæ imago ex militari romanoꝝ disciplina
mihi translata uidetur:apud quos tyrones exercebantur ad
palū. qui instar bellatoris immobilis excipiebat ictus con/
gredientiū.pugnatū est horis amplius tribus cōtinēter:cō/
plures hastæ & a bellatoribus procurrētibus & a statariis fra
ctæ: cōplures ictus armisoni ultro citroq; & illati & accepti
foro clangentibus tubis reboante spectatoribusq; plausu &
uociferatione fauentibus. Multorū eo die uiriliter dimicā/
tium uirtus spectata est: sed in primis Hanibalis Bentiuoli:
qui ante annos gerens robur animūq; uirilem specimē am/
plissimum futuræ uirtutis ostēdit: quæ in pulchro atq; pue/
rili corpore ueniens gratior fauorabiliorq; esse consueuit:
Gaspar Roberti sancto seuerinatis filius paternæ uirtutis
emulator fūctus est officio acerrimi bellatoris: sed īter om
nes excelluit princeps Mantuanus quē post certamen iudi/
ces publico pconio uictorē pronūciauerūt: brauioq; quod
erat argenteū donauerūt. Trāsacto ludicro cūcti lætitia de
libuti cū oculorū desideria satiassent foro facessunt: iam die
in uesperā præcipiti recta ad ædes Bētiuolas pergunt nouū
infrequēsq; spectaculum speculaturi. Nam Florētinus qui/
dam machinator ægregius:& mechanicæ artis sciētissimus
machinam solertissimo artificio fabricauerat:quam giran/
dolam uulgus appellat:quæ nostra lingua orbis flammeus
dici pōt. Vtar enim hoc uocabulo quoad inuenero melius:
erat hæc machina funibus suspensa sub papilione Bentiuo/
li fori ingentis magnitudinis ī rotūditatem circumacta: tri/
bus circulis cingebat medio extremos exuperante: cresce/
bat in uentrem labris paulatim se restringentibus: cui nihil
tam simile est q̄ calathi effigies. Ignis intra machinam fur/
tim inclusus arte mechanica alebatur per fomites incendio
rum discurrēs qbus tota moles erat refertissima:debebatq;
hora sub uesperū statа cū crepitu bomboq; maximo flagrā/
tes radios eiaculari. Machinator pdixerat post primā horā

nocturnam futuram flammarum eiaculationem. Iam sublato tentorio: reductisq; uelis audissime præstolabatur populus numerosus condictũ tempus conflagrationis. Iã crepusculũ iam tenebræ densæ iam hora fatalis aduẽtat: cũ repente tãta uis flãmæ & incẽdiorũ emicuit cũ crepitu eruptionis uehemẽtissimo ut cælũ ipsum flagrare simul & ruere uideret: ut multi præ pauore corruerint. fuligine fumo odoreq; sulphureo cũcta compleri. Radii igniti subinde erumpentes inter spectatores formidolosos uolitare: horum facies afflatu fœdare: illorum uestimenta comburere: fuitq; plenũ horroris cum uoluptate spectaculũ: quod nouissimũ inter nuptiales lusus exhibitum haud quaq̃ displicuit nouitate blandiẽte: quæ semp fere solet esse gratissima: cum ad noua homines libentissime ueniant ad noua concurrãt. exacta est cæna saltationibus non inuenustis & id genus uoluptatibus kalẽ. Februariis cum iam absoluta eẽt ex omni parte festiuitas nuptiarum quæ quatriduũ celebratæ fuerunt: hospites tam prĩcipes q̃ priuati suas quisq; domos repetere & in patriam repedare ceperũt omnes imbuti hac persuasione ut Iohannem Bentiuolũ magnificentissime ornatum seuero honorificẽtissime acceptos arbitrarent: crederẽtq; reliquos Italiæ prĩcipes facilius Bentiuolorum nuptias imitaturos q̃ superaturos. Et me hercules nemo non uehemẽter admirari incredibilem tot rebus peragendis celeritatẽ: secum quilibet reputare quantas facturus fuisset princeps Bentiuolus nuptias si annuum tempus ad ornamenta cõparanda habuisset: cui bimestri spatio p brumales dies tãta cõficere licuisset. Ad nuptias celebrãdas hospitũ circiter tria milia conuenisse memorant: q p hospitia ciuiũ diuisi pastiq; esculẽter cibariis ex aula Bẽtiuola affatim suppeditatis. Cibus potioq; oĩbus esuriẽtibus ac sitiẽtibus exhibita. illuc ægestosi tanq̃ in asylũ cereris ac liberi pris cõfluebãt: Tubicines tibicinesq; ex oĩbus Italiæ partibus innumeri affuerũt: tĩpanistæ utricularii choraulæ & id genus ferme omẽs organici musici undiq; cõuenerũt: audiuimus petulãtias scurrarũ facetias morionũ: uidim⁹ pstigia pstigiatorũ: nec pumiliões defuerũt. Ex hoc oĩ numero nemo non donatus a Bentiuolo prĩcipe discessit: iter multa apparatus nuptialis ornamẽta

ornatissimus magnificẽtissimusq; fuit ordo architriclinorũ: quorũ nemo p tot dies eandem uestem bis induit eũdẽ cultum iterauit. Quinimo singuli singulis diebus mutatoria subinde induebant. Idẽ quoq; a pricipibus matronisq; factitatum: munera nuptialia certatim ab oĩbus collata. Ciues Bononienses publice ac priuatim q̃plurima cõtulerũt. Alii maiora: alii minora pro facultatibus. Agricolæ ac rusticani omnes pagatim oppidatimq; cum donis nuptialibus ad Bẽtiuolum prĩcipem accesserunt. Prĩcipes italici tam reges q̃ reguli legatiq; prĩcipum ac dinastæ preciosissima quisq; munera attulerũt. Sũma accepti haud dubie maxima æstimatur. sed summa expensi nõ mediocris. per eosdem dies clausæ sunt tabernæ: officinatores feriati: & leticiæ causa indictum est iusticium: quod prisci romani ĩ luctu ac periculis ĩdicere solebant. Hactenus nuptialem festiuitatem scribendã esse duximus. Alii minutiora scribãt & leuiora: quæ nos cõsulto prætermisimus præbitura plus fastidii q̃ oblectamẽti lectitãtibus. Quod supest deos deasq; omnis rogo & oro ut cõnubiũ istud uelit esse fœlicissimũ ac fortunatissimũ: sicut nuptialis apparatus fuit ĩplẽdidissimus: utq; nouis maritis annos Nestoreos cũ Metelli fœlicitate largiantur.

Eiusdem Endecasyllabon.

Quo tu quo properas recens libelle?
Extra limina cur cupis uagari?
Intra scrinia cur nequis manere?
Cur limam refugis meumq; cælum?
Cur optas uolitare per tabernas?
Vendi plus minus assibus duobus?
Exi: sed uideo tibi paratos
Ronchos Rhinocerotas & malignos.
Rugoso aut piperi dabis cucullos.
Aut merces olidas salariorum
Infœlix gremio teges madenti.
Hæc incommoda si sapis libelle
Vitabis: uia nam tibi parata est.
In chalci fugito sinum patroni
Qui iam suppetias feret clienti:
Qui te præsidio suo fouebit:

Qui doctos amat excolit uenustat.
Hunc quæras: reuerenter hunc adito:
Huic post legitimam osculationem
Dices protinus. o decus honorum
Te saluere meus iubet poeta:
Et te uiuere Nestoris senectam:
Et te principibus diu placere
Optat: sisq; sui memor precatur.
I iam quo properas recens libelle.

Philippi Beroaldi oratio nuptialis habita Mediolani.

i Nter multa uiri præstātissimi ac matronæ ue/
nustissimæ quæ iucunda & utilia mortalibus
cōparata sunt: iucūdissimum & utilissimū est
maritale coniugiū: quod hoīes disiūctos uin/
culo arctissimo coniūgit: quod familias disso
ciatas mutua affinitate cōsociat: quod necessi
tudines cōciliat: quod amicicias religiosas comparat: quod
domos numerosa sobole fœcūdat: quod urbes legittimis
ciuibus replet: quod deniq; efficit: ne genus humanū tēpo/
ris longinqtate depereat: sine quo nulla ciuitas: nulla gens
nec ipse ut ita loquar mūdus cōsistere pōt: unde nō medio/
cri laude dignus existimandus est Cecrops ille priscus: qui
diphyes cognoīatus esse fertur: hoc est duplicis geminæq;
naturæ. ppterea q̄ primus fœminā mari sacrosancto matri/
monio copulauerit: quo dono nullū donū maius excogita
ri posse contenderim: quod nō tā humanū q̄ diuinū: cuius
non tā cecropē q̄ deū conditorē credere debemus: sicuti &
ecclesiasticū dogma præscribit. merito itaq; ingenio℞ fons
Homerus populos ī cælibatu uiuētes Abios appellat q̄si ui
ta carētes: & mortaliū uita sine cōnubio dimidiata a luculē
tis scriptoribus nūcupatᵗ tanq̄ absoluta ac pfecta uita ex ma/
ris fœminæq; societate cōficiatᵗ. Et quēadmodū laudādi sūt
illi q in ordine marito℞ numerari cōcupiscūt: ita illi uitupe
tādi q in cælibatu uiuere pseuerāt iugū cōiugale despcātes.
Quib⁹ uero pconiis q̄ue laudatiōe celebrari merentᵗ illi ue
teres romaniᵗ qbus nulli unq̄ nec sanctiores nec bonis exē/
plis ditiores extiterūt: q cælibes puniebāt multā irrogare
soliti si qs uxorē ducere renuisset. Talesq; subinde censoria

nota afficiebant. Qua qdē in re mihi uident lycurgi & Pla/
tonis leges utpote diuinitus cōditas esse imitati: quæ iubēt
eos oīs dedecore afficiēdos esse pecuniaq; mulctādos q rei
uxoriæ nō fuerit operati. Nāq; e Scitis lycurgi arcebant cæ
libes ab inspectione ludoꝝ gymnicoꝝ: & honore illo priua
bant: quo iuuenes ꝓseq seniores cōsueuerūt. & illud in der/
cyllida a iuuene spartano dictū nemo nō ꝓbat: q assurgere
illi noluit q̄q̄ imperatori nō improbo neq; cedere subsellio
uerbū illud ꝓmens dignū memoratu. Ideo tibi nō assurgo
qm̄ neq; tu filiū qui mihi cederet genuisti. Platonicæ uero
leges tempus cōiugale præscribētes mulctā dicūt illi: qui a
xxx. ætatis anno usq; ad trigesimū quintum uxore ducenda
supsederit. Aristoteles quoq; cū præceptore Platone con/
gruens præcipit in politicis fœminas circiter octauum deci
mū ætatis annum nubere. Mares uero circiter annum. xxx.
sextū uxorem ducere debere. Hoc eni tēpore utrūq; copu/
lari uigētibus corporibus. Cæterū inter nationes oīs roma
ni cōiugalia sacra reuerētissime coluerūt: & q̄plurimis ceri/
moniis ornamētisq; honestāda atq; decorāda eē cēsuerunt.
hinc illæ quinq; faces in nuptiis adhibebantur: quas ex spi/
na alba cōfectas pueri patrimi matrimiq; gestabāt. Quo nu
mero haud dubie significabat qnq; geminos uno mulieris
puerperio ꝓgigni posse: uel q par numerus q fœmineus est
& impar q masculus: simul copulati ꝓgenerāt. Hinc aqua &
ignis ī nuptialibus sacris afferebant. Quæ duo elemēta ui/
tam mortaliū maxime cōtinēt: ut uidelicet ostēderēt: ita ui
rū fœmināq; disiūctos steriles esse ac infœcūdos sicuti sine
calore humor: sine humore calor nihil gignere possunt. cō
iunctos uero uim habere generatiōis aptissimā. Hinc nubē
tes colus compta & fusus cū stamine comitabat: quæ res pla
ne demōstrabat uxorē in domo maritali lanificiū exercere
debere. unde & Thalasii nomen: quod lanificiū significare
autumant eruditi usurpabatur in nuptiis. Quid ī præsentia
memorem quēadmodū nouæ nuptæ domum mariti ingre
dientes adipe suillo siue ut Masurius inqt lupino postes per
ungebāt: ex quo uxores denominatæ creduntur. Longū sa/
ne foret si causas rerum omniū nuptialiū singulatim recen
sere uellemus. Quocirca prudēs ꝑteribo cur limen marita/

le nouæ nuptæ pedibus non tãgebant: cur flameo luteo ca/
put obnubebant. Cur cingulo nodo herculaneo uicto cin/
gebantur: quod mox in cubiculo maritus dissoluebat. illud
prætereũdũ non est farreũ nouæ nuptæ preferri solitum ꝓ/
pterea ꝙ nihil religiosius erat uinculo confarreatiõis: quæ
solis ut inquit Boetius pontificibus conueniebat. Vnde &
matrimonia farracea a cõmunicatione farris nũcuparunt.
Quãta ueneratione cõnubia romani ꝓsequerent: hinc ma/
xime dignoscitur: quod cõplures deos nuptialibus peragẽ/
dis præesse uoluerũt. Nã deus iugatinus noiatus inuocaba/
tur: quando spõsus sese sponsæ coniungebat: iugũq; pariter
maritale subibant. Domiducus adhibebat quando ad ma/
riti domũ noua nupta ducebatur: cui Cumerũ quod nuptia
le uas est præferri mos erat: deam uera Manturnam adora
bant: ut scilicet cũ uiro uxor iugiter maneret. Quod si rixæ
iurgiaq; coniugalia aliquãdo intercessissent: in sacello deæ
uiriplacæ recõciliabant. Deãq; uirginẽsem idcirco uenera/
bant ut uirgini zona illa solueret: de q̃ est illud Catullianũ.
Quod zonam soluit diu ligatam.
Quin etiã Iunonem cognomẽto cinxiam atq; unxiam: De/
um subigũ: Deã premã atq; partundã aliaq; numina cõplus/
cula in coniugalibus sacris adhibuerunt: Adeo matrimo
nium sacrosanctum atque uenerabile apud illos erat ut id
non sub uno deo tutelari: sed sub plurimis tutandum cu/
stodiendumque censerent. Præterea eos qui in marito/
rum ordine numerabantur honoratiores his qui uitam
cælibem degebant esse uoluerunt. Et olim Quintius Me/
tellus numidicus in censura populũ romanum hortatus est
ad uxores ducendas causa liberorum creandorum luculen
ta quadam oratione: quam dein Augustus Cæsar cum &
ipse de maritandis ordinibus ageret & ad matrimonia ca/
pessenda quirites hortaretur commodissime usurpauit: &
mediusfidius si uerum uolumus confiteri adiutorium uxo
ris uiro necessarium est. Nam quẽadmodũ uir foris & stu
dio negociatur: comparatq; labore ac uigilãtia facultates
quæ tectis recondantur: ita mulier res pararas custodit &
illa omnia curiose conficit quæ domi debeant administra/
ri. Sic alterius opera a natura comparata est ad exercita/

tionẽ forensem & extraneã: alterius ad domesticã diligen/
tiam. Præterea quid dulcius quid iucũdius esse potest patri
familias intra pœnates domesticos se recipienti: q̃ habere
matremfamilias cuius tutelæ cũcta domestica negocia cre/
dat: cum qua curas partiat᷑ cui cogitationes intimas cui par/
uos liberos tradat: quæ marito iugi exercitatione fatigato
sit requies atq; fomentũ: Et cum nihil in domo maritali di
uiduũ conspici debeat in cõmune ambo conspirãt cõtuber/
nio dulcissimo perfruẽtes. Merito igitur uas electionis Tu/
ba euãgelii & sanctarum scripturarum armarium apostolus
Paulus nuptias uocat honorabiles & cubile ĩmaculatũ. Me
rito honorabiles a nobis hodiernæ nuptiæ appellari pos/
sunt: cum sponsus & sponsa honoratissimi conspiciant᷑. cum
ambo splẽdido genere clarisq; natalibus orti sint. Quis enĩ
nescit familiã pirouanorum in hac urbe esse uetustissimam
generosissimamq;: utpote quæ olim rebus potita esse dica/
tur: quam non pauci in studiis ingenuarũ artiũ & potissimũ
medicinæ illustrauerũt. In qua nõ solum litteræ & discipli/
næ liberales: sed religio & cerimoniæ floruerunt: Cũ ex hac
iampridem gẽte prodierit Vir sanctitate uitæ clarus Diuus
Galdinus: cuius nomẽ & sanctitudo apud Mediolanẽses est
uenerabilis. Verum hac tẽpestate genus pirouanorum illu
strat᷑ ornaturq; uiro ornatissimo Gabriele. Cuius Neoga/
mi hoc est noui sponsi nuptias hodierno die nuptiali ora/
tione prosequimur. est enim hic multiiugis disciplinis de/
coratus. Astrologiæ peritissimus philosophiæ cõsultissimus
& in primis medicinæ scientissimus: quæ uel singulæ inge/
nuæ artes quemuis hominẽ possent illustrare. Astrologia
enim ab rerum terrenarum cõtemplatu mẽtes nostras euo
cat ad spectanda cælestia ad cursus syderum statos pensitan
dos: ad superas sedes noscitandas. hæc efficit ut homĩes pa/
rum a diis distare uideantur. Philosophia quæ mater artiũ
appellatur dux est uitæ mortalium. animorũ morbis mede/
tur: rerũ causas solerter inquirit & diuinæ maiestatis archa/
na rimatur quod fœlicissimũ existimat Mantuanus Vates
Medicina uero qua nulla ars fructuosior esse fertur salutẽ
deploratis restituit: morbos expellit: afflicta recreat: lãguẽ
tia corroborat & cum morte ipsa subinde colluctat᷑: has tan

tas tãq̃ præclaras nuperi sponsi uirtutes exornant suauissi/mi mores summa comitas dexteritas affabilitas: quæ res il lum haud dubie fecerũt apud Mediolanẽses omnis fauora bilem: apud illustrissimos principes gratiosum. in summã cha rus est omnibus: inuisus nemini omniũ beniuolentiam ge/nuina quadam probitate demeretur. Cuius consobrinũ eẽ non pœnitet magnificum ac circũspectissimum uirum bar/tholomeum chalcum: de cuius eximiis dotibus ac probatis simis moribus abunde iudicauerunt illustrissimi principes Mediolanenses: qui eum archigrammatheũ hoc est princi/pem scribarum ex omnibus unum delegerunt quẽ omniũ archanorum participem ac consiliarium esse uoluerũt. sed hæc obiter pauca de multis. Cæterum quemadmodũ spon si familia generosa est: ita sponsæ genus illustre & peruetu/stum esse creditur In quo multi in toga multi in re militari excellẽtes extiterunt: qui suis ipsi uirtutibus apud nos co/gnitissimi sunt: ita ut nostra laudatiõe nõ egeant. Ipsa uero sponsa omnibus quæcũq̃ in matronam cadũt dotibus præ/dita Familiæ est ornamẽto. Ingenui mores Matronalisq̃ uenustas fœminã cõdecorant. Et cum quattuor sint quæ in sponsis quærant forma. ꝓbitas. nobilitas. dos: hæc formo/sa hæc proba hæc nobilis hæc dotata est. quãuis ipsa nõ illã sibi dotem ducat esse quæ dos dicit: Sed pudiciciam & pu/dorem & sedatum cupidinem. Deũ metum. parentũ amo/rem & cognatum concordiam. Qualis dos probatur & ex petitur in primis ab Alcumena plautina. Deniq̃ ut semel fi niam ꝓbata probatissimo: modesta modestissimo: Lauda/ta laudatissimo nubit: Quorũ cõnubium sicuti compar est beneq̃ cõueniẽs: ita dii faxint sit fœlix faustum atq̃ fortu/natum. ut diutissime uiuant uitam concordissimã iucũdissi/mamq̃. & ut dulces natos suscipiãt: & ex natis dulcissimos nepotulos aspiciãt: quorum lusibus oblectẽtur: quorũ blan diciis refoueãtur: quorũ fortunis ac fœlicitatibus cõdeco/rentur. Sed iam tempus est ut formulã a maioribus institu/tam usurpemus: & uernacula lingua loquentes præfatione religiosa sponsum ac sponsam ita interrogemus.

Ad magnificum Minũ Roscium Senatorem Bononien sem Philippi Beroaldi Bononiensis epistola.

Oãnes boccatius homo in lingua uernacula di sertissimus centũ fabulosas hystorias stilo ele gantissimo cõposuit: ex quibus duas nos potis simũ excerpsimus: easq; in latinũ sermone nu per exercẽdi ingenii causa transtulimus. Nam quẽadmodũ maiores nostri ex græco in latinũ & ex latino uertere in græcũ optimũ esse iudicabãt id quod in primis. L. Crassus &. M. Cicero factitasse tradũt: Ita nobis cõduci bile uisum ẽ ex uernaculo uulgatoq; sermone aliqd Mythi con hystoricõq; cõuertere i romanã linguã: ex qua cõuer sione ingeniũ mediussidius uegetat. eloquutio expolitur. Supellex uerborũ optimorum copiosissima comparat. In hac aũt iterpretatiõe fateor me nõ ubiq; uerbũ e uerbo sed sensũ expressisse desensu: quædã prætermisse. nõnulla addi disse. Eatenus ut decorẽ in trãslatione pro uirili parte cõserua remus. Et hoc fecimus sequuti Oratii præceptum ita præci pientis in arte poetica. Nec uerbũ uerbo curabis reddere fi dus interpres. quod etiã faciẽdũ docet Diuus Hieronimus scribens de optimo genere interpretandi. Accipe ergo Vir præstãtissime & in studiis humanitatis litterisq; nr̃is politis simæ opusculũ a Philippo tuo cõcinatũ. De alieno effigia tũ. de alieno nostrũ: quod legas quæso cũ fueris ociosus: cũ animũ a Senatoriis mũeribus publicisq; negociis paulisper recreare decreueris: cũ te in bibliothecã tuã quæ te singula ri eruditiõe decorauit: recõdideris. Tũc eni animus exuen dus est curis grauioribus: demulcẽdus liis amœnioribus & refouẽdus uoluptatibus hylarioribus. Tũc hasce nugas po teris in manus sumere: poteris inspicere. & tuo polito lima toq; iudicio pensitare. Nũquid ad flosculos Boccatii insuo genuinoq; sermone prænitentes aspirare potuerint nostra hæc latina inter pretamẽta: Quæ tibi peculiariter dicaui. Propterea q: ueri amoris ueræq; amicitiæ testimonia sũt lo cupletissima. quicqd idest boni cõsule & me uti soles ama.

q Vo tempore octauius Cæsar nundum cogno minatus Augustus in triumuiratu romanum regebat imperium Fuit rome. p. Qu. Fuluius homo patricius ac nobilis qui filium nomine Titum fuluium iuuenẽ singulari ingenio præ

ditum athenas misit ut philosophiæ studiis erudiret: eūq;
etiam atq; etiam cōmendauit chremeti uiro nobili amico
uetustissimo: qui Titum hospitio suscipiens uoluit ut in cō
tubernio filii Gisippi familiariter educaretur: & utrūq; Ari/
stipo id temporis philosopho illustrissimo tradidit erudien
dum: ut hisdem pariter doctrinis imbuerentur. Cum itaq;
ambo iuuenes uitam degerent communē: tanta similitu/
do morum repente apparuit ut sūma germanitas summaq;
beniuolētia inter ipsos coaluerit. adeo ut uix morte potue/
rit dissociari. simul ambo philosophiæ studiis incumbere.
simul ambo ad fastigium diuini dogmatis ascendere. am/
bo excellētissimi ingenii dotibus pares existere. qui talem
uitam duxere circiter triennium maxima cum uoluptate
chremetis. is utrumq; pio amore prosequens nec in filium
q̄ in Titum propensior cum iam esset senio confectus e uita
migrauit: Cuius obitum tanq̄ cōmunis parentis Titus atq;
Gisippus peræque defleuerunt & pari lamentatione prose/
quuti sunt. adeo ut nec ipsius chremetis familiares ac co/
gnati satis dignoscere possent uter eorum iuuenum magis
consolandus foret. post aliquot menses amici necessariiq;
Gisippi hominē conueniunt & ad uxorem ducendam pari/
ter hortātur puellam se reperisse dictitātes Ciuem atticam
incredibili formositate conspicuam & generosissima gen/
te procreatam: Cui sophroniæ nomen erat: & id temporis
Quintum decimum agebat ætatis annum. horum uotis gi/
sippus utpote iuuenili ardore calescēs libenter annuit. Iam/
q; appetebat tempus nuptiarū. Cum sponsus una cum Tito
ad sponsam uisendam proficiscitur: iam ambo intra ædes
sponsæ penetrauerant Iam inter Gisippū Sophroniāq; fa/
cetissimi sermones serebant: Cum Titus quasi elegans spe/
ctator fœminæ formositatis adhibitus cæpit curiosis oculis
cuncta perspicere & singula Sophroniæ membra callenter
pensitare: quæ cum mirandum in modum tota cōplacuisset
ipse secū illam speciosissimæ puellæ uenustatē illud decus:
illam exuperatissimam pulchritudinem iubinde memoria
repetēs tāto amoris incēdio cæpit æstuare quāto nullus pri
scis tēporibus amator cōflagrauerat. cū itaq; domū repedas
sent: Titus intra cubiculū solus super Sophronia cogitare.

Sophroniam intueri: Sophroniæ nomen idetidem noīare tanto magis ardescens q̃to magis in ea cogitatione uersaba tur: tandem post multiplices curas crebraq; suspiria ita seciū lamentari exorsus est. Heu te miserū. heu ærumnosam uitā tuam Tite. Vbi animus ubi amor: ubi spes tuæ collocantur? nonne uides nonne sentis hanc tibi uirginem in ea ueneratione esse habendam: qua sororem? Hoc exigit munificentia & benignitas in te a chremete collata. hoc exposcit fida uetusq; amicicia: quæ tibi cum Gisippo est huiusce adolescētulæ sponso. Quid igit̄ cōcupiscis? quo te a fraudulento cupidine præcipitem trahi sinis? quo a spe blandiente. Recludé aliquādo oculos animi: & temetipsum infœlix recognosce: optempera rationi: & cohibe illicibilem appetitū. Moderare cupiditates insanas & alиorsum cogitationes tuas cōuertito. principiis obsta: & uince teipsum dū tempus adest: dum datur occasio. Istud quod tu tantopere affectas: turpe flagitiosum inde cog̃ est: Istud quod asseq moliris abs te in primis fugiendū: Si id quod uera amicicia exposcit & quod teipsum decet intueri uelis. Quidnā igit̄ tibi Tite factitādū est? amor is mediustidius illicitus illaudabilisq; relinquendus. alioquin inter fidos amicos perfidiosissimus iudicabere. Dein cum sophroniæ reminisceret̄ mutato cōsilio cuncta quæ dixerat retexens sic secum solus sermocinabat̄. Maiores sunt profecto uires legis cupidineæ: maiorq; potentia q̃ legum reliquarum. Leges cupidinis frangūt dissipātq; nō solū leges amiciciæ: uerum quod maius est diuinas. Quotiens impellente cupidine pater filiam adamauit: frater sororem: nouerca priuignum: quæ haud dubiæ sunt maiora portēta q̃ si amicus amici uxorem ardenter amet: id quod iam sexcēties factitatū: huc adde q̄ ego sum iuuenis: & iuuentaī primis obnoxia est legibus cupidineis. Quod igitur amori placet mihi quoq; placeat necesse ē. honesta senioribus cōueniunt. Ego id uelle cogor: quod amor iubet. formositas huius uirgūculæ tanta est ut ab omnibus amari mereatur. Et quis me merito poterit obiurgare? Si iuuenili ætate calescēs tā decorā tā uenustā iuuenculā tāq; amabilē adamauero: quæ a me non ꝑpterea amatur: q̄ Gisippo desponsata sit: immo eam amo libētiusq; amarem si alteri denupsisset.

In hoc fortuna obiurgari meret᷑ Quæ sophroniam amico meo Gisippo potiusq̃ alteri habēdā tradidit. Quod si puel/
la ob incōpabilē formositatē meret᷑ amari: sicut hercules
meret᷑ debet æquiore aīo ferre gisippus: si resciuerit eā mi
hi esse potissimū cordi: nō alteri: hæc & id genus multa secū
Titus ipse uolutabat aīo: qui nutabūdus in partes uarias di/
strahebat᷑. Itaq; maxīo curarū æstu fluctuās nō solū diē illū
noctēq; quæ subsequuta est suspirādo cōsumpsit: sed & alias
cōplusculas. adeo ut nec cibū caperet. nec somno indulge/
ret In lectuloq; præ nimia uiriū imbecillitate decūberet. Gi
sippus utpore qui Titū iampridem uiderat sollicitudinibus
anxiū & nūc eūdē uidebat ægrotantē: maximo dolore affi
citur: omniq; adhibito studio ac diligētia nusq̃ ab ipsius la/
tere discedēs hoīem sæpissime cōsolat᷑. subinde causam ex/
quirēs & curarū & ægrotatiōis. Cæterū Titus qui responsio
nes fallaciosas hactenus cōmētus fuerat ad gisippū astu de/
cipiendū: Tādē suspirās ac lachrymabūdus. Gisippe inquit
si diis placuisset: mihi erat mors iamdudū uita iucūdior co/
gitāti a fortuna me eo esse deductū: ut mihi uirtutis meæ pe
riculū faciēdū fuerit: quā appetitionibus dn̄antibus nō sine
maximo meo dedecore succubuisse cognosco. Itaq; præsto
lor mortē quæ mihi sit futura suauior turpi uita atq; famosa
Iā .n. tibi cūcta denarrabo. iā ex me pudibūdo cūcta cogno
sces Cū apud te nihil occulere: nihil dissimulare nec possim
nec debeā: nec uelim. Et ab initio rerū exorsus detexit Scæ
nam curarū suarū. Et quēadmodū secū acerrime cōtendis/
set ut hinc amor: illinc honestas: hinc dedecus. illinc decorū
& uttandē animus undiq; uexatus imperioso amori succu/
buisset. Deniq; edisserit quemadmodū sophroniā efflictim
deperiret: asserens se amoris sordidissimi flagitiosissimiq;
pœnas morte luere cōstituisse. ad eāq; citissime se puēturū.
Hoc audito Gisippus paulisper hesitabūdus utpote sophro/
niæ cupitor: Dein secum ipse incunctāter decreuit uitā ami/
ci anteponēdā eē uirgūculæ: & lachrymis Titi oppido com
motus ipse quoq; plorabūdus sic infit. Tite nisi cōsolatione
indigeres ego te apud teipsū expostularē tanq̃ amiciciæ no
stræ præuaricatorē: qui tādiu tuos acerbissimos affectus mi
hi ignotos eē uoluisti. Quod si tibi istud inhonestū ac inde/

corum uidebat. Scito inhonesta nō secus q̄ honesta cū amico esse cōicanda. Nam qui uerus amicus est quātū ex honestis amici rebus capit uoluptatis tantū a flagitiosis ac turpibus amici animū abducere conat. Sed in præsentiarum his posthabitis ꝓpiora discutiamus. Si tu sponsam meā sophroniā ardēter amas nihil equidē admiror: ualde admiraturus si abs te secus fieret cognita puellæ formositate & animi tui generositate perspecta: qui tāto est ad passiones amoris subeundas accōmodatior: quāto res cōcupita fuerit excellentior. & quāto æquius sophroniā amas tāto iniquius de fortuna conquereris Dū tibi uidet eam abs te honestius amari potuisse si alteri potiusq̄ mihi denupsisset. Verum si tu prudens ac circūspectus es: prout esse cōsueuisti: ꝑfecto cognoscere debes te plurimū debere fortunæ: Quæ sophroniam mihi q̄ alteri fouēdā dare maluerit: Et eni quiuis alius maritus suorū potiusq̄ tuorū amorū ratione habendā esse duxisset: Quod minime cadit in meos mores: Si me tam tibi: q̄ qui maxime sit: amicū esse credis. Cuius rei argumentū uel hoc sit ꝙ ego postea q̄ sumus inter nos amicicia copulati nihil habuisse me memini quod nō tibi quoq; cōmune foret. quinetiā hæc res nisi in eū locū adducta esset: ut reuocari nō posset: id in præsentia quoq; facere quod reliquis in rebus a me semp añ hac est factitatū. Sed cū Sophronia in ea sit ad huc apud me cōditione ut tua effici possit: tua me iussidius per me efficiet: Cū nō uideā in quo tu beniuolentiā meam debeas magnifacere nisi ego quoq; nouero tibi morē gerere gratificari in eo potissimū quod honeste fieri potest: Nō inficior Sophroniā mihi esse desponsatā & a me uehementer amari. cuius nuptias cupidissime præstolabar: Sed quoniam tu utpote meipso curiosior rem tam desiderabile incredibili desiderio desideras Viuito lætus & esto securus: ꝑpterea ꝙ sophronia nō mihi sed tibi nubet: & in meū thalamū tua futura coniunx deducet. Proin exuito curas: desine tristitudinē: & pristina ualitudine recupata gaudibūdus temetipsum consolare: Et aīo defecato operitor fructus amoris tui suauissimos lōge amore meo præstātioris. Titus q̄tū uoluptatis capiebat ex hoc gisippi sermone pleno spei blandientis: tantū uerecūdia afficiebatur ostētante quo maior

erat Gisippi liberalitas: eo maiorē suam ipsius fore ad eam usurpandā procacitatē: Quāobrem cū lachrymas cohibere non posset ita respondit. Tua gisippe liberalis ingenuaq; amicicia apertissime ostēdit: quid me quoq; in mea facere deceat. Itaq; hinc deus auertat: Vt ego illam unq̄ abste recipiam in uxorē: quā tibi tanq̄ digniori fortuna cōcessit: Quæ si nouisset hanc mihi cōuenire neq; tibi neq; alteri eam tradidisset: Vtere igitur lætus sorte tua. Vtere fortunæ dono meq; finito quæso iter iuges lachrymas tabescere: quas mihi utpote homini tanta cōmoda non mereti fortuna parauit: Quæ me hercules lachrymæ aut a me superabuntur: id quod tibi periucūdū: aut me superabūt: Et ego hoc gliscente in dies cruciatu liberabor. Ad hæc gisippus Tite inquit: si a beniuolentia nostra tantū impetrare possum ut tu meæ uoluntati obsequaris & si ab eadē tibi persuaderi potest: ut obsequi nō nolis: hoc illud est in quo potissimū decreui ipsius amicitiæ bn̄ficio uti: Et si precibus meis no reluctaberis: efficiam ut tu Sophronia potiaris: eamq; uim adhibebo qua ī amici bonis uti debemus. Noui quātæ sint cupidinis uires: qui nō semel sed sæpissime amantes perduxit ad obitus miserabiles. Et talibus te amoris pedicis illaqueatum esse sentio: ut neq; regredi possis: neq; lachrymas ulla ratione cohibitas moderari. Tibi uero impatibiles cupidinis uredines perferre nequeūti atq; ob id ipsum obeunti superstes plane esse nolim teq; ocissime subsequar: Quocirca & si nulla alia iter nos causa eēt mutuæ beniuolētiæ. Tamē cupio te uiuere ut ipse quoq; uiuā. Scitoq; uitā tuam uel ob hoc mihi esse iucūdissimā. Igit' erit tua sophronia cū haud facile aliā reperire queas: quæ tibi tātopere placitura sit: Et ego amorē meū nō sane difficulter in alterā transferēs & tibi & mihi satisfecero: cui negocio obeūdo fortassis non sic propēsus forem: Si tam raro tāq; difficulter uxores reperirentur: q̄ raro quāq; difficulter amici ueri reperiūt'. Ideoq; cū ego possim facillime uxorē alterā inuenire: amicum uero alterū difficillime: Malo uxorem amittere q̄ amicum. Immo nec uxoris iactură patiar si eam tibi concessero. sed ex bona in meliorē fortunam eam transtulisse: neq; amicū perdidisse existimabor. Proin si quid apud te pollet preces

meæ te rogo quæsoq; ut hac ægritudine deposita te meq; simul cōsoleris: Et optima spe fretus cōstituas eā capere uoluptatē quā tuus feruētissimus amor exoptat. Titus partim pudore suffusus q̄ indecorū esse existimaret ut ipsi sophronia despōsaret᷑. partim stimulāte cupidine & hortamētis gisippi uigoratus sic loquit᷑. Nutabūdus sū Gisippe & īcertus utrū magis tuo an meo desiderio obsequar: utrū id facere debeā q̄ tibi tātope rogāti placiturū esse confirmas. Et qm̄ tua erga me benignitas tāta est: ut meā exupet uerecūdiā: id efficiā quod rogas: Tibiq; sit exploratissimū me tibi nō solum optatissimā spōsam: sed ipsam uitā acceptā referre. Dii faxint ut ego olim partim in fortunis tuis amplificādis partim in honoribus cumulādis possim tibi ostendere meā erga te beneuolentiā & fidem: & tu cognoscere queas q̄ mihi gratū fuerit hoc tuū in me singulare bn̄ficiū. in quo tu me ipso: erga meipsū misericordior extitisti. Ad hæc gisippus Tite inquit ut hoc negocium ad amussim peragat᷑: mihi ita agēdū uidet᷑. Optime nosti quēadmodū mihi sophronia post diutinas meorū necessariorū cōsultationes fuerit despōsata. Ideoq; si nūc eam uxorē repudiauero perturbatio mehercules maxima & tumultus exoriet᷑ inter utriusq; cōsanguineos: neq; ego id magnifacerē si uel sic ipsa tibi uxor traderet᷑. sed uereor ne si hoc pacto res agat᷑ cognati eā alteri statim despondeant: amboq; puella cupita simus uiduati: Quocirca mihi uidet᷑: si mō tibi idē uideat᷑ ut ego in id incūbam: quod iampridē inchoaui: hoc est ut sophroniam tanq̄ uxorē meā domū ducā & nuptias sponsali ritu cōficiam. Tu dein furtim sicuti cōmodissime inter nos concinabimus: cū illa pinde ac uxore tua furtim cōcūbes. Mox ubi uisum fuerit tēpestiuū rem oēm patefaciemus Quod si a cognatis nō improbabit᷑ bn̄ erit. sin minus tu tn̄ uoluptate tuæ satisfeceris. Et cū id quod factū est fieri infectū non possit necessum erit ut illi uelint nolint rem ipsam approbare cogant᷑ Placuit Tito tale cōmētū. Quapropter Gisippus Sophroniam perinde ac cōiugē suā domū ducit iam Tito incolumi & ex ægrotatiō e cōfirmato: Celebratisq; nuptiis cū iā aduesperauisset Matronæ paranymphæ nouā nuptā in thoro geniali collocātes cubiculo ꝓpere facessunt. Erat thalamus Titi cū

Gisippi thalamo coniũctus & aditus inter utrunq; erat per/
uius. Itaq; Gisippus luminibus dissimulanter extinctis clan/
culum Titum adit: eumq; admonet ut cũ uxore sua cubitũ
eat. Quo audito Titus pudore suffusus uoluit ab incepto de
sistere. Sed Gisippus q non minus re q̃ uerbis ꝓpensus erat
ad explẽda Titi desideria post diutinam disceptationem tã
dem hominem intra cubiculũ ingredi cogit: qui cũ primũ
lectum genialem cõscendisset. nouã nuptam familiariter in
terrogat: an ipsius uxor esse uelit. puella existimans illũ esse
Gisippum: se uelle respondet. Tunc Titus Sophroniæ digi/
to annulũ pronubũ induit faberrime factum ac luculẽtum.
Eamq; his uerbis affatur: & ego uolo tuus eẽ maritus. Inde
cum ueneri coniugali ambo operarentur incredibili uolu/
ptate afficiũtur: Neq; unq̃ Sophronia satis dispicere potuit
non Gisippum esse: sed Titũ qui secũ singulis noctibus con
cumberet. Cum hoc pacto ꝓcederet Titi Sophroniæq; con
iugiũ: moritur Romæ publius Titi pater. Extemploq; ad il
lum litteræ afferũtur: quibus admonetur ut sine cunctatio/
ne Romam remigraret ad res suas omnes componendas.
Quo accepto destinat Titus secum ducere Sophroniã: rẽq;
cum Gisippo communicat. Hoc autem non facile nec satis
cõmode fieri poterat. nisi Sophroniæ prius rem omnẽ de/
texisset. Quapropter illam in cubiculum introductam de re
bus omnibus prout transactæ fuissent ambo cõmonefaciũt
Validissimisq; argumẽtis Titus cuncta cõfirmat. Tunc So/
phronia cum toruo obtutu utrũq; conspiceret paulum indi
gnabũda prorupit in lachrymas & ubertim flens dolum i se
Gisippi detestatur. Et mox nullo super hac re emisso uerbo
domũ paternam repetẽs parentibus cũcta denarrat: & quẽ/
admodũ ipsi ambo fraude Gisippi fuerint circumuenti: seq;
non Gisippi: ut opinabãtur: sed Titi coniugem esse. Hoc pa
tri acerbum indignũ contumeliosum uideri. ipse cũ suis Gi
sippiq; affinibus super hac re dolẽter cõqueri. Hinc cõtenti
ones rixæq; inter utrosq; nõ modicæ fieri. Inuisus erat iam
Gisippus nõ solũ sophroniæ necessariis: sed etiã suis. omnes
asserere eũ nõ solum rephensione: sed atroci punitione eẽ
dignissimũ. Gisippus rẽ se honestissimã fecisse cõtẽdere: ob
quã Sophroniæ cõsanguinei sibi gratas gr̃as meminisse de/

berēt: cum illa meliorique generosiorique nupsisset. Titus hæc oīa intelligēs maxima anxietate afficiebatur. Idem cognoscebat morem peculiarem esse græcorum ut tantisper uociferationibus minisque contēdant. Donec aliqui reperiantur qui fidenter ac uiriliter cōgrediantur. Tūc non solum illos meticulosos sed uilissimos inertissimosque existere. Itaque existimans illorū contumelias atque conuitia non ulterius eē tolerāda. aīo romano præditus & prudētia attica decoratus cognatos Gisippi atque Sophroniæ in unū omnes conuocat. Quo i cœtu ipse solo Gisippo comitatus ita disseruit. Opinātur cōplures philosophi omnes omniū mortaliū actiones deorū immortaliū prouidentia fieri atque gubernari. Ideoque affirmant quicquid a nobis fiat id omne fato & necessitate fieri. Alii uero autumant hanc necessitatem fato esse attribuendam. Quæ philosophorū opiniones si diligenter pensitatæ fuerit: satis aperte demōstrabitur eos prudētiores diis immortalibus uideri uelle qui uolūt illa refellere: quæ neque corrigi possunt neque mutari. Enīuero credere debemus ab ipsis diis optima ratione errore nullo nos nostraque regi ac gubernari. Est enim mediusfidius stulta ac belluina temeritas uelle rep̄hendere deorum operationes. Et arctissimis illi catenis uinciendi plene sunt: qui impudentissima procacitate ad fata deorū criminādā præcipitanter ruūt: inter quos sicut ego sentio uos estis annumerādi: si uera sunt illa quæ audio uos iampridem dixisse & quotidie dictitare. Culpatis enī uehementissime q̄ Sophronia mihi nupserit: quā uos Gisippo despōderatis. Enīmuero cōsiderādum uobis fuit & curiosissime pensitādū: queadmodum fata a pricipio cōstituerant: ut Sophronia non Gisippo sed mihi in matrimonium collocaretur sicut ipsa res in præsentia apertissime ostendit. Cæterum quia multis anceps & difficillimum uidetur loqui de diuina prouidentia: afferentibus deos nullam agere curam rerū humanarum: mihi placet descendere ad hominū consultationes. Vnde super his rebus sermocinaturus duo efficiā necesse est moribus meis minime cōgruentia. Vnum est ut me ipse laudem & ostentem. Alterū ut alios uituperatione cōsectær. Verū id faciā modestissime hoc est q̄tenus cā ipsa exigere uidebit̄ neque digitū ut dicitur

trāſuerſum ab ipſa ueritate diſcedā. Veſtræ cōtumeliæ furo
re magis q̄ rōne ſtimulatæ atrociſſimis criminationibus ui
tuperāt lacerant inſectanturq́ Giſippum. Propterea ꝙ eā
mihi uxorem ſuopte conſilio tradidit: quam uos illi ueſtra
ſententia cōceſſeratis. In qua re ego exiſtimo Giſippū lau/
dandum: idq́ pluribus argumentis confirmabimus. Primo
fecit Giſippus id quod amicum ꝓ amiciſſimo facere decet:
Dein ipſius factum prudentius conſultiuſq́ q̄ ueſtrum iudi/
camus. Mitto in præſenti enarrare quod ſanctiſſime leges
amiciciæ præcipiant. quod moneant ab amico in amici cau
ſa eſſe factitandū. hoc ſolū dixiſſe cōtentus ſum ꝙ uinculū
amiciciæ arctius ualidiuſq́ humanos aīos cōnectit q̄ ius cō/
ſanguinitatis: qm̄ amicos eos habemus quos ipſi deligimus
Affines uero & neceſſarios fortuna & caſus aſſignat. ꝓinde
nemo ueſtrū debet admirari ſi Giſippus q mihi eſt ītima fa
miliaritate copulatus pluris fecit uitā meā q̄ ur̄am oīum be
niuolētiā. Sed iā ſecūdū argumētū explicemus quo demō/
ſtrādū eſt Giſippū uobis fuiſſe prudentiorē: cū de deoꝝ ꝓ/
uidētia uos ut mihi uidet̄ nihil ꝓrſus ītelligatis & multo mi
nus calleatis qd efficere poſſit amicicia. Dicimus itaq́ ꝙ ue
ſtra cōſideratio: ueſtra ſolertia: ueſtrūq́ cōſiliū deſpōderāt
Sophroniam Giſippo: qui & iuuenis eſt & philoſophus. At
Giſippus eā tradidit mihi iuueni pariter & philoſopho. Voſ
eā uxorē dediſtis hoī attico. Giſipp⁹ hoī romano. Vos ſpō
ſo generoſo: Giſippus generoſiſſimo. Vos diuiti: Giſippus
ditiſſimo. Vos iuueni Sophroniā deſpōdiſtis illā nō ſolum
nō amanti ſed pene faſtidiēti. Giſippus iuueni q eā ſupra ſu/
as fortunas omnes amabat. Quæ illi erat ipſa uita iucūdior.
Quod aūt ueriſſima ſint cūcta quæ dicimus: ꝙq́ Giſippi fa/
ctū magis ſit laudabile q̄ id quod uos factitaſtis: ſingula ſi/
gillatim pēſitent̄. Me iuuenē eē & philoſophū ſicut ipſe Gi
ſippus eſt: habitudo mea & ſtudiū ſine lōga ſermocinatione
oſtendere pn̄t. Eadē eſt mea & Giſippi ætas. In ſtudiis lr̄arū
ambo pari ſemp gradu pariq́ uolūtate ꝓfecimus. hoc uero
inficiari nec uolo nec poſſū: illū Athenieſem me eē roma/
nū: ꝙ ſi de priæ nobilitate & gloria diſputādū ē: dicā liberæ
ciuitatis me eē ciuē. Giſippi uero patriā eē uectigalē ac ſtipē
diariā dicā me i ea natū eē urbe: quæ toti terrarū orbi dn̄e/

tur:illum in ea:quæ patriæ meæ obsequatur. Dicā illius urbis me esse alumnum: quæ armis imperio & studiis litterarum sit florentissima: Cum Gisippi patria solis litteris censeatur. Præterea quis uos hic me scholasticum esse despectissimum sordidissimumq; existimetis.non sum propterea generatus ex fece populari:imaq; plebecula. Aedes meæ in urbe Roma illustrissimæ refertissimæq; sunt uetustissimis maiorum meorum imaginibus. Et annales maximi scatent titulis triumphorum. quos proaui mei egerūt in capitolium neq; in præsentiarum gloria nostri nominis extincta lāguescit.sed indies magis magisq; iuuenescit. Omitto præ pudore enumerare diuitias meas luculentas. Cū animo meo infixū sit honestā paupertatē uetus esse copiosumq; patrimoniū nobilium ciuiū Romanoꝝ:ꝙ si paupertas apud uulgus ignobile ꝓbrosa iudicatur:si diuitiæ in honore ac precio habent:Ego possideo opes amplissimas utpote fortunæ alūnus. Nō me præterit uobis affinem charum fuisse & esse debuisse Gisippū. sed nō ego minus uobis charus esse debeo: si cogitaueritis Romæ me uestrū futurum hospitē frugi ac diligentem:& in rebus tam publicis q̄ priuatis optimū strenuissimūq; patronū. Quis igitur posthabito appetitu & adhibita ratione consilia uestra Gisippi mei consiliis anteponet? ꝑfecto nullus. Est ergo Sophronia bn̄ nupta Tito Quītio Fuluio nobilissimo antiquissimo locupletissimo ciui romano Gisippiq; amicissimo:Quapropter quisquis ob id dolet atq; īgemiscit:nō id facit quod eū facere æquū ē:& qd faciat nescit. Erūt fortasse nōnulli q dicēt Sophroniā non tm̄ ob id īdignari.ꝙ Titi sit uxor effecta:q̄tū dolere ac lamētari super fraude ac dolo.quo maritū Titū sortita sit:ꝙ clāculum & furtim nullo amicorum conscio.omnibus cōsanguineis ignorantibus Tito denupserit. Atqui hoc neq; mirādū est:neq; nouū inauditumq; cōtingit. Prætermitto illas quæ inuitissimis patribus ac reluctantibus maritos sibi ipsæ repererunt. Prætereo eas quæ amatores suos sequutæ larem familiarem ac ipsos parentes deseruerūt:& ante cōcubinæ fuere q̄ nuptæ. Prætermitto illas quoq; quæ prius pregnatione & fœtu q̄ uerbo & ore matrimonia sua impudica detexerunt. In quibus necessitate id euenit quod in Sophronia nō

accidit. Immo ordine & ritu nuptiali solerter & sancte eam Tito Gisippus uxorem in legittimum matrimonium collocauit. Scio nonullos futuros: qui querantur Gisippũ maritasse Sophroniã id quod ad ipm minime pertinebat. Stultæ psecto tales sunt conquestiones atq; fœmineæ: & a nulla prudentia prouenientes. Nõne hoc tẽpore fortuna utit̃ uariis nouisq; cõsiliis? Nõne instrumẽtis multiplicibus res deducit ad exitus cõstitutos? Quid ad me si sutor potius q̃ philosophus: negociũ meum optime cõfecerit: idq; uel clã uel palam factitauerit: dũmodo finis sit ipse probãdus: meũ est opus prouidere: ne deinceps sutor: maxime si imprudẽs est possit meis se rebus ingerere: sed pro eo quod fecit grãs illi agere debeo. Similiter si Gisippus Sophroniã mihi desponsauit uobis nesciẽtibus: stulticia superuacanea est ob id cõqueri & indignari quod cõducibiliter factũ est. Si diffiditis Gisippi prudẽtiæ: iposterum prouidete ne ipse eandem amplius maritandi habeat facultatẽ. Et pro eo quod fecit homini grãs agite. Cæterũ hoc i primis scire debetis me neq; per fraudes neq; p uaframenta uoluisse afficere ignominia ac nota nobilitatẽ ac generositatem uestræ familiæ. Nã q̃uis Sophroniam furtim ac dissimulanter uxorem acceperim attamen non sicut raptor eam uiolaui: neq; sicut hostis impudice habui & contumeliose: neq; affinitatem uestram habui despicatui. Verum cũ ego Sophroniæ exuperãti formositate inflãmatus æstuarem uiderẽq; me nequaq̃ illius cõnubio posse potiri si eam a uobis prout fieri solet depoposcissem: propterea q uos timuissetis: ne a me romano romã deportaretur illa: quæ a uobis mirandũ in modũ diligebatur. Vsus sum fateor arte clãdestina: quæ nũc uobis facta est manifestaria: effeciq; ut Gisippus meo noĩe nuptias conficeret: q̃s suo facere renuabat. Præterea q̃uis ego esslictim Sophroniam deperirem: nõ tamen ut amator: sed ut legitimus coniũx suos optatissimos amplexus cõcupiui. Etenim ipsa locupletissimum exhibere potest testimoniũ: nõ prius cũ ea me concubuisse q̃ uerbis solitis atq; cõceptis: & annuli arabone legitima mihi uxor efficeretur. Cũ eam interrogauerim: an mihi nubere uellet: & ipsa se nõ nolle respõderit. Quod si deceptã esse se existimat nõ sum ego coarguẽdus:

ſed ipſa obiurgāda: quæ quiſnā ego forem quærere ſupſederit: hoc ergo ut ſemel finiam: ē illud atrox delictū: hoc ē illud maximū flagitium: hæc ē illa capitalis fraus quam ego amore tabeſcens una cum Giſippo cōmentus ſum: ut. ſ. Sophronia clanculū atq; ſecreto ignara nuberet Tito quintio: ob hoc Giſippū obiurgatiōibus inceſſitis: Giſippo inſidias paratis. Giſippo minitamini. Quid amplius quæſo faceretiſ ſi eā hoī ruſticano: ſi ſeruo: ſi nequiſſimo tradidiſſet? Quæ catenæ qui carcer: quod patibulum ſufficeret ad Giſippū puniēdū? ſed iam hæc miſſa faciamus. Venit tempus quod a me nondum expectabatur. uidelicet ut pater meus moreretur propter cuius obitū mihi neceſſum eſt romam remigrare. Quocirca cum mihi in animo ſit Sophroniā in patriam mecum ducere uelle: uobiſcū ea cōmunicaui quæ alioquin adhuc occuluiſſem. ſi prudentes eritis: hoc aio æquiſſimo feretis. Nā ſi uos fallere: aut cōtumelia afficere uoluiſſem: poteram Sophroniā uobis illuſam ludificatamq; relinquere. Sed hoc dii prohibeant ut in romano ſpiritu tanta labes tātaq; nequitia queat hoſpitari. Erit igitur mea Sophronia partim propter uolūtatē deorum & auctoritatē legum humanarū. partim ꝓpter laudabilē Giſippi mei ſolertiam & mei ipſius aſtutiā amatoriā. Cæterum q nosmetipſos diis hoībuſq; ſapientiores eſſe cenſetis: hoc omne negociū uituperationi ac probro inſipiēter dare uidemini. Idq; duabus potiſſimum de cauſis. quarum una hæc eſt: q Sophroniam mihi eripiētes nulla probabili ratiōe polletis. Altera q Giſippū perinde ac inimicū habetis: cui haud immerito uoſ omnes eſtis obnoxii: qua in re quanta ſit ueſtra inſipientia: quātaq; temeritas nolo in præſentiarū enarrare copioſius. Verum uos tanq̄ amicos amicus amice moneo & hortor: ut omnes indignationū turbellas deponatis: ut oīs iracundia abiiciat: omnia conuitia aboleātur: & mihi Sophronia reſtituat: ut ago gaudibūdus uobiſq; affinis nō inuiſus hinc poſſim in patriam repedare ubi uiuam uobis ſemper deditus & mācipatus. Nam quod a me factum eſt id infectū nullo pacto fieri poteſt ſiue uobis gratum futurū ſit ſiue ingratiſſimum. Quod ſi uotis meis refragrari deſtinaueritis: ego uobis eripiam Giſippum: & ſi romam unq̄ appulero illā me

diuffidius uobis inuitiffimis recuperabo: quæ uxor mea le gitima eſt. Et inimicicias uobiſcum truculẽtiſſimas exercẽs uobis planũ faciã q̃ ſint uehemẽtes animorũ romanorũ in dignationes. Poſtq̃ lõga ſatis & luculẽta oratiõe Titus per/ orauit ex ſubſellio ſurgẽs uultu triſtiſſimo & frõte corruga/ ta Giſippi manũ apprendit. Et cũctos illos ſe paruifacere ſi/ mulãs quaſſanti capite minitabũdus inde faceſſit. Illi uero qui intus cõmorabanť partim argumẽtis Titi prouocati ad affinitatẽ amiciciãq; ipſius ineũdã. partim nouiſſimis illius uerbis pauefacti inter ſe cõſtituerũt utilius fore & cõduci/ bilius Titũ recipere affinem cum Giſippus affinitatẽ recu/ ſauerit: q̃ Giſippũ amicũ perdidiſſe: & Titũ inimicum com paraſſe: q̃obrem ſimul oẽs egrediẽtes Titũ conueniũt. ſeq; nõ nolle demõſtrant ut Sophronia ipſi in matrimoniũ col/ locetur: & illius affinitatẽ ſe plurimi facere oſtendũt. Giſip pum aũt ut amicũ optimũ cõplectũtur: & cũ feſtiuitati atq; letitiæ: qualia affines decent: genialiter indulſiſſent: inde diſceſſerunt: Sophroniã Tito remittẽtes: quæ ut prudentiſ/ ſimã matronã decebat: cõuerſa in uirtutẽ: ut dici ſolet neceſ ſitate omnẽ extemplo amorẽ quo Giſippũ proſequebatur: tranſfudit in Titũ: & cũ eo romã ꝓfecta eſt ubi honorificen tiſſime a Titi neceſſariis familiaribuſq; accipiũtur. Interea Giſippus Athenis relictus fere ab omnibus floccipendebať qui intra breuiſſimũ tempus ꝑpter ciuiles aliquot cõtrouer ſias in egeſtatẽ atq; calamitatẽ delapſus. & mox athenis ex/ terminatus in exilium ſempiternum relegatur. Vbi egeſto ſus uitam erumnoſiſſimam agens tandem romam commi grauit. hoc cõſilio ut Titi benignitatẽ experiretur? Cogni/ toq; eũ eſſe ſupſtitem & apud romanos oẽs gratioſum ac fa uorabilẽ: ad ædes eius accedit. Quæ haud dubie erant ma/ gnificentiſſimæ: & ante ueſtibulũ cõſiſtẽs quoad Titus do/ mũ rediret præſtolať. Iam redierat e foro Titus. Iam domũ ingreditur. ſed cũ Giſippus non audet affari memor illius: qua uexabatur calamitatis. nauiter tamen operam dat ut a Tito uiſatur: & recognitus introducatur. Cæterum Titus in trogreſſus haud quaq̃ Giſippũ recognouit utpote ſqualidũ ſentum atq; pannoſum. Quapropter Giſippus cũ exiſtima/ ret ſe a Tito fuiſſe recognitum & propter ſordes reiectum:

memor pristini beneficii quod in Titum ipse cõtulerat: In/
dignabũdus rebusq; deploratis inde discedit. Et cũ iam ad/
uesperasceret esuritiõe confectus pecunia defectus mortis
cupidus ad locũ urbis romæ incultũ desolatumq; peruenit:
Vbi tenebricosam spelũcam ingredit illic eam noctẽ quie/
turus: Vbiq; humi cubãs iugibus fletibus debilitatus Tandẽ
somno succũbit. Forte ad hũc specum nocte intempesta ad
ueniunt fures duo cũ præda: quã ea nocte cõpilauerant. Ex/
ortaq; inter eos nocturna rixa: alter qui ualentior erat infir/
miorẽ alterum trucidat: hoc sentiẽs uidensq; Gisippus exi/
stimauit se uiam ad mortẽ optatissimã facillime reperisse:
neq; opus esse ut sibimet necem gladio manu sua cõsciscere/
ret: Illicq; se tantisper cõtinuit: Donec familia prætoris eo
re cognita peruenit: a qua Gisippus tãq̃ reus homicidii uin/
citur iniectisq; cathenis furẽter abducit: qui cum in quæstio
ne de rebus singulis interrogaret: haud cũctanter se homi/
cidam esse cõfessus est. Quãobrem prætor: Cui. M. Varro/
ni nomen erat iussit ut ex more romano in crucem tolleret
Forte id horæ uenerat Titus ad prætorium tribunal: qui cu
riosissime cõtemplans condẽnati faciem: tanq̃ noscitabun/
dus ad hominẽ propius accedit: admiratusq; erũnosam ho/
minis amicissimi fortunam Cum uehementissime cuperet
Gisippo periclitanti opitulari. nec ullam rationẽ ipsius sa/
luti accõmodatã uideret: Tale cõmentũ cõminiscit. Acce/
dit proxime ad sellã prætoris & uoce cõtentissima clamitãs
ait. Marce Varro iube infortunatũ hominẽ reuocari quem
tu morti adiudicasti. Est enim insons & huius homicidii pe/
nitus expers. Ego satis superq; satis deos immortales offen
di illum iugulãdo: quem ministri tui matutino iugulatum
repererũt: nec æquum sane est ut maiori nunc iniuria deos
afficiam permittens hominẽ innocentem trucidari. Varro
uehementer admiratus maximo dolore affectus est q Titi
uerba ab omnibus palatinis excepta fuissent: qui cũ nõ pos/
set habita honoris sui ratione discedere ab eo quod leges
ac iura præcipiũt: Iubet Gisippũ iam in orci familia nume/
ratũ reuocari: Et corã Tito. quid tu inquit tam stultus eras
ut sine ullis tormẽtis te id fecisse atereris quod nunq̃ perpe/
traueras: maxime cũ talis causa foret capitalis: dicebas te il/

lum esse qui ꝓxima nocte feceras homicidium. Ecce Titus adest qui ultro fatet̃ se esse parricidam asserens illũ nõ abs te sed a seipso fuisse peremptũ. Gisippus curiose prospectans Titum recognoscit & facile intelligit istud a Tito fieri salu/tis suæ causa: utpote homĩe nõ ĩmemore pristini beneficii. Quapropter præ nimia pietate lachrymabũdus: Varro in/quit ego hominem occidi. Et iam Titi pietas nimis fera est Ecõtrario Titus prætor aiebat. hic queadmodũ uides pere/grinus est & sine telo iuxta cadauer occisi reptus: Ex quo cõ iectare potes hũc hoĩem erũnis oppssum mori cupere: Pro inde eũ ĩmpunitũ dimittito & me qui deliqui morte mul/ctato. admirabat̃ nõ parũ prætor istorũ duorũ maximã cõ/stantiã: & iã præsagibat animus neutrũ sontem esse debere: Et cũ secum quo pacto utrũq; absoluere t̃: aĩo agitaret: Ecce superuenit quidã iuuenis noĩe publius homo uitæ profliga tissimæ & apud cunctos romanos ob furta cognitissimus: q illud me hercule homicidiũ perpetrauerat. hic cũ proculdu bio sciret neutrum illorũ esse conscium eius criminis cuius semetipsum participem esse utrũq; arguebat: tanta commi seratione affectus est ꝓpter utriusq; insontis innocentiam: ut ipse suapte spõte prætorẽ adiuerit: Eũq; his uerbis sit al/locutus. Mea prætor facinora me impellũt ad difficullimã horũ quæstionem explicãdã. Nescio quis deus præcordia intus exagitat: & mentẽ extimulat: Vt ego meipsũ deferã & crimẽ meum patefaciam. Scito igit̃ neutrum istorũ esse huic culpæ obnoxiũ: Ego meduffidius is sum qui illũ ho/minẽ de cuius cæde altercatio istæc exorta ẽ occidi matitu na hora circiter diluculũ: & istũ infortunatũ: qui hic adest uidi ipse dormientem: dum furta cum illo partiebar: quem paulopost interimi non opus est ut ego Titum excusem: sua illũ fama satis excusat: quæ ubiq; gentiũ splendidissima est eum non tam turpi labe esse maculosum. Itaq; utrũq; ab soluito & me sontẽ ea pœna afficito quam leges præcipiũt Iã hæc res peruenerat ad aures prĩcipis octauii: q cũctis accĩ/tis singula curiose cognouit: & cũ singillatim qsq; denarrasset Prĩceps duobus quia insontes erãt libẽtissime pepercit: & tertiũ qui sons erat causa Gisippi ac Titi incolumẽ iussit ab ire: Titus cum Gisippi diffidentiã timiditatẽq; clementer

obiurgasset mira leticia hoiem complexus ad ædes suas deducit: Vbi Sophronia pietissimis lachrymis Gisippū pinde ac fratrē hospitaliter suscipit: & susceptū honorificētissime prosequit᷑ ac fouet cū quo iam refocillato: iā bene uestito iam in habitū suæ uirtuti congruentē reformato Titus omnes suos thesauros prædiaq; cōmunicat: eiq; sororē nomine Fuluiam adhuc uirgūculā in matrimoniū collocat. post hæc cū Gisippo ita sermocinatur. In tua iam manu atq; arbitrio est Gisippe siue uelis hic apud nos cōmorari siue athenas remigare cum rebus his omnibus: quas tibi dono dedimus. Gisippus cum hinc exilium a patria procul eius animū uellicaret: Inde beniuolētia qua Titum prosequebat᷑ commoueret: Tandē cōstituit romæ uiuere uelle efficiq; romanus. Vbi ipse cū Fuluia: Titus cum Sophronia in eadem domo iucūdissime diutissimeq; uixerīt indies magis ac magis gliscente inter ipsos mutua beniuolentia. Est mediusfidius sanctissima res amicicia: & nō solum singulari uenetatione digna: sed æterna laudatiōe decorāda utpote genitrix optima magnificentiæ: & honestatis: germana beneficentiæ ac charitatis. Inimica odii & auariciæ: semper prompta: sempq; propensa ad ea pro altero strennue peragenda: quæ pro se alterum uellet operari: neq; preces expectans neq; blanditias expetens: Cuius effectus probatissimi hodierno die rarenter inter mortales conspiciūtur cuius rei causa est hominū cupiditas inexplebilis: qui propriæ tātūmodo utilitatis rōnē habentes amiciciā ad penitissimas orbis terras exterminarūt extorrēq; fecerūt. Quæ res quæ diuitiæ quæ affinitas efficere potuissent? ut lachrymæ æstus suspiria Titi itra præcordia Gisippi ita pœnetrassent: ut ipse spōsam suā formosissimā generosissimā optatissimā alteri cōdonaret? nisi amicicia: Quæ leges: Quæ minæ: qui pauor potuisset cohibere brachia Gisippi ī locis tenebricosis ab amplexibus speciosissimæ puellæ ipsum nōnunq̄ fortassis lacessentis? nisi amicicia. Quæ cōditio: Quæ merita: quod emolumentum Gisippo psuasissent: Vt iacturā suoꝝ sophroniæq; ꝓpinquorū flocci faceret. ut rumusculos populares cōtēneret. ut cōuitia illusiōes uellicatiōesq; maledicētissimoꝝ ꝓ nihilo pēderet. dummō amico obseq̄ret? nisi amicicia: Et cōtra quid

Titũ prõptissimũ paratissimumq; facere potuisset ad mortẽ appetẽdã. ut Gisippũ liberaret a tormẽto patibuli cũ præser tim posset honeste dissimulare se nõ nouisse Gisippũ? nisi amicicia. quid Titũ fecisset adeo munificũ adeoq; liberalẽ ut sine cũctatiõe suũ patrimoniũ cũ Gisippo diuideret quẽ fortuna oĩbus operibus spoliauerat: nisi amicicia: Quid Titũ inflãmare potuisset ut sororẽ Gisippo sine mora desponsaret hoĩ egẽtissimo & in extrema calamitate collocato? nisi amicicia. Optẽt itaq; miseri mortales multas uxores: fratres copiosos sobolẽ filiorũ nũerosam: & pecuniis augeant numerũ famulorũ: neq; respiciãt cogitẽtq; quẽlibet ex his magis seipsum amare q̃ alterũ magis propriũ uel minimũ formidare periculum: q̃ curare: ut maximũ infortuniũ a patre aut a fratre aut a dño propulsent: cum amico erga amicum omnia secus fieri uideamus.

Mythica hystoria in latinũ e uernaculo sermõe cõuersa.

C Yprus insula est quõdã nouẽ regnorum sedes oppidis nobilibus inclyta: & agrorũ fœcũditate nulli pœne insularũ post ferẽda: In qua sicuti priscis cyprioꝝ annalibus proditum est: Fuit olim Aristippus homo haud dubie nobilissimus & oĩum populariũ lõge locupletissimus: poteratq; & eẽ & dici merito fœlix nisi eius fœlicitatẽ unica ĩ re fortuna obnubilasset: Nãq; inter cõplusculos filios unus illi erat: qui proceritate staturæ & eximia totius corpis pulchritudine reliquos oĩs adolescẽtes lõge ante ibat uerũ insanus & uecors Cui galeso nomẽ inditum a parẽtibus fuerat. sed quia neq; doctrina præceptoris neq; castigatiõibus pris: neq; solertia educatoris lras aut bonos mores unq̃ percipere potuerat: Eratq; uoce rudi & crassa moribusq; belluinis magis q̃ humanis præditus: ludibrii cã ab oĩbus Cymõ nuncupabaẽ. quo noĩe lĩgua cypria bestius significaẽ. Cũ pater filii uecordiã egerrime ferret uideretq; illius spem oẽm esse penitus deploratã: ne præsentario quotidie dolore afficereẽ: Cymonẽ amandatũ uillicari iubet & procul a rebus urbanis cũ uilliconibus exercere agricolationem. quæ res Cymoni fuit per q̃ iucunda utpote homini minime politico. Amantq; magis mores rusticanos q̃ ciuiles. Is ergo dũ res uillaticas

curat & in prediis colendis operæ plurimū studiiq; cōsumit forte die quadā accidit : ut hora postmeridiana solus obe/undo paternos agros unico tātū scipione comitatus ingrederetur nemus pusillū quidem: sed quod in illis regiōibus amœnissimum foret: Et tūc cū esset mēsis maius uernaq; tēperies: frondibus uestitissimū uisebatur. eū istic ociose in/ambularet Cymon fortuna duce pedetentim intrat pratulū perq̄ exiguum : quod ꝓcerissimæ arbores undiq; sepiebāt: In cuius angulo fōs lympidis aquis frigidisq; spectabilis scaturiebat: iuxta quem uidet supra uirentes herbas puellā dormientem perfecta formositate cōspicuam: quæ ueste adeo tenui atq; pellucida erat induta : ut nihil pene niuei coloris tegeretur: infra cincturam uelabatur linteo cādidissimo tenuissimoq;. prope eā ancillæ duæ etiā pedissequus unus pa/riter somnū capiebāt. hācubi cōspicatus ē cymon nō aliter q̄ si nullā unq̄ prius fœminam uidisset attonitus hesit: Ei baculo inixus nulla edita uoce etiā atq; etiā mulieris faciē cō/templatur: & mirabundus oris liniamēta solertissime rima/tur. Inde paulatim in rudi pectore crassisq; præcordiis: intra quæ nullū politicæ urbanitatis uestigiū per mille antehac documenta penetrare potuerat: exorta est noua cogitatio: quæ in animo alioquin pingui incultoq; discurrens sic rati/onabatur: nihil inter mortales hac formositate puellari ui/sum esse formosius: cœpit dein luculentæ fœminæ oēm habitudinē diligēter explorare: & particulatī singilatīq; deco/rissima mēbra laudare. Capillos imprimis flauos admirari quos aurei coloris eē cēsebat. Idē laudare frōtē nasū os ceruicē brachia pectus. repēteq; ex rusticano & agricola factus arbit' & spectator elegātissimus formarū uehemēter cōcupiscebat uisere oculos quos illa sōno marcētes ac lāguidos habebat occlusos: quos cymō ut cōtueri posset sæpius uoluit puellā expgefacere: sed cū pulcherria ac uenustissima supra reliq̄s oīs mulieres q̄s ullo tpe cōspexisset sibi uideret': uereri cœpit ne una foret e nūero deaꝝ: neq; erat tā hebeti obtusoq; īgenio qn diiudicaret dīna mortalibꝰ cælestia terrenis uenerabiliora eē debere. iōq; seipm cohibēs ꝓstolabat' ut sua sponte puella expgisceret': & q̄uis ista cōtatio nimis lōga eē uideret': tn̄ isolita uoluptate pellectus & spectaculo nouo

captus illinc abire nō poterat. Spectāte itaq; Cymone & hac spectādi uoluptate perfruēte post interuallū nō modicū expergiscit' puella: Cui iphigeniæ nomē parentes indiderant: quæ sublato capite patefactis oculis cōspicata: Cymonē bacillo innixum ante seipsam cōsistētē uehementer admirat': eūq; his uerbis affatur. Quid tu cymon id horæ per hoc nemus inquiris? Erat cymon cypriis fere oībus cognitus partim sua fatua simplicitate partim nobilitate diuitiisq; paternis: qui ad iphigeniæ uerba nihil respondens oculos figit in oculis puellæ: eosq; obtutu incōniuēti cōtuet': existimās ex illorum fulgore manare suauitatē exuperātissimā: quæ ipsius animū afficeret inexperta uoluptate gaudioq; incredibili: quod cum uirgo animaduerteret uereri cœpit ne ille obtutus incōniuens & immobilis mores hominis incultos & inciuiles excitaret ad aliquid moliēdū: quod in suū ipsius dedecus redūdaret: Quocirca excitatis pedissequis festinā ter exurgēs uale inquit o cymon: & abiit. ad hæc subiecit cymon. ego uero puella te libētissime comitabor: Iphigenia quāuis illius comitatū atq; cōmertiū: aspernaret' tamē hominē abse abigere nō quiuit donec ad uirginis fores peruētum foret. Post hæc cymon domū patem iam repetēs obstinate affirmat se nolle amplius uillicari: & uitam rusticā culpans incipit urbanā amplexari. hoc patri reliquisq; propinquis molestū esse cœpit: qui tamē tantisper expectādū esse constituūt. donec intelligāt causam tam repētinæ in homine mutatiōis. Cū itaq; intra Cymonis præcordia intra quæ nullæ doctrinæ litteræq; ullo unq̄ tēpore penetrauerāt: cupidinis sagitta penetrasset: cū Iphigeniæ pulchritudine captus mores repēte mutasset nō parua admiratiōe parētem suosq; oēs necessarios affecit. Primū petit a patre ut uestitu nō minus nitido q̄ fratre suestiat': quo facillime impetrato uitā ducere parat cū politicis adolescētibus. Singula diligēter inquirere & studiose rimari: quæ amatoribus cōueniāt. Idē cūctis uehemēter admirātibus intra breuissimū tpis interuallū nō solū lras didicit elemētarias. sed inter philosophos excellētissimus extitit. Causa uero tātarū rerum: solus erat amor Iphigeniæ: quo duce nō solū liguæ hesitātiā emēdauit & uocē ex aspera ac fusca clarā suauēq; effecit: sed etiā

musicæ disciplinæ factus est peritissimus. idẽ equitandi do/
ctissimus: in re militari solertissimus: in maritimis terresti/
busq; expeditiõibus experiẽtissimus existere: breuiterq; ne
particulatim uirtutes eius enumerẽ intra quadriẽniũ iuue/
nis euasit indolis ꝓbatissimæ: ita ut modestior elegãtior plu
ribusq; animi dotibus decoratus q̃ omnes alii cyprii adole/
scẽtes existimaret᷑. Quid ergo de amore prædicabimus? q/
bus præconiis amorẽ extollemus? equidẽ cũ in aĩam cymo
nis generosissimã sydera natalicia uirtutes egregias infudis
sent: fortuna inuida uinculis illas firmissimis uinxerat inclu
serat q; intra præcordia: ut nullo pacto emergere possent &
se se ostẽtare: solus amor nodos illos dissoluit refregitq; ut
pote ipsa fortuna ualẽtior atq; potẽtior. quiq; ĩgenia sopita
atq; marcescẽtia excitare subinde cõsueuerit. eaq; tenebris
ĩuoluta crassioribus sua ui ĩ lucẽ lucidissimã educere. & me
hercules cupido sæpissime solet ex locis tenebricosis extra/
here spũs generosos & ĩ loca illustrissima suo fulgore ꝑdu/
cere Igit᷑ cũ cymõ amore iphigeniæ exæstuãs nõnũq̃ ꝓut iu
uenes amorabũdi facere cõsueuerunt: a recto æquoq; disce/
deret: nihilominus Aristippus æquo aĩo cũcta ferebat ĩ filio
quẽ uidebat ꝓpter amorẽ ex ueruece & rusticano factũ esse
politicũ & urbanũ. q̃n etiã illũ nõnũq̃ hortabat᷑ ut oĩbus suis
cupiditatibus obseq̃ret᷑. Cæterũ cymõ q uero noĩe galesus
dicebat᷑ remiscẽs se ab iphigenia cymonẽ quasi noĩe cõtu/
melioso fuisse nũcupatũ: hãc notã tollere ac maculã abole/
re cõstituit. Et cum flagrantissimas amoris uredĩes cuperet
emoderari frequẽter cypseũ appellat iphigeniæ patrẽ ut si/
bi filiam despondeat. Ille uero asserere se eam iampridẽ de
spondisse pasimõdæ iuueni ínter rhodios iuuenes genero
sissimo: neq; datam fidẽ uelle præuaricari. Iamq; appetebat
tẽpus pactarũ nuptiarũ Iã spõsus spõsam miserat accersitũ.
Tunc hæc secũ cymon. Iam tẽpus instat quo tibi iphigenia
demonstrẽ quãto te amore complectar quanto tui desyde/
rio æstuem. tu me hominẽ ex bruto fecisti: tu me politicum
reddidisti: quod si mihi dii concesserint ut ego te uxore po/
tiar tuoq; suauissimo cõtubernio fruar: nihil uereor q̃n deo
rũ futurus q̃ simillimus. & profecto aut moriar aut posside
bo te cõiugẽ: hæc secũ ratiocinatus aliquot amicorũ nobi/

li genere natos furtim cōuocat cum quibus cūcta cōmuni/
cat & quid fieri uellet ostēdit. mox clanculo nauigiū ornat:
rebusq; oībus instruit ad pugnā naualem accōmodatis: qui/
bus ad amussim pfectis nauē cōscendit & uentis uela cōmit/
tit præstolaturus in mari nauigiū. quo iphigenia ad maritū
in insulā rhodō trāsportari debebat. Iam spōsæ pater hono
rifice atq; hospitaliter accepat rhodios hoīes missos a spon
so. iam noua nupta nauē ingressa maritimū iter capessebat
& rhodū uersus prām uelaq; flexerāt. Ecce cymon q ad hoc
uigilāter excubauerat die pximo aggredit nauē iphigeniæ
suo nauigio ad preliādū ornatissimo. & in puppi stās feroci/
ter in eos inclamat qui sponsam comitabant. state uiri uela
colligite aut oēs naufragio occūbite. Aduersarii cymonis
iam strinxerāt gladios seq; nautico certamini præparabant
quo aīaduerso cymō manū ferream quē arpagonē uocitāt
in puppim rhodiorū strēnue inicit nauēq; remorans naui/
gio suo rostrato arctissime connectit. mox leonis iubati in/
star nō expectato sociorū auxilio solus rhodiorū nauem in/
siliens cūcta perturbat. & amore uires suggerēte stricto mu
crone in medios hostes uiriliter incursat: & cum hinc unus
inde alter mox plures uulnerarētur. rhodii suis uiribus diffi
dentes cum neq; repugnare neq; effugere possent se se cy/
moni dediderūt: qui deditos sic affatur. rhodii homīes ne/
q; predæ cupitas neq; ullum in uos odium mihi persuasit ut
ex cypro discedens uos in mediis fluctibus inermes ipse ar/
matus aggrederer. sed res illa quæ me ad hoc impulit: quæ
a me amplissima existimat: quā acquisiuisse operæpreciū
esse censeo: ea a uobis facillime & cum pacificatione con/
cedi potest: ea aūt est Iphigenia: qua mihi nihil est neq; cha
rius neq; iucūdius: quā cū ego a parētibus amice & comiter
īpetrare nō potuissem: amor me coegit ut a uobis hostiliter
& armatus auferrē. desti aui īpe mecū succedere uicarius mu
neri pasimondæ: & agere iphigeniæ maritū. proinde eā mi
hi tradite & diis bene fauentibus in patriā remigrate. Rho/
dii quos uis magisq̄ uoluntas ultronea cogebat: lachryma/
bundi iphigeniam cymoni tradunt: quæ cū ubertim fleret
noli inqt cymon generosa puella teipsam macerare. nil est
qđ uerearis: ego sū ille tuus cymō q te diutissimæ ardētissi/

meq̧ deperiui: qui ꝓpter æstũ amoris torrentissimũ magis meruĩ habere te uxorẽ q̃ pasimondas ꝓpter paternã pactio/
nẽ: quo dicto ad socios reuertit᷑. & rhodios tradita iphige/
nia cũ rebus oĩbus ĩuiolatos dimittit. Cymon qui se beatio
rẽ cũctis mortalibus existimabat Auctus tã opulẽta ac pror
sus regali præda cũ sociis cõsultat in præsentia nõ eẽ in cy/
prũ redeũdũ: quo circa cõmuni consilio chretã uersus naui
gare moliũt᷑: ubi oẽs & potissimũ cymõ se se tutos fore cre/
debant cũ illic cognatos & amicos plurimos haberẽt: Sed
fortuna quæ iphigeniã cymõi fuerat gratificata utpote dea
mobilis cõfesti gaudia uertit ĩ luctus lamẽtabiles. uix horis
quattuor ab discessu rhodioꝝ exactis sup̃uenit nox: quã cy/
mon sitiẽter præstolabat᷑: quãq̧ sibi noctibus oĩbus dulcio/
rẽ fore iam mẽte cõcep̱at. ecce ꝓcellosa tẽpestas exorit᷑: cæ/
lũ fit nubibus atrũ: mare uẽtis furẽtibus undabũdũ. Nemo
quid utile factu foret satis dispicere: cuncti trepidare obliti
nauticoꝝ ministerioꝝ: Quis uerbis idoneis posset explicare
q̃to mœrore id tp̃is cymõ eẽt affectus. ip̃e secũ reputabat iõ
suos sibi amores ĩdulgere deos uoluisse: ut mortẽ sentiret
asperiorẽ: quã prius sine iphigenia nõ magnop̃e recusasset.
Dolent lamentãturq̧ cymonis socii. sed iphigenia ubertim
flẽs supra oẽs dolore cõficit᷑ ad singulos undarũ fluctus tre/
mebũda: & cymonis amorẽ audaciãq̧ plorabũda detestat᷑:
tanq̃ turbo ille ꝓcellosus nõ aliũde seuiret: q̃ ex indignatio
ne deoꝝ nolẽtiũ cymonẽ puellæ raptu cũ gaudiali uolupta
te potiri: uolẽtiũq̧ ambos simul erũnabili morte defungi.
Inter hos puellares eiulatus nautæ remigesq̧ quo se uerte/
rent nesciebãt: & uẽto in horas magis magisq̧ increbrescẽ/
te nauis appellit᷑ ad insulã rhodon: quã illi rhodon esse præ
tẽpestate scire nõ poterãt. hic uiribus annixi ut ex undis ad
terram quoquomõ descendãt de sola salute cogitantes ad
eũ forte locũ: ita uolẽtibus fatis peruenere: quo rhodii illi
quos cymon abire p̃miserat paulo ante p̃uenerãt: nec prius
se rhodon delatos fuisse nouerũt: q̃ aurora exoriente uide/
rũt nauẽ ab ipsis pridie dimissam uix teli iactu distantẽ quã/
obrem cymon supra quã dici põt anxius timere cæpit ne id
sibi quod mox accidit accideret. iubet confestim oĩ adhi/
bito conatu illinc educi nauigium quocũq̧ alio deferantur

ptifaciẽs:nullibi eni ſe piculoſius q̃ iſtic eẽ poſſe exiſtiabat. Conatus remigũ ſociorũq; maximi ſed inefficaces extitere reflãtibus uẽtis:quorũ ui uel inuitiſſimi in littus detrudunt. ubi e ueſtigio recogniti ſũt a nautis rhodioꝝ. tũc ex illis re/pẽte unus curriculo it ad uillã haud lõge diſſitã: quo globus ille rhodioꝝ nobiliũ ſe cõtulerat:hiſq; ex ordie denarrat cymonẽ cũ iphigẽia eadẽ q̃ ipſos tẽpeſtate ad idẽ littus deportatos fuiſſe. quo audito rhodii adoleſcẽtes ſtati gaudio ꝑſi/liũt agricoliſq; cõpluſculis uocatis ad mare ꝑcurrẽtes cymonẽ una cũ iphigenia iam iã fugã meditantẽ intercipiunt: ca/ptoſq; ad eãdẽ uillã illico ducũt. Venit eodẽ paulo poſt liſymacus: qui illo forte ãno ſũmus erat magiſtratus rhodioꝝ ſtipatus globo militari: qui cymonẽ ſocioſq; in carcerẽ duci iubet. ſicuti paſimõdas ubi rẽ oẽm reſciuiſſet cũ ſenatu rhodienſi conſtituerat: ſic infortunatiſſimus amator quã paulo ante lucrifecerat iphigeniã amittit: Cuius præter paucula ſauia nihil dulce guſtauerat. hanc ſũmates matronæ cõplures comiter accipiũt fomẽtis refouẽt ſolatiis mitigãt ꝑti ex ca/ptiuitate ſubtriſtẽ ꝑtim ex maritima fatigatiõe defeſſã. mã/ſitq; apud illas uſq; ad condictã diem nuptiarum. Cymoni ſociiſq; uitã carcerariã uiuere cõceſſũ eſt ob eã: quã ipſe rhodiis iuuenibus indulſerat abeũdi facultatẽ: paſimondas aũt ꝓ uirili parte urgere inſtarẽ ut i carcere necarẽt: quo in ꝑpetuũ dãnati fuerũt uitã erũnoſam ſicuti parẽ degẽtes oĩ prorſus uoluptatũ ſpe uiduati. Interea dũ paſimõdas apparatum nuptialẽ ꝓ facultatibus inſtruit: fortuna pinde ac pœnitudi/ne affecta cõminiſcit̃ ſuppetias Cymoni ſalutares. Erat paſimõdæ frater natu q̃dẽ mior ſed uirtute nõ mior noĩe Hormiſdas: q poſt diutinã cõſultatiõnẽ decreuerat ducere uxo/rẽ puellã quãdã noĩe Caſſandrã: quã forma ſcitulã efflictim deamabat liſymacus. Igit̃ paſimõdas nuptialẽ feſtiuitatem maxio apparatu celebraturus optimũ factu duxit fratri perſuadere ut eodẽ quoq; & ipẽ die uxorẽ ducere uellet: ita eni ſeſe ſupſeſſuro ſi pẽſis nuptiarũ duplicatis. itaq; negociũ cũ parẽtibus Caſſandræ cõponit ut puella Hormiſdæ fratri deſpõdeat: utq; eodẽ die quo ipſe duceret uxorẽ iphigeniam: Caſſandra itidẽ a fratre duceret: Hæc cõſultatione s mirãdũ in modũ diſplicuere liſymacho ab oĩ iam ſpe decidenti: cui

persuasissimũ erat Cassãdrã sibi nupturã si hormisdæ nõ nu/
beret: Sed quod prudẽtis uiri officiũ est premit altũ corde
dolorẽ secũ ipse uolutãs quo pacto hasce nuptias disturba/
ret. nec ulla inuẽta rõne de puellæ raptu deliberabũdus se/
cũ agit: id quod illi facile factu haud dubie uidebat̃ utpote
sũmũ agẽti magistratũ. Cõtra ab hoc incepto hoiem reuo/
cabat dignitas honoris: cuius decus auget facinoris dede/
cus. Tãdẽ post multiplices cõsultatiões amori cessit hone/
stas & ratio succubuit appetitui. Nãq; lisymacus festinat uel
cũ discrimiẽ salutis rapere puellã. & dũ aĩo ptractat quo or/
dine qbusue opitulatoribus hoc negociũ cõficiat: forte cy/
monis remiscit: q uia cũ sociis carcerĩs publici custode la cõ
tinebat̃. Rẽ diligẽter pẽsitata it nõ minus aĩo q̃ pedibus in
hãc sniam: nemĩnẽ neq; fideliorẽ neq; pbatiorẽ ipso cymo/
ne ad hoc munus obeũdũ posse repiri quẽ pxima mox no/
cte intra cubiculũ suũ furtim introductũ sic affat̃. Quemad/
modũ o cymõ dii ad bona hoĩbus largiẽda pꝑẽsi sũt: ita ho
minũ quoq; uirtutes solerter expẽdũt. Et quos in toleran/
dis calamitatibus fortes offenderint: illos utpote magna/
nimos maioribus bñficiis psequũt̃. Voluerũt dii exprimẽ/
tũ tuæ uirtutis cape splẽdidius certiusq;: q̃ quod intra larem
patriũ diuitiis copiosũ tu p temetipsũ præstare potuisses. &
sicut fando audiuimus te ex bruto atq; insensato ingeniosũ
solertẽq; effecerũt. Dein cũ fortuna colluctãtẽ & nũc carce
ri tetro mãcipatũ experiũt̃ nunqd alius ĩn præsentia sis atq;
tũc eras cũ præda parta potiebaris. Quod si idẽ es q̃ pridẽ
fuisti: nihil unq̃ ab ĩmortalibus diis tibi ante hac datũ est iu/
cundius optatiusq; ea re: quã in præsentia largiri moliũtur:
Quid id sit ut pristinas uires aĩositatẽq; recipias paucis edo/
cebo. Pasimõdas ĩ fortunio tuo lætus, pcuratorq; necis tuæ
uigilãtissimus festinat nuptias iphigeniæ celebrare ut capiat
uoluptatẽ ex ea præda: quã fortuna tibi primo benigna cõ/
cesserat mox turbata surripuit. Quãto aũt tibi hæc res dolo
ri eẽ debeat: si uero amore flagras: plane cognosco. Hoc eo
dẽ die hormisdas pasimõdæ frater simile in me ac pœne eã/
dẽ iniuriã cõcinare molit̃ uolẽs & ipe uxorẽ ducere Cassan/
drã: quæ mihi rebus oĩbus ẽ preciosior. Ad hæc incõmoda
cõtumeliasq; ppulsandas sola nobis a fortuna uirtus relicta

est. Eia age hac duce strictisq; gladiis fiat nobis uia ui: tibi ad secūdā mihi ad primā puellæ rapinam. quod si me ducē pulcherrimi facinoris strenue sequi nō recusaueris in manibus tuis est & libertas & iphigenia: Quibus duabus rebus nihil apud te expensibilius esse debet. Hæc lisymachi uerba cymonis animū haud dubie refocillarūt erexerūtq;. q statim citra cōsultationē rn̄dēs sic infit. Neminē lisymache neq; fideliorē neq; fortiorē me potes inuenire ad hoc facinus pagēdū: si mō quod mēoras factū fortuna seqr̄. Quocirca quid mihi agēdū sit tuipse pspicito: & ego te ducē incontanter subsequar neq; imbellis neq; meticulosus. ad hæc lisymacus perendie inqt nouæ nuptæ ad ædes maritales ducēt intra quas nos una cū sociis fidissimis armati circa primā noctis uigiliā irrūpētes illas ex ipso cōuiuio rapiemus: raptasq; ad nauem: quā ob idipsū clāculo fieri iussi: pducemus nemini pcentes eo℞: qui obsistere ei negociū nobis facessere tētabunt. Placuit ordo rei gerēdæ Cymoni ad præstitutā usq; diē i carcere dissimulāter cōmorāti. Iam uenerat dies nuptiis destinatus: quæ pōpabiliter atq; magnificæ celebrāt. Dū tota duorū fratrū domus regali luxu splēdicat & nuptiali feruet apparatu: Interea lisymacus oībus rebus negocio accōmodatis instructus Cymonē Cymonisq; socios necnon & suos tectis sub ueste gladiis trifariā dispartit. Nāq; alii furti mittunt ad portū: neqs cōscēdētibus nauigiū impedimēto esse possit: alii i uestibulo locant pasimōdæ domus: ne a quopiā exitus ītercludi queat. Gū reliqs ipe uniq; Cymon nuptialia tecta sub cōdictū tēpus ingrediūt: scalas cōscendūt: cænationem irrūpunt: ubi nouæ nuptæ una cum pluribus sūmatibus matronis ordinatim iā discūbebāt. ibi mēsis præcipitāter inuersis suā quisq; corripiūt easq; assectis mandāt ad nauim euestigio deducēdas. Spōsæ reliquæq; matronæ fletu lamentis & eiulatu fœmineo cūcta cōplere. Cymon & lisymacus strictis gladiis uiam sibi facientes nemine reluctari audēte: Raptim descendētes scalas emetiūtur: ubi illis obuius fit pasimondas: qui hoc tumultuoso strepitu excitatus enormi baculo dextram obarmauerat: quē cymon ictu in caput librato obtrūcat: ad cuius pedes corruit moribūdus. Hormisdas quoq; periclitāti fratri suppetias ferre conatus uulnere Cy

monis intermit̃: aliiq̃ nõ pauci pempti cecidere: q ausi fue/
rãt manũ cominus cõferre. Igit̃ illi relinquẽtes pasimondæ
domũ totã sanguĩe redũdãtẽ plãgoribusq̃ atq̃ tumultu re-
boantẽ ad unũ incolumes: sine ĩterpellatoribus ad mare p/
ueniũt. Ibiq̃ in nauigio raptas puellas collocãtes ipsisq̃ cũ
sociis pariter cõscẽdẽtes orã soluũt: & uẽtis uela cõmittẽtes
remigũq̃ opa nauautẽtes q̃ ocissime abscedũt a littore iam
iã plurimis referto: q auxilia sed serotina ferebant capticiis
puellis. Ipsi uero in chretã sospites puenere: ubi ab amicis
atq̃ ppinquis hospitaliter ac comiter excipiũt̃: ibiq̃ celebrã
tes festiuitatẽ nuptialẽ uxores ducũt expetitas diutino ex ea
rapina gaudio pfruẽtes. apud rhodios cypriosq̃ uarii super
hac re tumultus uariæq̃ pturbatiões exortæ. postremo ami
cis necessariisq̃ utrobiq̃ depcãtibus effectũ ẽ: ut post tẽpo/
rariũ exilium Cymon cũ iphigenia lisymacus cũ Cassandra
hic Rhodon ille cypron in suam quisq̃ patriã remearent:
ubi cum suis fœliciter cõcorditerq̃ uixerunt.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratiõe Verrinarũ

u Etus uerbũ ẽ Viri præstãtissimi & instar puer/
bii apud eruditos celebratũ: quod sic ait. leges
bonæ ex malis moribus pcreãtur. Eteni nisi ui
tia agminati erupissent nisi mores mali uelut
herba irrigua ut inqt Plautus uberrime succre
uissent: pfecto leges supuacaneæ fuissent: quæ ad cohercen
das cupiditates uitiaq̃ ex mortalibus tollẽda latæ sunt. Et
quẽadmodũ morbos añ extitisse necesse est: quæ remedia
eo℞: atq̃ medicamẽta: Ita prius neqtia nata ẽ & scelus exor/
tũ: q̃ leges cõditæ: quæ obuiã irẽt neqtiæ sceleriq̃ flagitio/
sorũ: Et quẽadmodũ medelæ plures ad inũerabiles prope
corporũ morbos excogitatæ sũt: Ita leges inũeræ ad infini/
tas aĩorũ improbitates Amputandas sordesq̃ emaculãdas
cõditæ fuerũt. Hic lex põpeia: quæ parricidas una cum cane
gallo gallinatio uipera & simia uiuos insui culeo: dein ĩ ma
re flumẽ ue deiici iubet: ut quos natura ipsa retinere in offi/
cio nõ potuisset: hi magnitudĩe pœnæ a maleficio sũmoue
rẽt̃. Hinc lex cornelia: qua uenefici siccariiq̃ attrocibus pœ
nis puniũt̃. hinc leges draconis emanarũt asperæ illæ qdẽ &
truculẽtæ: sed tñ salubres & uitiis tollendis accommodatæ:

quibus pœna capitis in omnis sontes erat constituta: etiam si uel tantillum deliquissent. Vnde demades orator dicere solebat draconis leges nō atramēto: sed sanguine esse con/ scriptas. Verū ne longū faciam: tot ex malis moribus apud romanos senatus cōsulta: tot plebiscita: tot edicta prætoria: tot Imperatoriæ: tot politicæ: tot sacratæ leges ꝓuenerunt. quot singillatim recensere esset infinitum. Ex hac ipsa gli/ scentiū in dies uitiorū labe ut reliqua prætereā: leges nō paucæ de pecuniis repetūdis productæ sūt ad moderādasq; cupiditates prætorū proconsulū reliquorūq; magistratuū: qui cum potestate atq; imperio ad prouincias gubernādas mittebātur: qui idētidē cōsueuerūt prouinciales despolia/ re: pecunias ob iudicandū uel nō iudicandum accipere: qui auariciæ mācipati auroq; inhiātes cūcta prædabant͛ nūdina to iure nūdinatiq; sententus. Igit͛ ut obuiā iret͛ huiuscemo di rapinis & spoliationibus leges repetundarū cōstitutæ sūt: quæ a luculentis scriptoribus sociales appellant͛ quoniā so/ ciorū prouincialiū causis patrocinant͛ atq; amicorū po. ro. causa patratæ sunt. Lucius ille piso frugi cognominatus le/ gē de pecuniis repetūdis primus tulit. post pisonē Acylius glabrio inter romanos Inclytus legē tulit alterā de repetū/ dis & eam quidē seuerissimā: quā Acyliā uocitauerūt. mox lex Iulia repetūdarū est promulgata: Cuius iuriscōsulti me/ minerunt. Præterea ueteres illi romani: quorū rebus domi forisq; gestis ueluti quibusdam stellis latina micat hystoria accusatores esse in ciuitate multos nō inutile esse cænsebāt ut hoc uidelicet metu improbitas malorum coherceretur: Mos aūt fuit nequaquā improbandus quo iuuenes gloriæ laudisq; sitiētes accusabāt magnos quidē uiros: sed flagitiis maculosos. Ita aliquo insigni iudicio incipiebāt a suis ciui/ bus noscitari. & eloquentiam in foro auspicabant͛. Sic olim pu. sulpitius norbanū Caius furius marcū aquiliū. C. curio quintum metellū accusauerūt. sic undeuigesimo ætatis an/ no. L. Crassus. C. carbonē: altero & uigesimo asinius pollio catonē: nec multo ætate antecedēs Caluus uatiniū luculen/ tis orationibus insectati sunt. sic Pu. clodius sergiū Catilinā Sic Iulius cæsar dictator uno & uigesimo ætatis anno Cor. dolobellā Virum consularē triūphalēq; repetūdarū postu/

lauerunt. sic &. M. Tullius Cicero edilis designatus Iamq; quæstorius Caium uerrem siciliæ prædatorē spoliatorēq; suscepto siculorum patrocinio in iudiciū uocat uocatumq; de repetundis accusat non minus diligenter q̄ eloquenter his orationibus: quæ quia in uerrem scriptæ sunt uerrinarū nomine nuncupantur. Ex quibus plane cognoscitur Ciceronem non minus ad accusandum q̄ ad defendendum fuisse accōmodatum. sed cum eloquentia sicuti medicina magis saluti hominum q̄ exitio reperta sit: maluit Cicero patrocinio suo defendere bonos q̄ ore accusatorio malos insectari: etenim cum accusatoris nomen sordidum sit & detestabile: defensoris uero pulchrum atq; plausibile elaborare curiose debemus ut defensores patroniq; dici mereamur: ne odioso accusatoris nomīe dedecoremur: quod olim nomen contigit. M. Bruto illius bruti filio qui iuris ciuilis fuit peritissimus. Accusandum quidem interdum sed non semper. accusādum rei publi. causa: ut duo luculi fecisse memorantur: accusandum pro patrocinio ut Cicero pro siculis factitauit: quorum causa descendit ad accusandū Caium uerrem: quem depeculatorem ærarii: uexatorem asiæ atq; pamphiliæ prædonem iuris urbani: labem atq; pernitiem prouinciæ siciliæ fuisse dicit. Cæterum. Mar. Tullius in reliquis orationibus defensor magis futurus q̄ accusator in hac una causa omnem uim artis accusatoriæ totumq; accusatoris officium luculenter explicare decreuit: ut bene intelligētes omnem uirtutem oratoriam quæcūq; in criminationibus reoq; opprimendo constituta est hic expressam cum admiratione cognoscerent. Cum itaq; de uerre in iudicium uocato iudicum sententiis damnato nobis dicendum sit. Nō erit ab re nonnulla in medium hodierno die proferre: quæ ysagogica quasi quædam hoc est introductoria futura sint enarrationi Verrinarum: & quædam explicare de ritu formulaq; iudiciorum romanorū: quod dum a me fit uos quæso diligenter attendite. Dixi.

FINIS.

In calce ludrica hæc amatoria hoc est meras nugas ue/
luti appendiculam quandam apposuerunt impressores. Tu
hoc quoq; qualecunq; est boni consulito.

Osculum Panthiæ

Qualia lasciuo dedit oscula sæpe tonanti
Dardanius phrygia raptus ab arce puer.
Qualia formosæ Veneri dilectus adonis:
Qualia pastori Tyndaris iliaco:
Qualia Tænarides tribuit puer oscula phœbo.
Amphytrioniadæ qualia pulcher hylas.
Qualia purpureæ quæ conspicit omnia lunæ.
Latmius in somnis contulit Endymion.
Talia mille dedit roseis mihi basia labris
Panthia: feruoris prima fauilla mei
Quantus odor: quantum diuini nectaris illis
Quantus mellis inest: Ambrosiæq; liquor.
Cinama quod spirant: quod olet Cinireia myrrha:
Et quod odorus arabs Coricumq; Crocum.
Succina quod fragrant manibus tractata: quod omne
Vnguentum: & fracto fusa falerna cado.
Balsama quod spirant: redolent quod florea rura:
Quod Citrum & uiolæ purpureæq; rosæ:
Hoc redolent dominæ dulcissima basia nostræ
Hoc os formosum labraq; purpurea.
O me fœlicem: cui tu pharetrate cupido
Et Cytherea Venus tot tribuistis opes.
Non ego fortunas cresi pythisq; bithini
Expeto: non gazas diuitiasq; Midæ.
Me mea formosis teneat foueatq; lacertis.
Panthia: rex regum tunc ego summus ero.
Me iuuat: ut dominæ placeam: tolerare labores
Erumnasq; graues: Imperiumq; ferox.
Me iuuat æstiuas sub Cancro ducere luces.
Egoceriq; niues ire ad hyperboreas.
Obsequar ut dominæ: durum nil ferre recuso
Si iubeat stygias nunc aditurus aquas.
Tantum forma ualet. Tanti est spectata uenustas:
Et decor: & facies: & lepor atq; sales:

Si redeant ueteres facundo pectore uates:
Elysium uacuet si pia turba nemus:
Si Maro nunc repetat superos: & culta tibulli
Musa & Nasonis: pieriusq; chorus:
Nemo satis queat eximiam laudare puellam
Et decus & faciem corporis egregii.
Huic est forma potens: sunt emula lumina stellis
Lumina quæ possent sollicitare deos.
Procerum corpus dominæ est: teretesq; lacerti
Est formosa manus: articuliq; leues.
Pes paruus: fuluæq; comæ facundaq; lingua:
Sunt modici risus: atticus estq; lepos.
Hæc candore niues uincit superatq; rosarum
Fulgorem in toto corpore nulla nota est.
Quicquid agit: siue incedit: siue accubat: aut stat:
Aut sedet: exornat subsequiturq; decor.
Tota decens: urbana: sagax: est tota uenusta
Totaq; natiuo pulchra colore placet.
Non cerusatis incedit candida buccis
Nec fucata genas atq; supercilia.
Esopa non spirat: pharii nec stercora piscis.
Non creta: aut afinæ corpora lacte fouet.
Non oculos stibio linit: aut fuligine pingit.
Ah pereant quibus hæc cura decoris inest.
Quid iuuat externo formam corrumpere luxu?
Atq; peregrinis cultibus inficere?
Nonne deus uobis faciem dedit: heu scelus: illam
Polluitis fuco: & ledit is artificem.
Iuppiter hunc in uos iaculatur fulmina: mittit
Excidium pestes: fœmineumq; malum.
Nostra uenus uiuo prodit formosa colore.
Natiuisq; placet dotibus atq; bonis.
Quantum inter flores amaranthi & lilia fulgent:
Et uiolæ & loti: coccineæq; rosæ.
Quantum inter stellas collucet luna minores:
Cynthia te quantum cynthius exuperat:
Tantum inter pulchras radiat formosa puellas
Panthia: purpureis emula sideribus.

Cedat peligni celebrata corinna poetæ.
Cinthia cum Nemesi culte tibulle tua.
Lesbiaq; assurgat dominæ: Ticidæq; perilla.
Et tu iam gallo dicta lycori tuo.
Dissimulet faciem lais ephyreia: cuius
Traxerat attonitos forma superba uiros.
Forma Menandreæ fuerat nec thaidos olim
Tanta: nec est phyrnes tam decor egregius.
Sordida Penolope. turpis uirginia. turpis
Est collata tibi Panthia Sulpitia.
Cedat Darei coniunx. cornelia magni.
Hippodame & comptis Laodomia comis.
Cedat & abradate consors tibi Panthia: cuius
Ipsa geris nomen nomine fictitio:
Si paris hanc phrygius phrygia spectasset ab Ida
Non peteret portus Tyndari pulchra tuos.
Iuppiter hanc uideat: subito descendet olympo.
Fiet olor: Satyrus: Taurus & Amphitrion.
Dia Camilla minor: minor est Lucretia: & omnes
Italides matres: Cecropiæq; nurus.
Stratonice Anthiochi dispar: Popeia Neronis:
Lamia Demetri. candida Thargelia.
Cedite iam diuæ Tritonia. Iuno. Dione.
Quas Paris ideis uiderat ante iugis.
Quid maiora loquor: te Penthesilea probabit
Et colet: heu nomen dulcius Ambrosia.
Panthia formosis formosior heroinis
Digna soror phœbo coniuge digna Ioue est.
Digna quidem cælo facies. iamq; incipit esse
Cognita & eois cognita & hesperiis.
Hanc ego uiuentem uiuus: defunctus amabo
Hanc quoq; defunctam. sic iubet alma Venus.
O decus o facies o cypride digna parente
O & germanis digna cupidinibus:
Panthia dii tibi dent tercentum Nestoris annos.
Sæcula Titoni perpetuumq; decus.
Oscula fœlicem dudum & fecere beatum
Me tua: si dederis cætera: diuus ero.

Interea ardentem quæso miserare Philippum:
Sit tibi cura mei: me cape mancipium:

Philippi Beroaldi fortuna ad Minũ roſciũ ſenatorē.

Emo diu rebus confidet Mine ſecundis
Nemo diu ſperet proſperiora dari.
n Omnia uertuntur: nec regum regna ducumq;
Stare queunt: ſceleri ſors trahit iſta rota.
Sicut terra uices mutat rerumq; colores:
Atq; annus uaria tempora lege rapit.
Vt neq; pura dies omnis: neq; lucidus aer
Semper: & æſtatem nubila pellit hyems:
Sicut ſudificus boreas fulgentis honorem
Deſpoliat floris arboreumq; decus:
Sic homines fortuna rotat: quodcumq; benigna
Larga manu dederat: mox inimica rapit.
Cæca: uaga: inconſtans: incerta: uolubilis: illex:
Comis: blanda: potens: trux: uiolenta: rapax:
Hæc dea non ſtabilis: uaria eſt & lubrica: & omni
Mobilior uento mobiliorq; polo:
Hanc pedibus priſci uates finxere carentem
Inq; pila ſtantem pennigeramq; deam.
Hos ut mater alit: illos ut ſæua nouerca
Exagitat: fouet hos: his inimica nocet.
Hunc amat: ex imoq; ad celſa cacumina ducit
In folioq; locat conſpicuumq; facit.
Aſt alium rapit iu præceps: qui diuite gaza
Qui regno fuerat fultus & imperio.
Improba quanta potes: proh quanta potentia regni
Eſt fortuna tui: quantaq; mobilitas.
Quam ſit diua tuum numen uenerabile magni
Aeneadæ oſtentant Romulidæq; patres.
Qui te tam multis olim coluere facellis:
Quam non multa ſuo templa dedere Ioui.
Maxima barbatam fortunam Roma colebat
Quod dat barbatis gaudia quodq; fauet.
Tullius extruxit fortunæ templa puſillæ
Quod paruus magnum uenit in imperium.
Et uiſcata dea eſt: homines quia prendit & arctat

Auceps ut uisco prendere tentat aues.
Est fortuna mala: est conuertens: est bene sperans:
Fortis habet nomen. Mascula culta dea est.
Vt tua multiiuga est uaria & numerosa potestas
Sic sunt multa tibi nomina facta deae:
Tusors atq; Tyche modo tu fortuna uocaris
Te modo naturam: caelicolamq; uocant.
Quidam te Nemesim memorant: Rhammusia multis
Diceris: ast aliis Nortia dicta dea es.
Omnibus ipsa locis cunctorum uocibus una
Carperis: & coleris prout mala uel bona das.
Ipsa gubernaclum gestas: quia cuncta gubernas
Et quia tradis opes: copia iuncta tibi est
Omnes connexi tecum sumus: & tua uincla
Perpetimur cuncti: seruitiumq; ferox.
Astricta nunc hos nunc hos leuiore catena
Saeua ligas: foelix qui iuga laxa subit.
Foelix fortunae quisquis memoratur alumnus
In cuius gremio mollia membra fouet.
At tu cui paulum arrisit dea caeca: caueto
Ne det fucosas subdola blanditias.
Piscator ueluti blanditur piscibus hamo
Effunditq; cibos insidiasq; parat
Sic fortuna tibi comis blanditur: in altum
Tolleris: ut lapsu mox grauiore ruas.
Exemplo tibi sint troiana & persica regna
Argolici reges: romuleiq; duces.
Rex Priamus Phrygiae populis sceptroq; superbus
Qui tenuit magnas luxuriosus opes:
Occubat infoelix ferro obtruncatur ad aras
Numinis hercei uictima fitq; Iouis.
Dareum persas: & persica regna tenentem
Qui fuerat regum maximus: atq; ducum
Vincit pelleus ductor: bessusq; trucidat:
Fortuna ex alto praecipitat solio.
Ponticus epoto rex claudere fata ueneno
Conatur: nati pharnacis arma tremens.
Magna fuit quondam: diuesq; opulentia Cresi:

At seruus Cyri mancipiumq; fuit.
Olim Romani libycum timuere Iugurtam.
Captiuus decorat pulchra trophea mari.
Diripiuntur opes Numidæ regnumq; Syphacis.
Scæptriferasq; manus arcta cathena ligat.
Quid gemini Atridæ? quorum alter coniugis arma.
Sustinet infœlix: alter adulterium.
Quid magnus? quo nil romana potentia maius
Vidit: qui toto uictor in orbe fuit:
Vincitur a focero: fugit ad Nilotica regna.
Septimius phario dirimit ense caput:
Olim cecropiis decorata est hellas athenis:
Græcia nunc omnis cecropidæq; iacent.
Oedipodioniæ tenuerunt culmina thebæ.
At nunc thebarum gloria nulla uiget:
Troia fuit pollens phrygiis celeberrima regnis
Nunc troia in cineres uersa sepulta latet.
Alta semiramio fabricata bitumine quondam
Mœnia: Subuersa nunc babylone iacent.
Quid plura enumerem? quondam decus & caput orbis.
Roma peregrino est subdita pontifici.
Cuncta fluunt: res nulla diu durare maligna
Sorte potest: celerem quæ rotat usq; rotam.
Ac ueluti lunæ facies modo conficit orbem
Et modo deficiens nocte tacente silet.
Et modo clara micat pernox: modo nulla senescens
Cernitur: & nunq̃ quo prius orbe nitet:
Sic fortuna facit: nunc pura & lucida fulget
Nunc obscura latet nec manet una diu.
Hæc iuuenum dulces disrumpere tentat amores
Atq; uoluptati miscet amariciem.
Olim ego florebam fœlix in amore beatus
Fortunatus eram: nulla erat atra dies.
Me mea laudabat solum: solumq; fouebat
Panthia: Sola mihi Panthia chara fuit:
Soli charus eram: Soli mihi sola placebat
Panthia: & amborum mutuus ardor erat.
Inuidet heu fortuna mihi: miserumq; flagellat:

De folioq; trahit præcipitemq; rotat.
Hæc facit ut domina ardentem restinguat amorem
Nec uelit esse suum: qui suus ignis erat.
Ignis eram dominæ dulcis: dominaq; fruebar.
Hei mihi nunc domina cogor abire mea
Hei mihi nunc spernor: miserumq; excludit amantem
Et refugit nostras Panthia dura preces.
Sors fera cur durum torsisti fulmen? amanti
Cur mihi diua noces? cur mihi nuper obes?
Non ego te lesi: non te fortuna fefelli:
Impia nec lingua est inficiata deam.
Malo ego tartareum uiuus penetrare barathrum
Alectoq; trucem Thisiphonemq; pati:
Panthia q̄ mihi sit contraria: q̄ sua uertat
Corda dolens: nec me plus uelit esse suum.
Possum ego magnorum contemnere magna deorum
Numina: supremum ludificare iouem:
Brachia dum nostro supponat eburnea collo
Meq; suum foueat Panthia mancipium.
Hei mihi mutata es cur Panthia? Iam mihi uita
Inuisa est: nec lux nec iuuat ulla quies.
Viuere non possum sine te mea Panthia: tu nunc
Elige: me ne uelis uiuere me ne mori.
Sydera cælicolas testor summumq; tonantem
Crimine me nullo contemerasse fidem.
Si nunc excludor si nunc exterminor: omnes
Iuro deos posthac Panthia solus ero.
Me sub amore tuo consumet longa senectus:
Tu mihi primus amor: tu mihi finis eris.
Non ego mutari possum: seu Nestoris æuum
Siue ego cumeæ secula uatis agam.
At tu qui nostri decus es splendorq; senatus
Fortunæ fœlix ingeniiq; bonis:
Quiq; es doctorum doctus uerusq; patronus
Quem decorat phœbus pieridesq; fouent:
Mitte lacescentem discas tolerare puellam
Et perferre minas seruitiumq; ferum.
Imperium mitis perfer durasq; catenas.

Sic iubet alma uenus: sic pharetratus amor.
Panthia me docuit cunctos deponere fastus
Atq; humilem duro subdere colla iugo:
Nunc humilis nunc demissis ceruicibus ibo
Nunc dominæ leges iussaq; magna sequar.
Sed tu quid sentis qui calles cuncta quid oro
Mine mones? mihi da quod peto consilium.

Philippi Beroaldi Diræ in Maledicam

St quædã deformis anus: maculosaq; lingua
Garrula: latratrix: perfidiosa: procax:
Liuida: detractrix: mordax: quæ dẽte canino
Oreq; uipereo nigra uenena uomit.
Inficit os liuor: sordent rubigine dentes:
Sunt oculi torui: cordaq; felle uirent.
Nomen habet lenæ: quod sic est moribus aptum
Vt sunt apta fero bellica tela deo.
Hanc fugiunt omnes: pauet hanc uicinia tota:
Vt pauet aspectum cominus agna lupum.
Hæc facere inuisos genitori perfida natos
Hæc fratres posset dissociare pios.
Hæc si fœcundum concusserit improba pectus
Fuderit & uirus uipera lethiferum:
Nulla fides nec pax: nulla est concordia: nec ius:
Nullus amor ueteres inter amicicias:
Oderit æaciden patroclus: castora pollux
Ogydiden Tydeus: Thesea Pirithous:
Nec phitiam Damon: piladem nec amabit orestes
Nec siculi fratres pectora fida gerent:
Fraudum mille modos artes quoq; mille nocendi
Hæc habet: & linguam uibrat in excidium:
Sibilat & nostros tentat disrumpere amores:
Vt quæ dicta mea est non uelit esse mea.
Vellicat hæc: furtimq; odii glyscentia spargit
Semina: flagrantes atq; inimicicias.
An tu de nobis audes maledicere: tu ne
Vipera connexos dissociare duos?
Garrula tu ne feris uirus: linguamq; procacem
Exeris: & pacem rumpere sæua paras?

Nulla fuit nec erit tam magna potentia linguæ
Vt sit amatori Panthia dura suo.
Malo inimicicias diuum summiq; tonantis
Quam mihi sit dominæ mens inimica meæ.
Quæ mihi diuitiis: uita iucundior ipsa
Charior est geminis quæ mihi luminibus.
Nullus amor tantus: nullus sic tela medullis
Flagrantesq; faces sensit & incaluit.
Non sic Priamides helenem dilexit: amicam
Meoniam non sic Amphitrioniades
Non sic Tindaridæ geminas leucippidas ambo.
Nec uenerem mauors belliger æthereum.
Non Daphnē Phebus: Cidippen Acontius ardet:
Non tanto Semeles æstuat igne tonans.
Misce & cunctorum quot quot narrantur amores:
Aut par aut maior noster is ardor erit
Panthia si mihi sit cotraria: perdite quæso
Me superi: & feriar fulmine fatifero.
Te sine nulla quies: nulla est mihi uita beata
Panthia: nec uinum nec cibus ipse iuuat.
Iuppiter omnipotens flagranti percute telo
Vipeream linguam sacrilegumq; caput.
Hoc ego summe pater: petit hoc uicinia tota
Hoc pulchra ante alias Panthia nostra rogat.
Thure uaporabo fanum: cædamq; bidentes
Ornaboq; tuas fronde uirente fores.
Quin ego tunc mecumq; simul mea Panthia uoti
Ambo rei dabimus carmen & exta ioui.
Quid tibi lena precer pro talibus improba dictis
Et pro funestis improba criminibus?
Terra neget uictum: tibi deneget unda liquorem:
Aethere nec possis sideribusq; frui.
Infestus tibi sit uulcanus: noxius aer:
Offendant oculos lunaq; solq; tuos.
Dii faxint subito percussa ut sydere lingua
Nec mussare uelit nec blaterare queat:
Dira fames & dira sitis tua uiscera uexent:
Nullaq; sit uini copia nulla cibi.

Sæpe roges mortem: nec mors tibi sæpe rogata
Adsit: sintq; tibi sæcula Nestorea.
Marcescasq; situ putri: cariosaq; membra
Curuentur: nec nox nec iuuet ulla dies
Sis quoq; pallidior buxo: uillosior ursa:
Nigrior & moris: aridiorq; scobe.
Vt caret œdipodes oculis & lucis honore
Tu quoq; sic careas uipera luminibus.
Nec tibi recta magis sint crura: pedesq; decori
Quá sunt mulciberis tardipedisq; dei.
Guttur ut erigones astricto fune pependit
Sic tua per laqueos colla nephanda crepent:
Vt niobe in saxum: ut biblis uertaris in undas.
Par facies ursæ sit tua parrhasiæ
Vt mirrha est cortex utq; est phaetontias arbor
Arboreas frondes sic tua membra ferant.
Olim ut nyctimenæ facta est nocturna uolucris
Obscura sic tu noctua nocte uoles.
Vt sensit phœbi lethalia tela coronis
Sic te configant spicula lethifera.
Te premat omne genus morborum: & feruida pestis
Exurat corpus dilanietq; cutem:
Calculus & uomicæ putres: turpesq; podagræ
Et chiragra & lateris cardiaciq; dolor.
Præterea omne genus tormenti: omnesq; dolores
Te miseram excrucient conficiantq; truces.
O utinam uiuens cunctos patiare dolores
Quos omnis passa est fœmina quosq; feret.
Post obitum tibi sit tormentum uulturis atri:
Sisyphiusq; labor tantaleusq; liquor.
Te solam lacerent furiæ: rumpantq; flagella
Et lassent crebris brachia uerberibus.
Sola luas pœnas: umbræ manesq; quiescant
Excipe cunctorum uipera supplicium.
Quantum ceruua pauet fuluum trepidatq; leonem:
Accipitrem quantum blanda columba timet:
Quantum aquilá cygnus. congrum murena: camelum
Odit equus: uitem brasica: capra lupum.

Quanta inter mures atq; est discordia fœles
Quantum mus uolucri diffidet ardeola.
Tanta mihi tecum est discordia uipera: tantum
Est odium atq; truces sunt inimicitiæ:
Donec pugnabunt calidis frigentia: siccis
Humida: cum duris mollia: & ignis aquis.
Donec erit stabilis tellus: & mobilis unda
Errabitq; polo Cinthia Stellifero.
Dum uelox Tigris: segnis testudo: Salaces
Erucæ: pontus cerulus: albus olor:
Dum lepus hirsutus: fuluus leo: lubricus anguis:
Curui delphines: Asper echinus erit.
Tecum bella geram: & certamina dira nec iras
Finiet interitus nec mihi longa dies.
Post obitum manes pugnabunt manibus: umbram
Impetet umbra minax conficietq; tuam.
Sic nunq̃ uiua & nunq̃ defuncta quiesces.
Viuus ero infensus: mortuus asper ero.
Dii iustas audite preces: rata uota precantis
Efficite: hanc meritis plectite suppliciis:
Eueniet: mihi signa deus dat certa: ualeto
Vipera: Iam diras experiare meas.
Cumq; tuum steterit fossa tellure cadauer:
Id lacerent uolucres: diripiantq; feræ.
Intestina canes: omentum & uiscera corui
Discerpant: rapidæ cætera membra lupæ:
Cũq; minutatim fueris concisa: locutrix
Vulturis in primis sit tua lingua cibus.

Philippi Beroaldi Cupido

Onscia curarum & fidi internuncia cordis
Quæ dominæ longa iuncta es amicicia:
c Daphne de nobis loquitur quid Pãthia tecũ?
Deq; suo q; sentit dic rogo mancipio?
Est ne oblita mei? nulloq; accenditur æstu?
Mutuus an pulchro pectore uiuit amor?
O utinam uiuat. pariliq; calore calescas
Panthia sitq; tuis ossibus ignis edax.
Quantum æthnei ignes: uesuuina incendia quantum

Et lipareus ager flagrat & æolius.
Tantum nostra tuo flagrant præcordia amore:
Ardet mens: animus totus: & ingenium.
Nunc scio quid scit amor: nunc arcus tela sagittas
Sentio: flagrantes experiorq; faces.
Nunc te cælestis: nunc te plebeie Cupido
Noscimus: & quantum pollet uterq; deus.
Dogmata diuini memorant si uera Platonis
Sunt geminæ ueneres est geminatus amor.
Cælestis uenus est nulla generata parente.
Quæ casto sanctos nectit amore uiros.
Huic comes est magnus deus Ambrosiusq; cupido:
Quem docti norunt Egregiiq; mares.
Altera sed Venus est totum uulgata per orbem
Quæ diuum mentes alligat atq; hominum:
Improba: seductrix: petulans: lasciua: proterua:
Blandiloqua: Illudens: Imperiosa procax.
Hæc & ceston habet: qui nodus discolor omnes
Blanditias gestat: pharmaca: nequitias.
Hanc comitatur amor: facibus qui pectora sæuis
Vrit: & infernis imperat & superis.
Subdolus impostor mendax truculentus & asper
Blanditiis pollens fraudibus atq; dolis.
Hic domitat pecudes pisces insecta ferasq;
Monticulas faunos siluiculasq; deos.
Hic mortale genus pharetra succinctus & arcu
Et face debellat cælicolasq; deos.
Pocula dat dulci circumlita melle: sed intus
Fel gerit: & largam fundit amaritiem:
Principio iuuat & mentes demulcet amantum
Mox ferus exagitat despoliatq; rapax.
Diuitias lacerat. cum damno dedecus affert
Emollit mentes ludificatq; ferox.
Distrahit exanimat cruciat uersatq; rotatq;
Carnificisq; truci fungitur officio.
Improbe amor quantis mortalia corda fatigas
Curis: & quantis sæue cupidinibus.
Perfide quot iuuenes iugulasti quotq; puellas:
Quot tua præcipitant spicula & insidiæ.

Testis Abydenus iuuenis: tibi quem rapit orcus
Hælespontiacho Sexta puella mari
Testis priamides: qui dum Spartana petebat
Conubia: euertit seq; suumq; genus.
Testis Tarquinius: cui dat Lucretia raptos
Per uim concubitus: imperiumq; rapit.
Iphis anaxaretem dum non tolerare superbam
Sustinet: infœlix a trabe pendet onus.
Non pudet Alcidem gestare monilia collo
Lidiaq; ingenti ducere pensa manu.
Vertitur in fontem biblis phœbeia: Cauni
Dum petit amplexus fratris: & ille fugit.
Myrrha quoq; infando correpta cupidine stacten
Sudat odoratam: delitiasq; parit.
Lesbia quin etiam perculsa cupidinis œstro
Sappho de celsa leucade membra dedit.
Cælicolis risus Mars & Cytherea fuerunt:
Mulciberis uincti rhetibus atq; dolis.
Quid memorem erumnas hominum: cladesq; deorum
Quos tua percussit dire cupido manus:
Ipse panophaeus quotiens fit fabula turpis
Iuppiter: & solio labitur ætherio
Vt tua sectetur dictata: nec ire recusat
Subiuga & imperium ferre cupidineum.
Thaurus in europa est: Satyrus Nycteide: Cycnus
In leda: Alcmenen comprimit Amphitrion.
Ergo ego cum uideam superos: ipsumq; tonantem
Ire sub imperium: seruitiumq; pati:
Non gemo non doleo: de me pharetrate cupido
Si figis castris laeta trophea tuis.
Cuncta feram patiarq; libens: iam signa tubasq;
Incipioq; artes nosse cupidineas.
Omnia iam noui: docuit strategemata & astus
Sæuus amor: non sum tyro sed emeritus.
Me lachrymæ: & longi doctum fecere labores
Perpetua anxietas Excubiæq; graues.
Panthia me docuit qui sint in amore dolores
Affectus curæ: gaudia: damna doli:

Nunc scio quas leges: quæ iura: aut dogmata sæuus
Iussit amor. scripsi singula & edidici.
Quæ spes: qui ue timor: quod bellum: fœdera: quæ pax:
Induciæ fiant atq; inimiciæ:
Nunc scio quanta gerat secum mens prælia amantum:
Quantaq; mobilitas dissidiumq; premat.
Hoc uelit: hoc nolit: cupiat quod spreuerat ante:
Fluctuet: ut glauci fluctuat unda sali.
Vt mens infœlix alieno in corpore uiuat.
Vtq; animus dominæ migret in hospitium.
Nunc scio q̄ largi sint fletus: utq; medullis
Ossibus & uenis feruida flamma latet.
Vt sine febre dolet: sine morbo languet amator
Vt somni uigiles: irrequieta quies
Vt rubet ut pallet subito: mutatq; colores
Siue pudor uexet pectora: siue timor.
Nunc scio ut infractæ uoces: mutilataq; uerba:
Vt coram domina cor salit atq; tremit.
Vt q̄ longa graui suspiria corde trahuntur
Vt modicus risus: multus amaror inest.
Vt gaudet læta: plorat plorante puella
Induit & uultus uultibus alterius.
Nunc scio ut infœlix dominæ uestigia quærit
Et reperisse timet: mobilitate leuis:
Genua labant: quotiens fastosæ limen amicæ
Transit: & in toto corpore membra tremunt.
Nunc scio quantus amor supra caput instet amantum:
Atq; omnem sophiam consiliumq; fuget:
Condita q̄ paruo sint larga absinthia melle
Lurida uel quantum pocula fellis habent.
Malo ego lerneæ immedicabile uirus echidnæ
Oraq; Auernalis terna subire canis:
Cum libyco nudas monstro exercere palestras
Erumnasq; graues herculeasq; pati:
Quam colluctari tecum pharetrate cupido
Et perferre tuas imperiose faces.
Nunq̄ liber erit: nunq̄ mihi crede beatus
Aut probus: aut prudens quisquis amator erit.
Vita erumnosa est: mors est insanus amantum.

O fœlix quisquis talia non pateris.
O fœlix Veneri medium qui porrigis unguem
Et rides arcus Spicula tela faces.
Ast ego: quem sic dii uoluerunt uiuere: uiuam
Emoriar: tuum Panthia Mancipium.

Philippus Beroaldus Reuerendo domino Iacobo antiquario Ducali secretario Sal.

V perrime cũ feriatus eẽm Vir pstãtissime periclitaturus igeniũ cõuerti in latinũ sermonẽ ex uernacula lĩgua cãticũ Frãcisci Petrarchæ religiosũ: qđ tibi hoĩ religiosissimo potissimũ dicaui. nã q bona fide deos colit: amat & sacerdotes: & q religionẽ pie ueneraſ: religiosos demereri cõcupiscit. Præterea cui cõmodius q̃ tibi carmẽ mysticũ dicari debuit? q Mystes es: & mysticis cerimoniis iniciatꝰ. Accipe ergo uirorũ optime opusculũ de alieno reformatũ: de alieno nr̃m: Quod si nõ eũdẽ saporẽ i latino sermõe custodit: quẽ in uernaculo seruat: Scito difficillimũ eẽ alienas lineas inse quẽtẽ nõ alicubi excidere. Queadmodũ eni femina in alienã terrã trãslata natura se uertẽte degenerãt: ita q̃ in sua lingua bñdicta sunt: pristinũ nitorẽ in trãslatione depdunt. tñ pro mea mediocritate connixus sum ab interpretis officio non recedere: & sensum exprimere de sensu. Nam ad uerbũ interpretari: & syllabatim singula explicare absurdum est. Quid multa? Tu qui doctissimus es prima inspectione facillime noſces: quantũ ab archetypo labar ac decidã. Sed hoc malui agere q̃ nihil agere: & ne omnino asymbolus apud uos essem: hoc pro symbolo tibi dicatum attuli: quod ut in partẽ bonã accipias rogamus. Vale uirorũ optime: & Philippũ tuũ: qui tibi addictus est: mutuo dilige.

Peanes Beatæ Virginis ex francisci Petrarchæ Poemate Vernaculo in latinum conuersi.

Irgo decens: quã Sol uestit stellæq; coronant:
u Cuius forma fuit summo tam grata tonanti
Vt tua condiderit sanctam intra uiscera lucem:
Nunc me castus amor: ut de te carmina pangã
Sollicitat: uerum absq; tuo summiq; tonantis
Numine deficiunt tanta ad conamina uires.

Nunc te diua uoco: cuius reſponſa benigna
Accepere omnes fidi Veriq; clientes.
Sors humanarum ſi te triſtiſſima retum
Sollicitat uirgo: quæſo mea uerba preceſq;
Exaudi: mitiſq; meo ſuccurre labori:
Quamq̄ ego terrigena: & tu ſis regina deorum.
O Solers Virgo: cuius ſolertia fulget
Virgineos inter cœtus diuaſq; beatas.
Tu clypeus miſeris firmus mortalibus una es
Ictus fortunæ contra mortiſq; cruentos.
Sub quo tuta quies & ſpes eſt certa triumphi.
Te duce mulcetur: qui torrentiſſimas æſtus
Nos coquit inſulſos. oculos o Diua decoros
Qui triſtes uidere tui liuentia nati
Pectora: ad inſtabiles res noſtras flecte parumper
Ambiguumq; ſtatum: & rebus tu conſule feſſis.
O Sine labe nitens pœnitus Sinceraq; Virgo
Atq; tui nati ſoboles genitrixq; decori
Que das terreſtri lucem uitæ atq; ſupernæ.
Per te diua potens & cæli clara feneſtra
Venit ab Aetherio nos ut ſeruaret olympo
Filius æternus tuus æterniq; parentis.
Tu ſola ex omni numero turbaq; piarum
Deligeris: luctus euæ quæ in gaudia uertas.
Effice: namq; potes: ut me tua ſancta propago
Comiter excipiat refouens: bis terq; beata
Sydereaq; inter ſuperos præcincta corona:
O dea ſancta pio diuorum plena fauore
Eximia cælum quæ manſuetudine ſcandis
Vnde meas audis uoces regina preceſq;.
Tu fontem ſacræ generas pietatis: & una
Iuſticiæ ſolem: qui ſordida ſecula purgat:
Pollutumq; ſuis luſtrat fulgoribus orbem.
Nomina conueniunt uni tria: namq; tonantis
Tu genitrix tu nata ſimul tu ſponſa fuiſti:
Tu conſors regis diuumq; hominumq; parentis
Qui pedicis mortale genus laqueiſq; reſoluit:
Qui libertatem cunctis dedit: atq; beatas
Effecit terras: cuius per uulnera ſancta

Cor nostrum quæso exatures o diua beata.
O uirgo cui par nulla est: & nulla secunda
Exemploq; cares cuius forma atq; uenustas
Cælicolis cæloq; placet summoq; tonanti:
Ingenui mores dulcisq; modestia: & illa
In te sancta fides sacrata & uiua fuerunt
Templa deo uero: & tua: quod mirabile dictu:
Virginitas fœcunda fuit: præstare beatam
Iucundamq; potes nostram & sine turbine uitam.
Si precibus diuina tuis nunc gratia prompta est:
Ad te confugio supplex: & supplice corde
Sis mihi præsidium quæso: uitamq; labantem
Dirigito ad cursum rectum metamq; bonorum.
Virgo serenata & stabilis per secula longa
Mite procellosi sydus maris: optima fidi
Remigis adiutrix. circumspice Turbine quanto
Exagiter solus quanto sine remige Cimba
Nostra labet fluctu: nec abest mors ultima rerum.
Aegra: nec inficior: mea mens ad sancta recurrit
Numina: teq; precor ne nostris improbus olim
Gaudeat erumnis hostis tuus atq; periclis
Sis rogo Diua memor: q; crimina nostra tonanti
Induere humanam mortali corpore formam
Suaserunt intra tua sacratissima claustra.
Quot lachrymas: quot blanditias o diua precesq;
Effudi in pœnas atq; in dispendia frustra.
Ex quo per ripas tusci reptauimus Arni
Tempore: uita fuit nostra erumnosa grauisq;:
Orbis dum partes istas illasq; pererro.
Fœmineum decus & mores mellitaq; uerba
Turbarunt mentem: quare dea sancta potensq;
Tolle moras: suprema dies iam currit & instat.
Nostra ætas euro uelocior atq; sagitta
Transiit erumnas inter sordesq; malorum:
A tergoq; premit tacito mors improba passu.
Nunc defuncta iacet: quæ donec uita manebat:
Nostra per horrendum uexarunt pectora luctum.
Nec de mille meis curis resciuerat unam.

Et si resciffet: tamen hæc immota manebant.
Fata mihi: quoniam dominæ quæcunq; uoluntas
Altera: dira mihi: ast ipsi probrosa fuisset.
Sed tu diua hominum: si fas est dicere: tuq;
Aetherii regina poli: prudentia cuius
Cuncta uidet: cuius uirtuti peruia cuncta:
Tormentis finem metamq; impone dolori:
Quod tibi erit laudi magnæ: & mihi diua saluti.
In te diua salus spesq; omnis nostra recumbit
Vt uelis utq; queas rebus succurrere lapsis:
Ne me destituas extremo in funere quæso:
Non me respicias: sed qui me condidit ipsum:
Non nostras uires sed summi sceptra parentis.
Qui te commoueat cures ut ulla rerum.
Me lapidem: de quo distillat inutilis humor
Errores nostri fecere: atq; ora medusæ.
Tu lachrymis o diua piis languentia corda
Imbue: ut extremi sint hi sine crimine fletus
Terrestriq; luto: qualesq; fuere priores.
O mitis uirgo: cunctisq; infesta superbis
Te communis amor peruellat originis atq;
Deuoti cordis quæso miserere meiq;.
Quod si mortalem formam si munera fluxa
Diligere ardenter soleo: quid fiet in ista?
Quæ formosa potens: quæ sancta æternaq; diua est.
Per te si nostra de conditione resurgo:
Ceno so miseroq; statu: tibi candida uirgo
Ingenium curasq; dico uersusq; canoros
Et linguam & lachrymas corq; & suspiria mœsta.
Ad meliora uada afflictam iam dirige cimbam
In partemq; bonam mutatas accipe curas:
Iamq; dies o diua uenit suprema: proculq;
Esse nequit: properat cursim sic tempus & anni:
Corq; meum nunc mors: nunc mens sibi conscia uellit:
Nunc me diua tuo commendes inclyta nato.
Est qui uerus homo: & uerus deus: hunc rogo supplex
Vt gremio hanc animam teneat foueatq; beato.

Carmen Philippi Beroaldi de die dominicæ passionis.

Enit mœsta dies: rediit lachrymabile tempus
Sancta salutiferi celebrantur funera christi.
u Nunc oculi rubeant fletu: nunc pectora plãctu
Liuida sint: crebris singultibus ilia uellat
Quisquis amat christi nomẽ uel numẽ adorat
Hæc lugenda dies nigroq; notãda lapillo est:
Gaudia: nequitiæ: ueneres: conuiuia: lusus:
Scomata: uoluptates: risusq;: iociq;: salesq;
Este procul: ueniant cum sollicitudine fletus
Cura: dolor: gemitus. mœror: suspiria: luctus.
Hæc est atra dies atro signanda colore.
Nunc sint pullati: proceres: pullataq; turba.
Atrati pariter ueniant iuuenesq; senesq;
Omnis uestitu uel etur fœmina fusco.
Mœreat omnis ager mons: siluæ flumina colles
Mœreat omne genus pecudum: genus omne ferarum:
Squamosumq; pecus pisces: pictæq; uolucres:
Aer: uulcanus: tellus: mare: cynthia: titan:
Sidera: cælicolæ: mundus: sint omnia mœsta.
Hæc est mœsta dies mœroris conscia magni.
Nunc Heracleti lachrymas uultusq; seueros
Crassi: & Xenocratis faciem frontemq; Catonis:
Squalentemq; decet barbam usurpare reorum.
Nemo uel infectas cocco uel murice uestes
Induat: ostrini nemo tyriiq; coloris
Vestimenta gerat: non fuluo splendeat auro
Torquis: nec digitos oneret carbunculus ardens.
Nec premat articulos adamas uiridisq; smaragdus.
Impexæq; comæ: sit crinibus emula barba.
Non cerusatis incedat fœmina buccis:
Nullaq; pigmentis linat os: aut labra coloret.
Non matrona potens gemmata monilia gestet
Nec segmenta ferant aut lutea flammea sponsæ.
Hæc est illa dies: qua per tormenta labores:
Mille alapas: mille & colaphos: conuicia mille
Mille flagelliferos tortores: uerbera mille
Et recutitorum ludibria iudeorum:
Ille opifex rerum christus: mundiq; capacis
Conditor excellens: & inenarrabilis auctor

In cruce suffixis manibus: pedibusq; pependit
Spinea serta gerens: myrrataq; pocula gustans.
O funesta dies o lamentabile lætum.
O gentis rabies o mens furibunda prophanæ
O scelerata cohors libycis truculentior ursis:
Tigrideq; hircana: siculaq; immanior aula.
Siccine sacrilegas uos iuuit sanguine sancto
Commaculare manus iudei? & dedere morti
Illum: qui uobis uitam lucemq; benignus
Donarat: campos qui lacte & melle fluentes
Imperiumq; potens dederat. sedesq; beatas.
Qui pharium mergens erythreo in gurgite regem
Asseruit uestros in libertate parentes.
O scelus o labes: monstrum portentaq; dira
Asportanda procul: terrasq; agitanda per omnes
Tu ne palestinæ soboles nequissima gentis
Audebas tam grande nephas: ut perdere uelles
Qui te seruauit per sæcula plurima christum:
Qui sacras leges diuinaq; dogmata mosi
Tradidit: & scriptas solymorum in monte tabellas:
Vt tu palmiferis sancta in regionibus esses.
Heu quas persoluis grates pro munere tanto
Heu quæ pro meritis tantis ingrata rependis.
Et quod idumeo reperitur crimine maius:
Crimine: quod nulli possint æquare nepotes
Crimine: quod cunctis sit detestabile sæclis.
Nulla ne uesanum potuit cohibere furorem
Relligio: non cana fides: non inclyta uirtus
Priscorum: non tanta pii miracula christi:
Non tot ueridicis prædicta oracla prophetis
Sacrilegis ualuere animos reuocare furentes
Consiliis: tam dira lues præcordia pressit:
O mortale genus uecors: o pectora cæca
O gens infœlix solymorum & cæca futuri
Perdere dum christum affectas: te perfida perdis.
Nam uos dira manent tormenta: & sæua gehennæ
Supplicia: excruciant ignes flammæq; perurunt
Sulphureæ: luitis meritas semperq; luetis
Pœnas pro scelere hoc infando ac talibus ausis.

Sors natos eadem insequitur:seriemq; nepotum
Cunctaq; posteritas huic est obnoxia culpæ.
Et purgare datur nulli commissa parentum:
Quin uos dira coquant mortis tormenta secundæ.
Sic circumcisæ mulctantur crimina gentis:
Sicq; patres:nati:sic qui nascentur ab illis:
Nullus habet stabiles sedes iudeus apella:
Nulli certa domus:nulli sua rura coluntur.
Vtq; procelloso iactatur in æquore cimba:
Quam uelis & remigio ac rectore carentem
Sudificus boreas rapit huc:notus humidus illuc:
Hinc euri uersat rabies:at circius illinc.
Afflictamq; rotant infesto turbine uenti:
Haud aliam degens uitam fugitiuus & erro
Errabunda trahit uestigia:fertur & illinc
Huc redit:& nusq; figit patrimonia uerpus:
Lucifuga:infamis uiciato fœdus odore.
Vtq; aquilam cygnus:cornicem noctua: miluum
Coruus:murem elephas:gallum germanicus odit.
Vt congrum murena:lupum canis:utq; camelum
Odit equus:sic cuncti homines odere nephandam
Progeniem:diræq; cauent commercia gentis.
Ite igitur uesana manus recutitaq; proles
Ite palestini generis mutilata propago
Figite præclarum de seruatore tropheum
Sacrilegas armate manus:linguasq; procaces
Exercete odiis:& christi poscite mortem
Mortem quæ uobis flagrantia tartara pandit.
Mortem quæ nobis patefecit limina cæli.
Quæ mortis uires & formidabile uirus
Insidiatoris fracta ceruice draconis
Extinxit:rupit pedicas:nodosq; resoluit.
O mors tu nobis uitalia lumina præbes:
Nectar & ambrosiæ succos tu sancta propinas:
Per te tartareos manes:immane barathrum
Infernosq; lacus stygios plutonia regna
Effugimus:per te sublimia tecta petuntur.
Panditur elysium per te sedesq; beatæ:
Per te syderei penetramus limen olympi:

Per te parta salus: per te cæleſtia regna.
Hæc nobis optanda dies ueneranda cultu
Præcipuo: niueis hæc eſt ſignanda lapillis.
Quare o cultores Chriſti fideiq; probatæ:
Quos habitu modo ſqualenti lugere iubebam:
Mutato cultu: pro mœſtis ſumite lætas:
Pro nigris tyriaſq; togas: infectaq; cocco
Pallia: ſint gemmæ digitis: ceruicibus aurum.
Pro lachrymis riſus: pro planctu gaudia ſunto.
Pro mœrore ioci: pro ſollicitudine luſus
Hæc celebranda pio ſemper ueneranda cultu
Hæc nobis eſt feſta dies: qua ſanguine fuſo
Chriſtus tormentis & funere functus acerbo
Faucibus eripuit ſathanæ æterniſq; gehennæ
Suppliciis mortale genus ac morte ſecunda.
Chriſte patris ſummi non enarrabile uerbum
Chriſte dei uirtus. ſapientia ſumma parentis
A eterne æterno mundum cum patre gubernans
Chriſte potens rerum Maria de uirgine nate
Quæ genitrix ſine patre fuit: ſinceraq; uirgo
Sola ſalutiferam peperit ſine coniuge prolem:
Omnipotens te Chriſte precor miſerere Philippi
Si puro te corde colo: ſi numen adoro
Chriſte tuum: legeſq; tuas: ſi dogmata ſector
Chriſte tua: & trinum ueneror te nomine & unum.
Da ueniam erranti: parcas peccaſſe fatenti.
Succurraſq; meis Rex clæmentiſſime rebus:
Vt uiuam fœlix & mente & corpore ſanus
A eterniq; fruar poſt mortem luminis aura.
Chriſte piam matrem fratres charoſq; propinquos
Et mihi iucundos per tempora longa ſodales
Cuſtodire uelis: quæſo o Rex maxime regum.
Hoc precor in primis: hæc ſint rata uota precantis:
Bentiuolum pylia nobis ætate parentem
Bentiuolamq; domum ſerues: ut proſpera fœlix
Floreat: utq; diu patriæ moderetur habenas:
Fortunata bonis cunctis: & perfide gaza.
Auxiliumq; feras miſeris mortalibus. Amen.

Ad Magnificum Anibalem Bentiuolum Philippi

Beroaldi carmen.

Decus eximium & gentis generosa propago
Bentiuolæ: o patriæ dulcis alumne tuæ
o Hunc cape tranquillo uultu facieq; libellum
Annibal: & nugas perlege quæso meas.
Fabula Tácredi mœsta est: Boccatius auctor.
Hanc nos romano uertimus eloquio.
Hanc tu uulgato lege tu sermone latino:
Atq; animum alterna cognitione foue.
Illa suo candore placet. sed nostra placebit
Si fuerit genio grata camœna tuo.
Sunt hæc parua quidem fateor: sed magna subinde
Esse solent paruis deteriora bonis.
Hoc adamas gemmæq; docent: quæ corpore paruo
Oblectant reges: diuitibusq; placent.
Nos contra horremus magnos persæpe gigantes.
Terremur magnis sæpe uoluminibus.
Quod si non fordent istec leuiora: dabuntur
Mox maiora: uale spesq; decusq; meum.

Fabula Tancredi ex boccatio in latinum uerso a
Philippo Beroaldo.

Ancredus placida princeps ditione falernum
Et paruum tenuit sceptriger imperium.
t Huius erat mite ingenium moresq; benigni.
Huic tranquilla quies lætaq; uita fuit.
Vixerat hic nimiũ fœlix: nisi sanguine amátũ
Optasset senior commaculare manus.
Filius huic nullus fuerat prolesq; uirilis:
Cui moriens pulchrum traderet imperium.
Sed fortunatus nimium foret atq; beatus
Si foret in magna filia nulla domo.
Sola fuit forma excellens & nubilis æuo
Filia corporeis conspicienda bonis.
Gismondæ nomen natæ dixere parentes:
Quæ poterat dici Cynthia siue uenus.
Cuius erat facies priscis æquanda deabus:
Cuius erat candor lacteus atq; color:
Diligit hanc genitor solam: solamq; requirit.
Hanc souet: hanc uitam deliciasq; uocat.

Multi illam antiqua danni de gente petebant.
Lucaniq; petunt oenotriiq; proci.
Sed pater in longum cupidos producit amantes:
Et nectit uarias callidus usq; moras.
Tandem campanus multis de milibus unus
Deligitur ductor sponsus: & ille placet.
Gaudia concelebrant. lectus genialis in aula
Sternitur: hic Iuno est pronuba: suntq; faces.
Hic hymenea canunt: sed enim iam facta recusant
Connubium hoc foelix perpetuumq; fore.
Occubat ante diem properata morte maritus:
Et deploratas deserit ecce domos.
Exequias postq̃ coniunx & iusta peregit
Coniugis ad patrias mœsta remigrat opes
Iam pertesa uiri: thalamumq; perosa iugalem
Destinat in uiduo uiuere sola thoro:
Hoc probat ipse parens. natamq; in cælibe lecto
Esse cupit sine qua uiuere triste putat:
Forte fuit iuuenis regali pulcher in aula
Moribus ingenuis & probitate decens.
Is dominum solus curabat iussaq; obibat
Principis egregia dexteritate potens.
Hunc Gismunda sibi multis ex milibus unum
Deligit: huic soli sola placere cupit.
Deperit hunc furtim: limisq; aspectat ocellis:
Hunc optat tenero posse fouere sinu.
At iuuenis cui nomen erat Guiscardus acuto
Ingenio solers consilioq; uafer
Cognouit flammas: & se præsensit amari.
Nec minus occultis ignibus ipse calet.
Aestuat & teneras est mollis flamma medullas:
Vt feruens stipulas urere flamma solet.
Hanc spectans pulchraq; oculos in uirgine figens
Diuitias cresi despicit atq; midæ.
Gismundam cupit: hanc solam noctesq; diesq;
Flagitat: hoc solum nomen in ore sonat.
Fœlices paruli quibus alma calescere flamma
Dat uenus: & quorum mutuus extat amor.
Ambo cupidineas pariter sensere sagittas:

Ambo complexus colloquiumq; uolunt.
Quid faciat Gismunda? patris custodia magni
Hinc premit: hinc cohibet dedecus atq; pudor.
Quid non sentit amor: fallacem excogitat artem
Fœmina & archanas conficit ipsa notas.
Littera dissecta celatur arundine furtim:
Quam dat amatori pulchra puella suo.
Callidus hanc cannam temere nō credit amator
Esse datam: inuentas inspicit ille notas.
Gaudet amans laudatq; uiam: quam fœmina monstrat:
Polliciti expectans gaudia concubitus.
Scripta docent furtiuus amor coniungere amantes
Quo possit cupidos tempore quoue loco.
Stat uetus & densis uestitur sentibus antrum:
Aulæ contiguum principis atq; domu
Desuper exigua patefactum luce foramen
Imminet: hoc uepres hoc quoq; spina tegit.
Illinc angusti calles & semita tendit
Gismundæ ad thalamum conspicuasq; fores.
Nemo hanc speluncam longeua ætate peresam
Nouerat: hæc nulli susibus apta fuit.
Quid non cernit amor: quid non uestigat amator?
Illum deprendit fœmina prima specum.
Illud monstrat iter: carpendus flosculus illinc:
Ille est: qui tantam spirat amariciem.
Quisquis amare cupit discrimina nulla recuset
Omneq; tormentum iudicet esse leue.
Guiscardus nitidis exutis uestibus hirtum
Induitur corium præcipitatq; motas.
Impiger angustum demisso fune foramen
Intrat subllustri nocte iubente deo.
Continuo cæcas nullo comitante latebras
Exuperat. ceptis sancte cupido faue.
Tuq; uenus iuuenem: qui se tibi credit: ab omni
Eripe nunc casu subsidioq; foue.
Gismunda interea dilectum expectat amantem:
Sola tremens: inter spemq; metumq; labans.
Iam Guiscardus adest: dominam iam conspicit: & iam
Alter in alterius candida colla ruunt.

Oscula iam carpunt. iam mutua gaudia sumunt:
  Illa suum dominum iam uocat: ille deam.
O fortunati natiq; fauentibus astris:
  Gaudia si uobis hæc diuturna forent.
Nil homini firmum est: nulla est diuturna uoluptas.
  Candida nullius it sine nube dies.
Nam dum sæpe iocos dum dulcia furta frequentant
  Fortunæ in laqueos insidiasq; cadunt.
Primus furtiuum sentit Tancredus amorem:
  Primus proh natæ cernit adulterium.
Ingemit & magno perculsus corda dolore
  Quid faciat nescit: consilioq; caret.
Tandem custodes tenebroso ponit in antro
  Qui furtim egressus introitusq; notent.
Sic miser & fato natus Guiscardus iniquo
  Prenditur & domini sistitur ante pedes:
Cui mox Tancredus lachrymis fœdantibus ora
  Dat singultatis talia uerba sonis.
Nec me a te pietas nec te clæmentia: nec ius
  Improbe in officio continuere pio.
Hoccine pro meritis tantis ingrate rependis?
  Vt cupias nostram commaculare domum.
Proh dolor infandum facinus sceleratаq; facta
  Vidi ego: nil ultra dissimulare potes.
Contra hæc Guiscardus. maius Tancrede cupido
  Possidet imperium plusq; uigoris habet
Quam tu q̃ leges q̃ fas q̃ nostra uoluntas.
  Is iussit. contra quis queat ire deos?
Gismonda interea tantarum nescia rerum
  Inter uirgineos stat speciosa choros.
Ecce pater lachrymans turbato pectore natam
  Seuocat: & soli talia solus ait
Cum tua nata mihi uirtus probitasq; fuisset
  Cognita: cum mores ingeniumq; pium:
Credere te quiui nunq̃ committere tantum
  Posse nefas: q̃tum his uidi ego luminibus.
Tu ne pudiciciam potuisti prodere sanctam:
  Et stupro corpus prostituisse tuum?
Te propter misera est atq; erumnosa senectus

Nunc mea:te propter nunc mihi uita grauis.
Quod si incesta tuo flagrabat corde libido
Nec poteras casto uiuere casta thoro
Saltem patricius saltem generosus amator
Ille foret:cui te prostituisse cupis.
Hoc est ꝙ doleo:ꝙ cor mihi uellicat hoc est:
ꝙ tibi Guiscardus perfidus ille placet
Pauper ullis inops humili de sanguine natus
Qui matrem ignorat sordidus atqꝫ patrem.
Qui mihi mox meritas persoluet sanguine pœnas:
Colla qꝫ carnifici qui iugulanda dabit.
De te quid statuam dubia est sententia:nutat
Mens mea:& a tantis fluctuat icta malis.
Hinc amor & pietas iram cohibere paterna
Me monet:hinc stimulat me tua nequitia.
Illa iubet ueniam tibi me indulgere:sed ista
Vt præter genium sim truculentus atrox.
Exitus in dubio est.tu nunc exprome quid ista
In re decernas improba:scire uelim.
Talibus exarsit magno perculsa dolore
Gismunda & lachrymas uix cohibere potest.
Mox animosa uiro similis lamenta recusat
Fœminea:& uitæ prodiga:certa necis
Hæc patri responsa dedit.non deprecor ipsa
Nec nego quæ quereris me meruisse pater.
Altera res quoniam mihi nil prodesse ualeret:
Altera ne prosit nec iuuet ipsa uolo.
Non ego nunc uerbis animum mulcere benignis
Quæro tuum:ueniam nec peritura rogo.
Guiscardum fateor gracilem non rustica amaui:
Et dum luce fruar nomen amabo pium.
Quod si morte carent animæ:si manibus ullus
Sensus inest:huius grata erit umbra mihi.
At non uitiatas mihi tam furiosa libido
q̄ tua segnities suasit amoris opus.
Debebas genitor calidæ meminisse iuuentæ
Quanta qꝫ fœmineo pectore flamma calet.
Cernere debueras ꝙ sum tibi filia mollis:

q͂ non ex ferro nata neq͂ ex sylice.
Non tantum ardet apex ætneus: flagrat olympus
Nec tantum: quantum cor iuuenile calet.
Quãq͂ puellares genuino ardore medullæ
Flagrant: quas luxus delitiæq͂ fouent.
Non potui sterilis florem fructumq͂ iuuentæ
Perdere uestalis non ego uirgo fui.
Olim experta uirum & ueneris dulcissima dona
Non queo mellitos n onmeminisse iocos.
Quid facerem iuuenis diues formosa puella?
Id facio: quod uel penelopea probet.
Atria complures proceres pater ampla frequentant:
Ingentes quorum conspiciuntur opes:
Ex illis fateor placuit mihi nullus amator.
Nullus guiscardo est uisus amabilior.
De quo conquereris de quo gemis: est quia pauper
Et quia maiorum stemmata nulla colit:
Nemo est crede mihi genitor laudandus ab illis
Quæ sunt fortunæ munera fluxa bonis.
Veraq͂ nobilitas non est in stemmate longo
Non in cerosis est sita imaginibus.
Vna est cunctorum prima & genitalis origo:
Omnibus est genitor iuppiter estq͂ deus.
Sola facit uirtus generosum sola beatum:
Sola potes mentes demeruisse probas.
Hæc in guiscardo tam pura & clara refulget
Vt fulget cælo cynthia sydereo.
Hunc ego dilexi: quod si pater optime turpis
Hic tibi & infamis esse uidetur amor
Tu certe in causa es. namq͂ hunc tu semper amasti.
Qui tibi charus erat: non mihi charus erit?
Est & erit charus. quod si uestigia patris
Nata sequor: debes ipse probare pater.
Guiscardus placuit: qui nobilis & generosus
Virtute effectus conspicuusq͂ uiget.
Est pauper fateor: spectat sed dedecus ad te:
Egregio qui das premia nulla uiro.
Verum nobilitas non paupertate fugatur:
Fortunæ uirtus succubuisse nequit.

Multi nunc regno clari sceptroq; potentes
  Olim pauperiem sustinuere grauem.
Contra mendicat uestem uictumq; precatur
  Qui quondam magno floruit imperio.
Has fortuna uices præstat: nosq; admonet: ut quas
  Permutant dominum despiciantur opes.
At quod in extremo nondum decresse fateris
  De me quid statuas: ambiguusq; manes.
Illud tolle precor. nam si Guiscardus ad orcum
  Mittitur atq; tuo concidit ense miser
Subsequar ipsa comes: nam sors quæcunq; misellum
  Me quoq; sæua manet. mors trahet una duos.
I nunc fœmineo lachrymas effundere ritu
  Perge: unoq; ambos uulnere dede neci.
Talia commemorans animo Gismunda uirili
  Reddidit attonitum sollicitumq; patrem.
Qui cuncta expendens tandem sic destinat: ut det
  Guiscardus meritum crimine supplicium.
Accinq; iubens fidum notumq; ministrum
  Imperat ut iugulet nocte silente uirum.
Iussa facit propere seruus: qui corda reuellens
  Ad dominum defert sanguinolenta trucem.
Hoc cor tancredus fuluo componit in auro
  Et mittit natæ dona nefanda ferus
Admonet & seruum: uerbis ut munus adornet:
  Hæcq; suo ad natam nomine iussa ferat.
Hæc tibi dona parens mittit: cape gaudia: sunt hæc
  Illa nimis cordi munera grata tuo.
Gaudia nam simili genitori sorte rependis:
  Qui potuit bis te sospite posse mori.
Postq; Guiscardi cor lamentabile nouit
  Gismunda ad famulum uersa dolenter ait.
Non aliter mitti meruit tam nobile munus.
  Cordi conueniunt aurea busta pio.
Hoc solum facis o genitor quod filia laudet.
  Hoc propter grates nunc tibi tristis ago.
Iamq; uale: extremum hoc tibi iam moritura relinquo
Mox pateræ incumbens talia sola refert.

O dulce hospitium & gismundæ sola uoluptas
Dulcius o cunctis cor mihi diuitiis.
Dispereat qui causa fuit: qui iussit ocellis
Inuitis ut te cogerer aspicere.
Debuit esse satis q̄ cor te corde uidebam:
Quodq; tuæ menti mens mea iuncta fuit.
Vixisti & cursum tibi quem fortuna parauit
Explesti exutis sollicitudinibus
Iamq; tenes mœtas. ad quas festina breuisq;
Vita hominum properat quadrupedante gradu.
Fuluum tancredus pater & regale sepulchrum
Iure dedit: uirtus hoc tua digna fuit.
Nil præter lachrymas nostras præterq; querelas
Heu cor dulce tuis defuit exequiis.
Non tamen his lachrymis sic dii uoluere carebis:
Quas ego persoluam nunc tibi uita pias.
Post hæc efficiam languens ut spiritus istinc
Egrediens umbræ sit comes usq; tuæ
Te duce lustrabo loca plena silentibus umbris.
Te duce per campos ibimus elysios.
Haud equidem dubito quin tu quoq; nostra pererres.
Tecta: & apud manes officiosus ames.
Dixerat & lachrymis pateram manantibus implet:
Quæ uelut effusæ precipitantur aquæ.
Oscula dat cordi gemebundaq; lumina cordi
Infigens largis fletibus ora rigat.
Mox siccata genas atq; exaturata dolore
Iam tremebunda suæ conscia mortis ait.
Exolui officium quod amor pietasq; requirit
Nostra: parentales struximus inferias
Dixi & exprompto quod fecerat ipsa ueneno
Ebibit impauide pocula mortifera:
Conscenditq; thorum manibus cratera retentans:
Cordeq; Guiscardi cor premit usq; suo.
Mirantur famulæ ignaræ. pars fletibus ora
Commaculat: pauet hæc: illa stupore silet.
Ast ubi iam dominæ sensim morientia membra
Aspiciunt properant flentq; docentq; patrem.
Ille repente uolat thalamumq; ingressus apertum

Iam uita natam deficiente uidet.
Ingemit: & særo damnat sua facta: trucisq;
Pœnitet incepti consiliiq; mali.
Tunc oculos moribunda leuans Gismunda iacentes
Aedidit extremos uoce labante sonos.
Has serua genitor lachrymas ad tristia fata.
Non fatis nostris talia conueniunt.
Quis furor hic? defles tota quod mente petisti.
Defles quod factum est te faciente nephas.
Sed si ulla affectus remanet scintilla paterni:
Et si quid patriæ iam pietatis habes.
Te rogo sancte parens: extremum hoc munus amanti
Concede. & natæ fac rata uota tuæ:
Nil quoniam in uita nobis commune dedisti:
Communi ut saltem contumulemur humo.
Sic ait & cordi incumbens dulcissima linquit
Lumina: thartareas mox subit umbra domos
Regia tunc omnis lachrymis planctuq; sonoro
Perstrepit: & tota est luctus in urbe frequens.
Ante omnes gemitu princeps Tancredus acerbo
Confectus natæ se supeтesse dolet.
Post meritas lachrymas & post lamenta sepulchrum
Extruit antiquæ nobilitatis opus.
Atq; una amborum cineres componit in urna:
Ambobusq; pias exhibet exequias.
Exitus hic ille est miserorum & finis amantum:
Quos amor ante diem misit in elysium.
Discite nunc iuuenes: qui iam cæpistis amare:
Quot gemitus præstet quot mala sæuus amor.
Eiusdem endecassyllabon de officio scribæ.
Ici qui cupit optimus bonorum
d Scribarum: & uiridem tenere palmam
Inter decurias recentiorum
Monstrari digito: omnibus placere:
Sit prudens: facilis: bonus: fidelis:
Intra pectora sanctiora condat
Archanum sibi creditum: nec ulli
Promat. sit modici breuisq; somni.
Nullos difficiles putet labores.

Sit cultor domini frequens palati.
Primus uentitet:ultimus recedat.
Sit rerum ueterum ac recentiorum
Thesaurus probus:atq; litteratos
Scribat uersiculos:epistolasq;
Facundas:nitidas:breues apertas:
Crebris sensiculis scaturientes:
Nullas stultitias ineptiasq;
Nulla & barbara uerba continentes.
Sit uelox manus:expedita lingua:
Quæ nunq̃ calamum moretur acrem.
Huic sit uita seuera:sermo comis
Vrbano sale & attico lepore
Fartus:non sine sanctitate auita
Verbosi fugiat notam malignam
Paucis expediens agenda uerbis.
Cancellarius:ut recentiori
Scribas nomine nuncupem uetustos:
Dici qui cupit & cupit uideri
Perfectissimus:omniumq; princeps:
Hic nil falsidico loquatur ore.
Nec sit polypus:aut rapax celeno.
Nummos exigat a cliente paucos
Subscribens precio leui libellos.
Nec lucrum petat inde:sed lucello
Contentus tenui paret fauorem
Maiorum sibi:pauperum:minorum.
Talis si fuerit repertus usq̃
Qualem rusticulus canit libellus
Nostra hunc tempora diligent:probabunt:
Hunc & secula posteriq; dicent.

Hexasticon.

e Gregius scriba & tenuem perfectus ad unguem.
Esto bonus:prudens:impiger:assiduus
Arcani custos fidissimus:utilis urbi:
Lucrum ingens nolit:parua lucella uelit.
Sit comis sermone:stilo grauis:arte politus:
Viuidus ingenio:uiuidus & calamo.

Disticon.

Arcani custos: prudens: linguaq; politus
Et calamo facilis scriba erit eximius.
Eiusdem uir prudens.
Ebus in aduersis uir prudens atq; secundis
r Perpetuum discet uitæ seruare tenorem.
Fortunæ instabili nusq̃ confidet: acerbos
Illius spernet uultus: spernetq; benignos.
Inuictus duplicem librato examine lancem
Pensabit: summumq; bonum laudabile quod sit
Credet & a sancto nunq̃ disiunget honesto.
Nulla libido uirum franget: summumq; malorum
Esse uoluptates cordata mente monebit.
Et quæ miratur uulgus uirtute minora
Ducens: toto animo metam spectabit ad illam
Quam fixit zeno & diuini dogmatis auctor:
Qui non expauit gelidas haurire cicutas
Delatore anyto morti damnatus iniquæ.
Nec magis ad dextram flectet flectet ue sinistram.
Certa sed infiget uestigia tramite recto.
Idem culpabit quicquid mensura modusq;
Non reget at fuerint si quæ moderata probabit.
Hic uicia incusans personæ parcet. amicum
Non petet ex mensa triuiis unctaq; popina
Non petet ex lustris: sed qui præcepta Platonis
Qui cata Aristotelis callebit dogmata: in illum
Totus pronus erit: illi sua gaudia curas
Et studia & mores referabit: & omnia pandet.
Atq; anima ex una duo corpora uiuere ducet.
Semper idem uelle huic & idem quoq; nolle placebit.
In summa sapiens ad cuncta pericula fortis
Eriget indomitam mentem: nulloq; premetur:
Pondere: & a nullo raptatus turbine cedet.
Instar idumeæ palmæ: quæ munere diuum
Quo magis opprimitur tanto magis exit in auras
Aethereas uictrix: & recto uertice surgit.
Epigramma ad Petrum bonum Citharedum.
i Am cædat Thamyras: iam Methymneus Arion:
Cædant threiciæ plectra canora lyræ:
Cædat & amphion Dirceus: cædat olympus.

Et Timotei docta liniq; chelis.
Et cum Terpandro cædat crinitus ioppas:
Blandaq; chironis barbyta nubigenæ.
Cædat & archadicus deus:& patareus apollo
Et lyrici uates:Thespiadumq; chorus.
En Cytharedus adest æui noua gloria nostri.
Petrus cognomen ex bonitate trahens.
Hic celeri dulces percurrit pollice neruos
Et mouet artifici mobilitate manus.
Exprimit hic fidibus resonantia uerba canoris:
Est testudo loquax huius in arbitrio.
Perstringunt acies oculorum & lumina fallunt
Petri docta manus articuliq; leues.
Hunc post fata uolet summi regnator olympi:
Hunc uolet infernus tartareusq; pater
O bone et fœlix:qui post tua fata:tonantis.
Aut Iouis elysii qui cytharedus eris.

In cænam datam principi Bentiuolo a Mino ros

l Vculli cænas sileat patinasq; uitelli:
Nec non Antoni prandia prisca fides.
Fercula pontificum nemo aut epulas saliorum
Iactet:& albanas cæsareasq; dapes.
Iam patina Esopi cædat:iam luxus Apici:
Et Ptolemeorum prodiga luxuries.
Iam sua campani taceant conuiuia:pœnus
Quæ sensit pœnis perniciosa suis.
Nec medi iactent reges siculiq; tyranni
Vana quæsitos ambitione cibos.
Omnia iam cædant conuiuia:prandia:cænæ:
Quæ celebrant uates:famaq; cantat anus:
Fercula sunt regum:sunt hæc ientacula diuum:
Hæc nectar sapiunt pocula:& ambrosiam.
Hæc nitida:hæc dubia est:hæc est lautissima cæna
Quam gens dat genti Roscia Bentiuolæ:
Iuppiter huic epulo si forte uocatus adesset:
Diceret:in cælis talia non habeo.

Quod ueriores sunt imagines ex libris q̃ ex nomismatis.

n Il præstare queunt tibi fusa nomismata plumbo:
Nullus inest mutis usus imaginibus.

Nulla hinc utilitas: nulla est mihi crede uoluptas.
Vix oculos pascunt talia: non animum.
Quare age: cum fictis ueras mutato figuras:
Et pro plumbosis accipe chartaceas.
Est scriptis uiuax facies: & forma perennis
Magnorum regum nobiliumq; ducum:
Scriptis cæsarei proceres sanctiq; Catones
Scriptis Pompeius noscitur atq; Numa.
Hæ ueræ effigies: hæc sunt simulachra uirorum.
Hi spirant uultus: hæc monumenta uigent.
Id tibi scripta dabunt: quod nulla nomismata possunt.
Sic oculos poteris pascere: sic animum.

Epithaphium accipitris.

Ccidit aeriæ proles pulcherrima gentis
Occidit accipitrum gloria: splendor: honos
Vix dudum nido discesserat iste paterno.
Et uix maternos spreuerat esse cibos.
Iam formosus erat: iam fortis: & unguibus uncis
Cæperat & rostro carpere cortis aues.
Sæpe columbini fœtus: & picta coturnix
Passa sub accipitre est fata cruenta gemens.
Hic domini solamen erat: curasq; leuabat.
Hic domino lusus delitiasq; dabat.
Confestim hic aderat primo clamore uocatus
Deq; manu domini norat inire dapes.
Proh dolor ecce iacet modo funere raptus acerbo:
Qui nec languoris signa pusilla dedit.
Nam subito occubuit: spectat dum feruida phœbi
Lumina: & apricus sub Ioue carpit iter.
Tu uero accipiter diri solatia fati
Hæc habe apud manes tartareasq; domos.
Quod tibi grata dolens dominus monumenta parauit.
Nec poteras tumulo nobiliore tegi.
Namq; iaces inter floresq; herbasq; uirentes:
Imminet & busto Rosmaris ecce tuo.

Laus equi cursoris.

Aedat Amycleus sonipes: & cædat Arion:
Xanthus & hirpinus: qui memorantur equi.
Cædant Eumeli Alipedes: cædatq; podarges.

Atq; omnes quosquos rumor in astra uehit.
Ocyor hic ceruis: uolucrum pernicior alis
Ocyor est uentis: fulmineaq; face.
Euolat ante omnes primus: longoq; senescens
Subsequitur spacio quisq; secundus erit:
It leuis: atq; pedum uestigia nulla relinquit.
Puluere nec certas imprimit ille notas.
Non opus est stimulo: crebrisq; animare flagellis:
Sponte uolat: calcar mitte: lupata tene.
At tu Bentiuole soboles clarissima gentis
Hannibal eximio uiue superbus equo.
Qui tibi saepe dabit pulchro in certamine palmam
Ornabitq; tuas fronde uirente fores.
Philippi. Be. epi. ad magni. do. Iohã. Bentiuolũ.
Vi pedibus uolucres superabat cursibus auras
Inter cornipedes gloria barbaricos.
Confectus longo iacet hic Ciuetonius aeuo
Qui domino palmam saepe parauit equus.
Philippi Be. epi. Malatestae Carbonesii.
Vi forma puerum maronianum
Et phoebum superabat & liaeum:
Qui forma poterat puer uideri
Ideus: fieri Iouis minister.
De cuius manibus tonantis uxor
Hausisset dea poculum libenter.
Quem pallas cuperet libens maritum
Pro quo iam cybele dedisset atym:
Et myrrhae sobolem uenus decoram:
Omnes cui cuperent placere nuptae:
Omnis quem cuperet puella sponsum:
Heu fata malatesta raptus atro
Carbonesius hoc iacet sepulchro.
Extinctus uiridi miser iuuenta
Lustris quatuor heu nefas peractis
Hos cum uersiculos leges uiator
Effusis lachrymis genas rigato Idem.
Vi formam cytherea uenus charitesq; decorem
Singula cui superi dona dedere dei
Hic situs est fato raptus malatesta procaci

Qui nondum quinas implet olympiadas.
Non aurum non forma ualet nec flosculus æui
Votaq; lanificas exuperare deas.
Hunc genitor deflet: gens carbonesia leget.
Hunc mœrent iuuenes: hunc pia turba senes.

Epithaphium Roberti Sanctoseuerinatis.

Il quet or o superi lætum hoc: sic occidit Hector
Traiectus phthia pectora sæua manu.
Sic duo scipiadæ pereunt: quos hosticus ensis
Intartessiaca dat regione neci.
Sic & Marcellus cecidit: quem bella cientem
Perforat hostili lancea torta manu.
Hæc sunt fata ducum: pulchrum est cecidisse sub armis
Mors bellatori conuenit ista uiro.
Sic ego sic cecidi sed non inglorius: orbem
Implet fama mei nominis atq; polum.

Idem.

Quantus erat dextra pellides: Tullius ore:
Phillirides herbis: phœbus apollo lyra.
Carmine meonides: ladas pede: lumine lynceus:
Viribus alcides: relligioue numa.
Tantus ego in bello fueram: mihi tota sub armis
Sub clypeo: galea: casside: uita fuit.
Me puerum mauors & me bellona uirago
Omnia perdocuit munera militiæ.
Qualis pelleus ductor libycusq; fuerunt
Romulidæq; duces talis & ipse fui.
Dum uult supremo duri certamine martis
Sors dare me pessum: sustulit ad superos.

Finis opis. Seqtur epigrãma Ascẽsii ad lectores.

Nunc Beroaldinas studiosi quærite merces
Lugdunum appulsas dexteritate noua
Vix rostra optatum pulsabant ærea portum
Cum pater e puppi talia Trechsel ait
Iam satis egregiam mecum nauastis opellam
Dædalii socii: stringite uela citi
Soluite uota deo lætiq; resumite uires
Cras uento & remis magna iteranda ui.

Impssũ Lugdini Anno. M.CCCC.X